

SCOTT HAHN

KTO SI, MÁRIA?

Božia Matka v Božom slove

redemptoristi

Scott HAHN

KTO SI, MÁRIA?

Božia Matka v Božom slove

© Redemptoristi - Slovo medzi nami, 2006

© Scott Walker Hahn, 2006

Translation © Antónia Drobcová, 2006

This translation published by arrangement with Doubleday,
a division of Random House, Inc.

ISBN 80-968638-6-X

Svätej Terézii z Lisieux sa krátko pred smrťou splnil sen, že piesňou vyjadrí všetko, čo si myslí o preblahoslave nej Panne Márii. Rozsiahlu dvadsaťpäťslohovú báseň nazvala *Prečo ťa milujem, Mária*. Veľmi túžila vyspievať pravdu o Márii. Všetky svoje poznatky, všetky fakty a udalosti čerpala z evanjelií. Mária, Božia Matka, je pre Teréziu duchovnou matkou a nebeskou kráľovnou, ba viac ako kráľovnou. Toto vyznanie lásky je u Teréziiných čitateľov a nasledovníkov spomedzi viac ako päťdesiatich básní najobľúbenejšie.

Scott Hahn nám vo svojej knihe *Kto si, Mária? síce* nie vo veršoch, ale v próze hovorí, prečo Pannu Máriu miluje a prečo si ju ctí a prečo by sme ju aj my mali milovať a uctievať. Hoci vie, že evanjeliá odkrývajú, v čom spočíva Máriina úloha, jeho skúmanie ich presahuje. Je pevne presvedčený o princípe svätého Augustína, že Nový zákon je skrytý v Starom a Starý zákon je zjavný v Novom. Vôbec nás teda neprekvapí, že Máriin predobraz nachádza v Starom zákone, najmä v Eve, matke všetkých žijúcich, v arche zmluvy a v kráľovnej matke v Dávidovom rode. Okrem toho Mária je kráľovnou nebies odetou slnkom z *Knihy zjavenia*. Nachádza ju aj v cirkevnej tradícii, najmä u cirkevných Otcov a v cirkevných dogmách (ktoré predstavujú výklad Písma).

Scott Hahn rozpráva osobne a s pokorou, pričom si neustále uvedomuje, že v mladosti, keď ešte nebol katolíkom, dogmy o Panne Márii a úctu k nej si vysvetľoval nesprávne. Napísaním tejto knihy má možnosť napraviť to. Jeho cieľom je však písať pre všetkých kresťanov, ktorí sú ochotní počúvať, najmä pre spolubratov katolíkov, pretože túži, aby si vysoko vážili, aké miesto Mária v ich živote zaujíma.

To v nás vyvoláva otázku: budú ho počúvať aj kresťania iných vierovyznaní? Verím, že áno. V minulosti Mária pre mnohých bola prekážkou zjednotenia, ale za posledných tridsať rokov od Druhého vatikánskeho koncilu sa veľmi pokročilo smerom k jednote. Zišli sa biblickí učitelia, či už katolíci alebo protestanti, aby spoločne skúmali Písmo. V Anglicku roku 1967 začala svoju činnosť *Ekumenická spoločnosť preblahoslavenej Panny Márie*, ktorej členmi boli predstavitelia Anglikánskej, Katolíckej, Metodistickej a Pravoslávnej cirkvi. Roku 1976 založili túto spoločnosť aj vo Washingtone. Členovia oboch spoločností sa pravidelne stretávajú a výsledky svojho skúmania publikujú. Veľké množstvo problémov sa zatiaľ vyriešiť nepodarilo, ale určité kroky sa podnili a spoločnosti s nádejou a víziou napredujú. Kiež Mária, Matka všetkých kresťanov a Matka jednoty, zhliadne na ich úsilie, prihovori sa u Ducha Svätého a pomôže znovu zjednotiť všetkých kresťanov.

A ešte mi napadá jedna otázka: ako by sme mali k tejto knihe pristupovať? Niečo mi navráva, že by bolo chybou, keby sme ju pokladali za spoločníka pred spaním. Nad jej bohatým obsahom je potrebné rozjímať. Môže slúžiť ako učebnica pri štúdiu o Márii. Je ako stvorená pre mariánskych čitateľov. V čitateľoch, ktorí do jednej ruky vezmú Bibliu a do druhej túto knižku, rozprávania o biblických predobrazoch Márie a o cirkevných dogmách by mohlo vzbudiť záujem

a nadšenie. Iba štúdiom, rozjímaním a modlitbou táto zjavená pravda v nás vzbudí úctu a lásku k Márii, Matke a Kráľovnej, a následne lásku k milosrdnému Bohu, ktorý nám ju daroval.

Svätá Terézia takto vysvetľuje, prečo napísala svoju pieseň chvály: „V tebe urobil Všemohúci veľké veci. Chcem o nich rozjímať a chváliť ho za ne.“

Scott Hahn rozjíma o zázrakoch, ktoré Boh urobil skrze Máriu, a chce nám tieto myšlienky sprostredkovať. Vyzýva nás, aby sme s láskou pohliadli na svoju Matku a Kráľovnú, ktorá je vzorom a príkladom pre všetky svoje deti. Jedného dňa nás chytí za ruku a láskavo nás povedie k Otcovi, Synovi a Duchu Svätému.

Kiež táto s láskou napísaná kniha vzbudí taký ohlas, aký si zaslúži.

Páter Kilian Healy, O. Carm.

22. augusta 2000
na Slávnosť Panny Márie Kráľovnej

*Syn každej matky:
vyznanie
márnotratného syna*

Našiel som síce Boha, no mal som len pätnásť a až príliš som si myslel, že musím byť frajer. Len pár mesiacov predtým som zanechal niekoľko rokov mladíckych výtržností a prijal som Ježiša ako svojho osobného Pána a Spasiteľa. Rodičia, ktorí neboli ktovieakí zbožní presbyteriáni, si všimli, ako som sa zmenil, a úprimne to schvaľovali. Ak ma od polepšovne zachráni náboženstvo, nuž prečo nie.

Túžba po novej viere ma nepretržite spaľovala. Avšak jedného jarného rána som si uvedomil, že ma spaľuje aj čosi iné. Mal som žalúdočnú virózu so všetkými nepríjemnými prejavmi. Vysvetlil som svoju nemilú situáciu triednej učiteľke, ktorá ma poslala ku školskej lekárke. Tá mi zmerala teplotu a kázala mi, aby som si ľahol. A hneď zavolať mojej mame.

Z telefonátu, ktorý som zachytil, som pochopil, že pôjdem domov. Okamžite sa mi uľavilo a zadriemal som.

Prebudit som sa na zvuk, ktorý ma prenikol ako ostrý mráz. Bol to hlas mojej mamy. Z každého jej slova boli cítiť materinské obavy.

„Ach," vzdychla, keď ma zazrela ležať.

A vtedy mi svitlo. *Mama ma prišla vziať domov. Čo ak moji kamaráti uvidia, ako ma vedie zo školy? Čo ak sa pokúsi objať ma? Ved' všetci sa mi vysmejú...*

Hrozila mi potupa. Už som počul, ako si robia posmešky. *Videl si, ako mu mamička utiera čielko?*

Keby som bol katolík, možno by som tých nasledujúcich pätnásť minút bral ako očistec. Avšak v mojej evanjelickej predstavivosti boli hotovým peklom. A hoci som cival na povalu nad lekárkyným lôžkom, videl som len svoju dlhú a neznesiteľnú budúcnosť ako „mamičkin maznáčik“.

Sadol som si a hľadel v ústrety žene, ktorá ku mne kráčala s najkrajnejšou ľútosťou. Práve táto ľútosť sa mi nanajvýš protivila. V súcite každej matky sa skrýva túžba mať svoje „malé“ dieťa. Práve táto malosť a bezmocnosť rozhodne nemajú s frajerom nič spoločné.

„Mami,“ zašepkal som skôr, než stihla niečo povedať. „Mohla by si ísť predomnou? Nechcem, aby moji kamaráti videli, že ma berieš domov.“

Nepovedala nič. Otočila sa a vyšla z ambulancie, zo školy, išla priamo k autu. Odtiaľ ma s materinskou láskou zaviezla domov, opýtala sa ma, ako mi je, a postarala sa o to, aby som si šiel v pokoji ľahnúť.

Bol som si istý, že síce len o chlp, ale moja povest' frajera neutrpeľa. Usínal som v takmer dokonalej pohode.

Ešte v tú noc som však o svojej „frajerine“ znova premýšľal. Prišiel za mnou otec. Spýtal sa ma, ako sa mám. Povedal som mu, že dobre. Potom sa na mňa vážne pozrel.

„Scottie,“ prehovoril, „tvoje náboženstvo veľa neznamená, ak o ňom len hovoríš. Mal by si sa zamyslieť nad tým, ako sa správaš k iným.“ A potom to zaklincoval: „Nikdy sa nehanbi za to, že ideš s mamou.“

K tomu nebolo potrebné nič dodať. Vedel som, že ocko má pravdu, a hanbil som sa, že som sa hanbil za mamu.

DUCHOVNE NEZRELÍ

A nesprávajú sa takto aj mnohí kresťania? Keď Ježiš umieral na kríži, vo svojej poslednej vôli nám zanechal matku. „Keď Ježiš uzrel matku a pri nej učeníka, ktorého miloval, povedal matke: „Žena, hľa, tvoj syn!“ Potom povedal učeníkovi: „Hľa, tvoja matka!“ A od tej hodiny si ju učeník vzal k sebe“ (*Jn 19, 26-27*).

Sme Ježišovi milovaní učeníci, jeho mladší súrodenci (pozri *Hebr 2, 12*). Nám patrí jeho nebeský domov, náš je jeho Otec i jeho matka. No koľko kresťanov ju skutočne pozýva do svojho domu?

A v koľkých kresťanských kostoloch sa naplňa pro-roctvo Nového zákona, že Máriu „budú blahoslaviť všetky pokolenia“ (*Lk 1, 48*)? Protestantskí duchovní - a to hovorím z vlastnej skúsenosti - poväčšine sa vyhýbajú čo i len spomenúť Ježišovu matku zo strachu, že ich obvinia zo skrytého katolicizmu. Najhorlivejších členov ich zborov zvyčajne ovplyvnili ostré protikato-lické polemiky. Úctu k nej pokladajú za modlárstvo, ktoré Máriu stavia medzi Boha a človeka alebo ju vyvyšuje na úkor Ježiša. Niekde síce nájdete protestant-ské kostoly pomenované podľa svätého Pavla, svätého Petra, svätého Jakuba alebo svätého Jána, ale málokde nájdete kostol pomenovaný podľa Panny Márie. Často nájdete pastorov, ktorí kážu o Abrahámovi alebo Dávi-dovi, Ježišových dávnych predkoch, ale takmer nikdy nebudete počuť kázeň o Márii, jeho matke. A už vôbec nikto ju nenazve blahoslavená; väčšina protestantov ži-je bez toho, aby ju vôbec pomenovala.

Nejde však len o problém protestantov. Priveľa kato-líkov a pravoslávnych kresťanov zanechalo bohaté de-dičstvo mariánskej úcty. Zastráši ich polemiky funda-mentalistov, zahanbili posmešky nonkonformistických teológov alebo ich zarazili dobre mienené, no pomýlené

ekumenické výklady. Sú šťastní, že majú mamu, ktorá sa za nich modlí, varí im a stará sa o domácnosť, ale želajú si, aby zostala niekde vo svojej izbičke, keď prídu na návštevu ľudí, ktorí sa tvária, akoby mama nepatrila k rodine.

MÁRIA, ALE Z INEJ STRANY

Aj ja som sa dopustil tohto synovského zanedbania - nielen voči pozemskej matke, ale aj voči preblahoslavenej Panne Márii, mojej matke v Ježišovi Kristovi. Cesta môjho obrátenia ma viedla od mladíckej kriminality k duchovnej službe v Presbyteriánskej cirkvi. Na celej tejto ceste som prežíval svoje protimariánske chvíle.

S mariánskou úctou som sa prvýkrát stretol, keď mi zomrela babička Hahnová. Bola jedinou katolíčkou z oboch strán rodiny; tichá, pokorná a svätá duša. Keďže z rodiny som bol nábožný len ja, otec mi po jej smrti odovzdal jej náboženské predmety. Zdesene som sa na ne pozrel. Chytil som do rúk ruženec a roztrhol som ho so slovami: „Bože, osloboď babičku z pút katolicizmu, ktoré ju väznilo.“ A myslel som to úprimne. Ruženec i Pannu Máriu som pokladal za prekážku, ktorá sa postavila medzi babičku a Ježiša Krista.

Aj keď ma nezadržateľne priťahovala pravda jednej dogmy za druhou a pomaly som smeroval ku katolíckej viere, nevedel som sa prinútiť prijať učenie Cirkvi o Márii.

O jej materstve som sa presvedčil až potom, keď som sa rozhodol byť jej synom. Napriek všetkým mocným zábranám protestantskej výchovy (nezabúdajte, že len pár rokov predtým som roztrhal babičkin ruženec) zobral som raz do rúk ruženec a začal som sa modliť. Modlil som za veľmi osobný, zdanlivo nemožný

úmysel. Na druhý deň som vzal ruženec znova a potom aj na ďalší a ďalší. Až po mesiacoch som si uvedomil, že môj úmysel, zdanlivo nemožná situácia sa zmenila v deň, keď som sa prvýkrát modlil ruženec. Moja prosba bola vypočutá.

SMEROM K MATERSTVU

Od tej chvíle som poznal Matku. Som presvedčený, že od danej chvíle som v Božej zmluvnej rodine skutočne objavil svoj domov: áno, Kristus je mojím bratom. Áno, naučil ma modliť sa „Otče náš“. A konečne som srdcom prijal jeho prikázanie ctiť si *svoju* Matku.

Touto knižkou chcem svoje poznanie a jeho neotrasiteľné základy v Písme sprostredkovať všetkým kresťanom, ktorí ma budú ochotní naozaj a s otvoreným srdcom počúvať. Túžim osloviť najmä spolubratov rímskokatolíkov, pretože mnohí z nás potrebujú našu Matku znovu nájsť, alebo sa s ňou stretnúť po prvýkrát, alebo ju uvidieť novými očami. I tí, ktorí Božej Matke zostávajú verní, možno sa niekedy zbytočne boja - vzdorovito sa jej len nečinne prizerajú bez toho, aby vzali do rúk Písmo a dali zmysel svojej úcte. V najlepšom prípade sa úzkostlivo držia niekoľkých textov o Márii z Nového zákona. Títo dobrí katolíci, hoci si svoju Matku naozaj ctia, nie celkom chápu jej veľkú úlohu v Božom pláne.

Mária totiž napĺňa stránky Svätého písma od začiatku prvej knihy až po koniec poslednej. Bola v Božom pláne už od začiatku čias práve tak ako apoštoli a Cirkev a Spasiteľ a bude v ňom aj vo chvíli, keď sa všetko naplní. Jej materstvo je však objavom, ktorý stále čaká na odhalenie. Keď som ešte ako protestant študoval Sväté písmo, zaumienil som si preskúmať biblické

učenie o materstve a otcovstve. Našiel som stovky strán vynikajúcich vedeckých prác o otcovstve, patriarcháte atď., ale len pár odsekov o materstve a matriarcháte.

Čo je na ňom také nevhodné? Možno sa materstvo tak málo chápe a ctí preto, že matky sú nám veľmi blízke. Malé dieťa napríklad až po niekoľkých mesiacoch začína vnímať, že matka je samostatná bytosť. Niektoré výskumy tvrdia, že dieťa si to začne uvedomovať, až keď ho matka prestane pridávať. Domnievam sa, že nikdy nie sme schopní psychicky sa vzdialiť od svojej matky, hoci v puberte ju prinútime, aby kráčala pár krokov pred nami.

VYKROČME

Podme teda objavovať spoločne. Kráčajme s Božím ľudom od stvorenia a pádu a príslubu vykúpenia cez odovzdanie Zákona až k ustanoveniu kráľovstva. Veľmi rýchlo nájdeme príslub vlasti s očarujúcou kráľovnou, ktorá je zároveň matkou svojho ľudu. Čoskoro nájdeme príslub domova s matkou, ktorá sa účinne prihovára za svoje deti. A čo je najdôležitejšie, nájdeme kráľovnú matku, ktorá jediná môže doplniť Kristovo kráľovstvo a jeho domov.

Aj keď máte pocit, že sa na túto cestu musíte vydať pár krokov pozadu, s akýmsi odstupom od preblahoslavenej Matky z dejín, prosím vás, aby ste sa nevzdávali a kráčali so mnou a s Máriou k spoločnému cieľu: spoločnému domovu v nebeskom Jeruzaleme.

Môj predobraz matky

LÁSKYPLNÁ LOGIKA MÁRIINHO MATERSTVA

Matky sú pre vedu tými najzložitejšími tvormi. Presahujú naše chápanie. Svojou povahou a podľa mena sú niekým, kto nevyhnutne žije vo vzťahu. Za matky ich možno pokladať len vo vzťahu k ich deťom. Práve na deti sa sústreďuje ich pozornosť a na ne upriamujú aj tú našu.

Matky a deti sú počas prvých deviatich mesiacov života prirodzene úzko spojené, akoby ani neboli samostatnými jedincami. Ich telá sú stvorené jedno pre druhé. Počas tehotenstva majú spoločnú stravu, krv i kyslík. Po narodení príroda prikladá dieťa k matkiným prsiam. Oči novorodenca vidia len do tej vzdialenosti, aby mali očný kontakt s mamou. Jeho uši jasne počujú tlkot matkinho srdca a vysoké tóny ženského hlasu. Ženy majú dokonca od prírody hladšiu pokožku ako ich manželia, vhodnejšiu na pohladenie citlivej pokožky bábätká. Matka telom i dušou odvracia pozornosť od seba a upriamuje ju na dieťa.

A predsa: hoci sme od prírody tak blízko svojej matky, pre deti zostáva stále tajomstvom. Slovom G. K. Chestertona v *Otcovi Brownovi*: „Myslím si, že niekedy najmenej poznáme to, čo je najväčšmi na očiach.“

Mária ako Božia Matka je matkou par excellence. A teda ak všetky matky sú nevystihnuteľné, ona je ešte nevystihnuteľnejšia. Ak všetky matky dávajú samy seba, ona sa dáva ešte viac. Ak všetky matky odvracajú pozornosť od seba na dieťa, Mária o to väčšmi.

Mária, opravdivá matka, nepovažuje svoju slávu za vlastnú. Veď sama jasne zdôrazňuje, že len plní Božiu vôľu: „Hľa, služobnica Pána, nech sa mi stane podľa tvojho slova" (*Lk* 1,38). Aj keď si uvedomí, že má nadprirodzené dary, vie, že ide o dary: „Blahoslaviť ma budú všetky pokolenia, lebo veľké veci mi urobil ten, ktorý je mocný" (*Lk* 1, 48-49). Máriina duša „velebí" nie seba, ale „Pána" (*Lk* 1, 46).

Ako teda priblížiť tento nedostižný predmet nášho záujmu, ktorý sa dá vyjadriť len nejakým príbuzenským vzťahom? Ako môžeme začať skúmať túto ženu, ktorá vždy odvracia pozornosť od seba k svojmu Dieťaťu?

UVAŽUJME METAFYZICKY

Aby sme pochopili Božiu Matku, musíme začať od Boha. Celá mariológia, celá mariánska úcta sa musí začínať dôkladnou teológiou a jasným vyznaním viery. Pretože všetko, čo Mária robí, a všetko, čím je, pramení z jej vzťahu k Bohu a z jej odpovede na jeho plán. Je jeho matkou. Je jeho manželkou. Je jeho dcérou. Je jeho služobnicou. Nemôžeme ju začať spoznávať, ak nemáme jasnú predstavu o ňom - o Bohu, o jeho prozreteľnosti a o tom, ako zaochodí so svojím ľudom.

A to nie je také jednoduché, ako sa nás niektorí ľudia pokúšajú presvedčiť. Veď sme závislí od jazyka, ktorý využíva našu predstavivosť, ktorý nám umožňuje pochopiť neviditeľné tak, že to porovnáme s niečím, čo vidíme: Boh je neobmedzený ako obloha; osvetľuje

ako oheň; je všadeprítomný ako vietor. Alebo Božie vlastnosti dávame do protikladu so svojimi: sme koneční, on je nekonečný; máme obmedzenú moc, on je všemohúci.

Väčšina ľudí sa pri poznávaní Boha dostane po prirovnanie a k protikladu; a do istej miery je to až-až. Ale to nestačí. Boh je čistý duch a všetky naše pozemské prirovnania ani zďaleka nepostačujú na vyjadrenie toho, aký skutočne je.

Teológia nám približuje Boha viac jeho pojмами ako našimi. A tak hoci to nie je ľahké, nemôžeme sa vo viere prehľbiť, kým nebudeme ochotní do určitej miery venovať sa aj teológii.

Konečná pravda o Bohu nemôže závisieť od ničoho iného ako od Boha. Boha nemôžeme definovať pojmi niečoho, čo je náhodné, ako v prípade, keď ho porovnávame so stvorenstvom. Božia identita nezávisí od tvorstva. A tak aj jeho titul Stvoriteľ je niečo relatívne, nie absolútne. Hoci je večný a je Stvoriteľ, nie je večný Stvoriteľ. Stvorenie sa deje v čase, a Boh čas presahuje. A tak hoci stvorenie je Božie dielo, nedefinuje, kto Boh je. To isté platí o vykúpení a svätosti. Hoci Boh je Vykupiteľ a Posvätitel', tieto pomenovania nedefinujú jeho večnú identitu, ale iba určitú časť jeho diela. Pojmy Stvoriteľ, Vykupiteľ, Zákonodarca a Posvätitel' úplne závisia od sveta - od niečoho, čo treba stvoriť, vykúpiť, riadiť a posväcovať.

AKO SA VOLÁ

Ako teda môžeme spoznať, kto Boh naozaj je? Najskôr tak, že nám zjavil seba. Povedal nám, že je večný. Zjavil nám, ako sa volá. Na konci *Evanjelia svätého Matúša* (28, 19) Ježiš prikázal apoštolom, aby krstili „v mene“

Najsvätejšej Trojice: Otca, Syna a Ducha Svätého. Všimnite si, že o nej nehovorí ako o troch pomenovaniach, ale ako o jednom mene. V kultúre starovekého Izraela jedno meno prináležalo jednej bytosti. Toto jedno meno teda zjavuje, kým je Boh od večnosti. Je Otec, Syn a Duch Svätý.

Teraz môžete logicky namietat', že tieto pomenovania závisia od stvorenia. Nie je „Otec“ a „Syn“ čistou analógiou s pozemskými úlohami v rodine?

Nie. Vlastne je to úplne naopak. Pozemské úlohy otca a syna sú živými metaforami pre niečo božské a večné. Boh sám je istým spôsobom večnou a dokonalou rodinou. Pápež Ján Pavol II. to dobre vyjadril: „Boh vo svojom najhlbšom tajomstve nie je samotár, ale rodina, pretože má v sebe otcovstvo, synovstvo a podstatu rodiny, ktorou je láska“ (Puebla, 1979).

Chápete to? Boh teda *nie je ako* rodina; Boh *je* rodina. Od večnosti Boh sám vlastní základné atribúty rodiny, Najsvätejšia Trojica sama ich vlastní dokonale. Aj pozemské rodiny majú tieto atribúty, ale nedokonalé.

BOŽIE BYTIE AJEHO KONANIE SÚ TO ISTÉ

Božia transcendentnosť nezanecháva stvorenie úplne bez záchytného bodu. Stvorenie nám čosi vypovedá o svojom Stvoriteľovi. Umelecké dielo vždy odhaľuje čosi z povahy svojho autora. Teda o tom, kto Boh je, môžeme sa dozvedieť viac, keď budeme pozorovať, čo robí.

Tento proces platí aj naopak. Môžeme sa dozvedieť viac o stvorení, vykúpení a o Božom diele, keď ich budeme skúmať vo svetle sebazjavenia Boha. Pretože Trojica zjavuje najhlbšie rozmery, kto Boh je, a odhaľuje aj najhlbší význam toho, čo Boh robí. Tajomstvo

Najsvätejšej Trojice je „ústredným tajomstvom kresťanskej viery a kresťanského života," hovorí *Katechizmus Katolíckej cirkvi* (234). „Je to tajomstvo Boha, aký je sám v sebe. Toto tajomstvo je teda prameňom všetkých ostatných tajomstiev viery a svetlom, ktoré ich osvetľuje." A tak aj naše chápanie Boha ako rodiny by malo hlboko ovplyvniť naše chápanie celého jeho diela. Vo všetkom, čo existuje, môžeme očami viery spoznať znaky rodiny. Teologická tradícia to nazýva „stopy Trojice".

Odraz tajomstva Boha a tajomstiev stvorenia sa teda navzájom dopĺňajú. V *Katechizme* sa hovorí: „Božie diela zjavujú, kto je Boh sám v sebe, a naopak, tajomstvo jeho vnútorného bytia osvetľuje chápanie všetkých jeho diel. Podobne je to aj medzi ľudskými osobami. Osoba sa prejavuje vo svojom konaní, a čím lepšie poznáme nejakú osobu, tým lepšie chápeme jej konanie" (236).

DÁVNE STOPY LÁSKY

Odraz Boha vidíme nielen vo svete, ale aj a najmä v Písme, ktoré je jedinečne inšpirované Bohom, aby zjavilo jeho pravdu. *Katechizmus* vysvetľuje, že Boh explicitne zjavil „svoje trojičné Bytie" v Novom zákone, ale zanechal aj „určité stopy... vo svojom stvoriteľskom diele a vo svojom Zjavení za čias Starej zmluvy" (237).

Celé Písmo teda môžeme vnímať ako príbeh Božích príprav a dovŕšenia majestátneho Božieho diela: definitívneho sebazjavenia Boha v Ježišovi Kristovi. Svätý Augustín hovorí, že Nový zákon je skrytý v Starom a Starý je zjavný v Novom. Celé dejiny sa stali prípravou sveta na chvíľu, keď sa Slovo stane telom, keď sa Boh stane dieťaťom človeka v lone mladej panny z Nazareta.

Podobne ako Ježiš Kristus aj Biblia je jedinečná. Je to jediná kniha, ktorá opravdivo tvrdí, že má súčasne

ľudských autorov i božského autora, Ducha Svätého. Ježiš Kristus je vtelené Božie Slovo, pravý Boh, no zároveň pravý človek - ako my, ale bez hriechu. Biblia je inšpirované Božie slovo, plne božské, no zároveň plne ľudské - ako každá iná kniha, ale bez chyby. Krista i Písmo sme dostali „na naše spasenie“, ako hovorí Druhý vatikánsky koncil (*Dei Verbum* 11).

A tak keď čítame Bibliu, musíme ju čítať súčasne na dvoch rovinách. Čítame ju v doslovnom zmysle ako každú inú literatúru. Čítame ju však aj v duchovnom zmysle, čiže usilujeme sa zistiť, čo nám Duch Svätý chce povedať skrze toto slovo (pozri *Katechizmus* 115, 119).

Takto napodobňujeme Ježiša, pretože on takto čítal Písma. O Jonášovi (*Mt* 12, 39), Šalamúnovi (*Mt* 12, 42), chráme (*Jn* 2, 19) a medenom hadovi (*Jn* 3, 14) sa vyjadril ako o „znameniach“, ktoré boli jeho predobrazom. V *Evanjeliu svätého Lukáša* čítame, že náš Pán potešil učeníkov na ceste do Emauz, keď „počnúc od Mojžiša a všetkých Prorokov, vykladal im, čo sa naňho v celom Písme vzťahovalo“ (*Lk* 24, 27). Ako sa dozvedáme, po tomto duchovnom čítaní Starého zákona sa učeníkom rozhorelo srdce.

Čo zapálilo tento oheň v ich srdciach? Skrze Písma Ježiš voviedol apoštolov do sveta, ktorý presahoval ich vnímanie. Boh ako dobrý učiteľ predstavil neznáme známymi termínmi. Vlastne s týmto zámerom stvoril známe, vytváral ľudí a ustanovizne, ktoré nás najlepšie pripravia na príchod Krista a na slávu jeho kráľovstva.

POZNÁVANIE PREDOBRAZOV

Prví kresťania čítali Bibliu tak ako ich Majster. *List Hebrejom* opisuje starozákonný svätostánok a jeho obrady ako „obraz a tieň nebeskej skutočnosti“ (8, 5) a zákon

ako „tieň budúcich dobier“ (10, 1). Svätý Peter zase poznamenáva, že Noe a jeho rodina „sa zachránili z vody“ a že „to je predobraz krstu, ktorý teraz vás zachraňuje“ (1 Pt 3, 20-21). Petrovo slovo preložené ako „predobraz“ je vlastne grécke slovo pre „reprezentovať“ alebo „stelesňovať“. Apoštol Pavol zase opísal Adama ako „predobraz“ Ježiša Krista (Rim 5, 14).

Čo je to teda predobraz? Predobraz je skutočná osoba, miesto, vec alebo udalosť v Starom zákone, ktorá vopred naznačuje niečo väčšie v Novom zákone. Predobrazy skúma typológia, veda o predobrazoch Krista v Starom zákone (pozri *Katechizmus* 128-130).

Opäť musíme zdôrazniť, že predobrazy nie sú vymyslené symboly. Ide o historicky podloženú skutočnosť. Keď napríklad svätý Pavol rozprával príbeh o Abrahámovom synovi ako alegóriu (Gal 4, 24), nikde nepovedal, že príbeh sa v skutočnosti nestal; potvrdzoval, že naozaj ide o dejiny, ktoré však majú miesto v Božom pláne; dejiny, ktorých význam sa objasnil až po ich definitívnom naplnení.

Typológia sa nezaobera len osobou Krista; hovorí nám aj o nebi, Cirkvi, apoštoloch, Eucharistii, miestach, kde sa Ježiš narodil a zomrel, aj o Ježišovej matke. Od prvých kresťanov sa dozvedáme, že jeruzalemský chrám bol predobrazom nebeského príbytku svätých v sláve (2 Kor 5, 1-2; Zjv 21, 9-22); že Izrael bol predobrazom Cirkvi (Gal 6, 16); že dvanásť starozákonných patriarchov bolo predzvesťou dvanástich novozákonných apoštolov (Lk 22, 30); a že archa zmluvy bola predobrazom prebлахoslavenej Panny Márie (Zjv 11, 19; 12, 1-6. 13-17).

Okrem starozákonných predobrazov, o ktorých sa v Novom zákone vyslovene hovorí, existuje ešte mnoho ďalších, ktoré sú síce skryté, ale očividné. Napríklad úloha svätého Jozefa pri dospievaní Ježiša jasne kopíruje úlohu patriarchu Jozefa pri dospievaní Izraela.

Títo dvaja muži majú rovnaké meno; o oboch sa píše ako o „spravodlivých“ alebo „čestných“; obaja prijali zjavenie vo sne; obaja sa ocitli vo vyhnanstve v Egypte a obaja sa objavili, aby pripravili cestu pre väčšiu udalosť - v prípade patriarchu Jozefa pre exodus, ktorý viedol Mojžiš, osloboditeľ; v prípade svätého Jozefa išlo o vykúpenie, ktoré nám priniesol Kristus, Vykupiteľ.

Starý zákon priam oplýva mariánskymi predobrazmi. Predobraz Márie nachádzame v Eve, matke všetkých žijúcich; v Säre, manželke Abraháma, ktorá zázračne počala dieťa; v kráľovnej matke za vlády Izraela, ktorá orodovala u kráľa za ľud krajiny, a na mnohých iných miestach, mnohými inými spôsobmi (napríklad Anna a Ester). O arche zmluvy, predobraze, o ktorom sa vyslovene píše v Novom zákone, budem hovoriť podrobnejšie v ďalšej kapitole. Tu by som len zdôraznil, že ako staroveká archa zmluvy bola určená, aby nosila starú zmluvu, tak Panna Mária mala nosiť novú zmluvu.

RODINNÉ ZÁLEŽITOSTI

Práve nová zmluva, zrodená na svet preblahoslavenou Pannou Máriou, zmenila život každého jedného z nás 1 dejiny ľudstva. Zmluvy totiž sprevádzajú všetky rozhodujúce stretnutia Boha a človeka. Vzťah Boha s Izraelom, ako aj jeho vzťah k Adamovi, Noemovi, Abrahámovi, Mojžišovi a Dávidovi bol určený zmluvou. Aj sám Ježiš hovoril o svojej vykupiteľskej obete ako o novej zmluve v jeho krvi (*Lk 22, 20*).

Tieto slová počúvame v eucharistickej modlitbe pri každej omši. Položíme si však niekedy otázku, čo vlastne je zmluva? Je to tá najdôležitejšia otázka, ktorá nás privádza k podstate kresťanskej viery a života. Vlastne nás privádza k samotnému srdcu Boha.

Čo vlastne je zmluva? Táto otázka nás vedie k prvotnej skutočnosti, o ktorej sme už v tejto kapitole hovorili: k rodine. Na starovekom Blízkom východe bola zmluva posvätným príbuzenským zväzkom založeným na slávnostnej prísaha, ktorá človeka uvádzala do rodinného zväzku s inou osobou alebo kmeňom. Boh svojou zmluvou s Adamom, Noemom, Abrahámom, Mojžišom a Dávidom postupne pozýval širší okruh ľudí do svojej rodiny: najskôr pár, potom rodinu, potom národ a napokon svet.

Každá táto zmluva sa však vinou ľudskej nevery a hriechu porušila. Boh bol verný neustále; Adam nie, ani Mojžiš, ani Dávid. Dejiny spásy nás vlastne vedú k záveru, že iba Boh dodržal prisľúbenia, ku ktorým sa zaviazal. Ako teda mohlo ľudstvo splniť svoju časť zmluvy, aby bola navždy platná? To si vyžadovalo človeka, ktorý je bez hriechu a taký verný ako Boh. Preto sa Boh vo svojej novej a večnej zmluve stal človekom v Ježišovi Kristovi a ustanovil zmluvu, ktorou sa stávame súčasťou jeho rodiny: Božej rodiny.

Nejde teda len o priateľstvo s Bohom. Pretože „Boh je vo svojom najhlbšom tajomstve... rodinou“. Boh sám je Otec, Syn a Duch Svätý - a kresťania majú účasť na živote tejto rodiny. Pri krste sa zjednocujeme s Kristom, sme pokrstení v mene Trojjediného Boha; prijímame jeho rodinné meno a takto sa stávame synmi v Synovi. Vstupujeme do života Trojice, kde môžeme naveky žiť v láske. Ak je Boh rodina, potom nebo je domov a s Ježišom nebo prichádza na zem (pozri KKC 1996-1997).

BEZCHYBNE FUNGUJÚCA RODINA

Božia zmluvná rodina je dokonalá, nič jej nechýba. Cirkev hľadá na Boha ako na Otca, na Ježiša ako na brata a na nebo ako na domov. Nechýba vám tu niečo?

Pravdu povediac, nie. Lebo nechýba tu ani matka, ktorú musí mať každá rodina. Jedine Kristus si ju však mohol vybrať. A on si ju prozreteľnosťne vybral pre celú svoju zmluvnú rodinu. Teraz teda máme s ním všetko spoločné: jeho božský život je náš život; jeho domov je náš domov; jeho Otec je náš Otec; jeho bratia sú našimi bratmi; a aj jeho matka je našou matkou.

Bez milujúcej matky je totiž rodina neúplná. Odlúčené kresťanské cirkvi, ktoré oslabujú význam Máriinej úlohy, nevyhnutne dopadnú ako izba starého mládenca: chlapsky zanedbaná, uprataná, nie útulná, funkčne a účelne zaříadená, ale s malým citom pre krásu a poéziu.

Celé Písmo, všetky predobrazy, celé stvorenie i naše najhlbšie ľudské túžby nám však hovoria, že nijaká rodina by takto vyzeráť nemala - a určite nie Božia zmluvná rodina. Apoštoli to vedeli a počas Turíc boli v Jeruzaleme zhromaždení spolu s Máriou. A vedeli to aj prvé generácie kresťanov, preto jej obrazy maľovali v katakombách a zasväcovali jej svoje kostoly.

Na najstarších ikonách sa Mária takmer vždy zobrazuje s dieťaťom v náručí; navždy ho rodí svetu ako v dvanástej kapitole *Knihy zjavenia*. Obvykle je zobrazovaná tak, že ako pravá matka ukazuje na syna, ale pozerá sa smerom k pozorovateľom, k svojim ďalším deťom. Materinsky sa stará o svoje bábätko, pretože ono sa o seba ešte nevie postarať, no zároveň sa materinsky stará aj o svoje deti na svete a privádza ich k nemu.

Štedrý večer

MÁRIINO MATERSTVO JE OPRAVOU RAJA

Prví kresťania mali k preblahoslavenej Panne živú úctu. Dôkazy o tom nachádzame v zachovanej literatúre a v umeleckých dielach a samozrejme v Novom zákone, ktorý bol ich základným spisom. Aj keď mariológia prvých troch storočí bola veľmi jednoduchá (v porovnaní s tou, čo po nej nasledovala, alebo aj s našou), bola možno uvedomelé biblickejšia než mnohé neskoršie vyjadrenia a dôslednejšie ju predkladali v teologickom kontexte stvorenia, pádu, vtelenia a vykúpenia. A tak na nás svojou jasnosťou a naliehavosťou niekedy zapôsobí oveľa účinnejšie. Úloha Márie totiž nedáva zmysel mimo kontextu dejín spásy; napriek tomu nie je v Božom pláne vedľajšia. Boh sa rozhodol, že jeho vykupiteľský čin by bol bez nej nemysliteľný.

Mária bola v jeho pláne od úplného začiatku, vyvolená a predpovedaná od okamihu, keď Boh stvoril muža a ženu. Prví kresťania pokladali Máriu a Ježiša za opakovanie Božieho prvého stvorenia. Svätý Pavol hovorí o Adamovi ako o predobrazu Ježiša (*Rim* 5, 14) a o Ježišovi ako o novom Adamovi alebo „poslednom Adamovi“ (*1 Kor* 15, 21-22. 45-49).

Prví kresťania pokladali začiatok *Knihy Genezis*, kde sa píše o stvorení a páde a o prísľube vykúpenia, za natoľko kristologický vo svojom skrytom význame, že ho nazvali *protoevanjeliom* alebo prvým evanjeliom. Výslovne o tom hovorí svätý Pavol a cirkevní Otcovia a naznačuje to celý Nový zákon. Ježiš bol napríklad podobne ako Adam skúšaný v záhrade - v Getsemanskej záhrade (*Mt* 26, 36-46, *Jn* 18, 1). Aj Ježiša podobne ako Adama priviedli ku „stromu“, kde ho vyzliekli donaha (*Mt* 27, 31). I on ako Adam upadol do hlbokého spánku smrti, aby z jeho boku vzišla nová Eva (*Jn* 19, 26-35; *1 Jn* 5, 6-8), jeho nevesta Cirkev.

PUPOČNÁ ŠNÚRA STVORENIA

Motív nového Adama sa nikde inde nerozvíja tak dômyselne ako v *Evanjeliu podľa Jána*. Ján nerozvíja myšlienky, ako to zvyčajne robí komentátor. Hovorí príbeh o Ježišovi Kristovi. No začína ho ako ozvenu úplne prvého príbehu zo všetkých: príbehu o stvorení v *Knihe Genezis*.

Najjasnejšou narážkou je spojenie „na počiatku“. Začínajú sa ním obe knihy, aj *Kniha Genezis*, aj *Jánovo evanjelium*. *Genezis* sa začína slovami „Na počiatku stvoril Boh nebo a zem“ (1, 1). Ján sa nám prihovára podobne: „Na počiatku bolo Slovo a Slovo bolo u Boha“ (*Jn* 1, 1). V oboch prípadoch hovoríme o novom začiatku, o novom stvorení.

Hneď potom nasleduje ďalšia podobnosť. V *Knihe Genezis* 1, 3-5 čítame, že Boh stvoril svetlo, aby svietilo v tmách. V *Jánovi* 1, 4-5 čítame, že v tom svetle bol život a „život bol svetlom ľudí“, ktoré „svieti vo tmách“.

Genezis nám na začiatku predstavuje Božieho Duha, ako sa vznáša nad vodami (1, 2). Ján zase hovorí

o Duchu, ktorý sa zjavil v podobe holubice nad vodou krstu (*Jn* 1, 32-33). Tu začíname chápať prameň nového stvorenia, o ktorom sa zmieňuje Ján. Stvorenie hmoty sa uskutočnilo, keď Boh dýchol svojho Ducha nad vodou. Obnova stvorenia prichádza s božským životom, udeľovaným vo vode krstu.

POČÍTANIE DNÍ

Evanjelista Ján pokračuje v narážkach na *Genezis* v celom svojom úvode. Jeho rozprávanie po prvom krátkom obraze pokračuje „na druhý deň“ (1, 29), keď sa Ježiš stretáva s Jánom Krstiteľom. „V nasledujúci deň“ (1, 35) Ján uvádza príbeh o povolaní prvých učeníkov. „Na druhý deň“ (1, 43) sa dozvedáme, ako Ježiš povoláva ďalších dvoch učeníkov. Čiže keď prvé rozprávanie o Mesiášovi počítame ako prvý deň, dostávame sa teraz ku štvrtému dňu.

A potom Ján urobí niečo pozoruhodné. Ďalšiu udalosť, príbeh o svadobnej hostine v Káne, uvádza slovami „na tretí deň“. Určite tým nemyslel tretí deň od začiatku, keďže vo svojom rozprávaní tento deň už prešiel. Iste myslel tretí deň od štvrtého, čo nás privádza k siedmemu dňu - a tu Ján počítanie dní končí.

Nie je vám to akési povedomé? Jánov príbeh o novom stvorení má sedem dní, práve toľko ako stvoriteľské dielo v *Knihe Genezis*, ktoré sa ukončilo na šiesty deň a posvätilo a zdokonalilo sa na siedmy, keď si Boh odpočinul od svojej práce. Siedmy deň stvoriteľského týždňa, ako aj každého týždňa po ňom sa bude nazývať sabat, deň odpočinku, znamenie zmluvy (pozri *Ex* 31, 16-17). Môžeme si teda byť istí, že nech sa na siedmy deň v *Jánovom evanjeliu* stane čokoľvek, bude to veľmi významné.

VYČKÁVAM

Ježiš prichádza na svadbu so svojou matkou a učeníkmi. Svadobná hostina v židovskej kultúre tých čias trvala obvykle týždeň. A predsa sa dozvedáme, že na tejto svadbe došlo víno veľmi skoro. Ježišova matka upozorňuje na to, čo už všetci vedia: „Nemajú vína" (*Jn 2, 3*). Išlo len o jednoduché vyjadrenie faktu. Zdá sa však, že Ježiš akosi neprimerane reaguje na matkino obyčajné konštatovanie: „Čo mňa a teba do toho, žena? Ešte neprišla moja hodina."

Aby sme pochopili Ježišovu zdanlivo prehnanú reakciu, musíme porozumieť výrazu: „Čo mňa a teba do toho?" Niektorí teológovia tvrdia, že Ježiš svoju matku ostro napomenul. To sa však nezakladá na dôkladnom skúmaní.

Najskôr by sme si mali všimnúť, že Ježiš napokon naozaj splnil Máriinu požiadavku. Ak ju zamýšľal napomenúť, určite by vzápätí jej želanie nesplnil.

Naj výrečnejším dôkazom, že tieto Ježišova slová nie sú výčitkou, sú tie isté slová. „Čo mňa a teba do toho?" bola za Ježišových čias bežná židovská aj grécka fráza. Nachádzame ju na viacerých miestach Starého i Nového zákona, ako aj v nebiblických prameňoch. Na všetkých týchto miestach určite neznamená výčitku alebo neúctu. Skôr naopak: vyjadruje úctu, dokonca podriadenosť. Pouvažujte nad veršom *Lk 8, 28*, kde ju použil človek posadnutý diablom. Práve tieto slová diabol vložil do úst posadnutého a nimi uznáva Ježišovu moc nad človekom i nad sebou. Pokračuje: „Prosím ťa, nemuč ma!", čím potvrdzuje, že musí vykonať, čo mu Ježiš prikázal.

V Káne Ježiš s matkou súhlasí, hoci mu nerozkazuje. A ona vzápätí povie sluhom: „Urobte všetko, čo vám povie" (*Jn 2, 5*).

DCÉRA - MATKA - NEVESTA; ŽENA

Vráťme sa však k okamihu, keď Ježiš matku oslovil. Všimli ste si, ako ju nazval? Neoslovil ju „matka“ ani „Mária“, ale „žena“. A opäť nekatolícki teológovia občas tvrdia, že Ježiš chcel prívlastkom „žena“ vyjadriť Márii nedostatok úcty alebo jej niečo vyčítať. Veď či ju nemohol osloviť „matka“?

Najskôr by sme mali zdôrazniť, že Ježiš za celý svoj život nikdy neporušil zákon; je teda nepravdepodobné, že by preukazoval neúctu k matke, čím by sa previnil voči štvrtému prikázaniu.

Po druhé, Ježiš oslovil Máriu ako „ženu“ aj v úplne odlišnej situácii. Keď zomieral na kríži, nazval ju žena a dal ju *za matku* milovanému učeníkovi Jánovi (Jn 19, 26). Určite by v tomto prípade nemyslel na neúctu alebo výčitku.

Ak oslovenie „žena“ chápeme ako urážku, neuniká nám iba fakt, že Ježiš bol bez hriechu. Lebo keď používa toto oslovenie, upozorňuje na ďalšiu podobnosť s *Knihou Genezis*. „Žena“ je meno, ktoré Adam dáva Eve (Gn 2, 23). Ježiš teda oslovuje Máriu ako Evu nového Adama, čím svadobná hostina, na ktorej sa zúčastňujú, nadobúda nový význam.

Napriek tomu by niekto mohol ostro namietat: ako by Mária mohla byť jeho nevestou, keď je jeho matkou? Aby sme si vedeli zodpovedať na túto otázku, musíme pouvažovať nad Izaiášovým proroctvom o blížiaci sa spásu Izraela: „Nebudú ťa viac volať Opustená... Ale budú ťa volať Moja potecha a tvoju krajinu Nevesta... Ako sa *junák snúbi s pannou, tak si ťa vezmú tvoji synovia, a ako ženích má radosť z nevesty, tak z teba bude mať radosť tvoj Boh*“ (Iz 62, 4-5). Tieto dva hutné verše naznačujú veľa: Máriino panenské materstvo, zázračné počatie i mystické manželstvo s Bohom, ktorý je zároveň jej Otcom, jej

Manželom i jej Synom. Tajomstvo božského materstva siaha veľmi hlboko, pretože tajomstvo Najsvätejšej Trojice siaha ešte hlbšie.

VÍŤAZNÉ MATERSTVO

Oslovenie „žena“ nanovo definuje Máriin vzťah nielen k Ježišovi, ale aj ku všetkým veriacim. Keď ju Ježiš odovzdal milovanému učeníkovi, v podstate ju dal milovaným učeníkom všetkých čias. Podobne ako sa Eva v *Genezis* 3, 20 nazýva „matkou všetkých žijúcich“, tak je Mária Matkou všetkých, ktorí majú nový život v krste

V Káne teda nová Eva radikálne zvrátila osudné rozhodnutie prvej Evy. Práve žena zvedla v záhrade starého Adama k prvému hriechu. Práve žena naviedla nového Adama na prvé slávne dielo.

Postava Evy sa neskôr v Novom zákone znovu objavuje v *Knihe zjavenia*, ktorá sa takisto pripisuje evanjelistovi Jánovi. V dvanástej kapitole sa stretávame so „ženou odetou slnkom“ (12, 1), ktorá stojí zoči-voči „starému hadovi, ktorý sa volá diabol“ (12, 9). Tieto obrazy vychádzajú z *Genezis*, kde Eva stojí zoči-voči diabolskému hadovi v záhrade Eden a kde Boh preklína hada, pričom prisľubuje: „Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi tvojím potomstvom a jej potomstvom“ (*Gn* 3, 15). Obrazy *Zjavenia* však predstavujú aj akúsi novú Evu, ktorá porodila „syna, chlapca“ a ten „má panovať nad všetkými národmi“ (12, 5). Tým dieťaťom nemôže byť nikto iný ako Ježiš; a ženou nemôže byť nik iný ako jeho matka, Mária. V *Zjavení* had napáda novú Evu, lebo veľmi dobre si pamätá proroctvo z *Genezis* 3, 15. Nová Eva sa však objavuje ako víťaz nad zlom, nie ako jej predchodkyňa v záhrade Eden.

ČAS SVÄTÉHO JUSTÍNA

Paralely medzi *Jánovým evanjeliom* a *Knihou Genezis* sú pozoruhodné. Viem však, že niektorí skeptici ich zatratia ako výplod bujnej fantázie. Že by sme my, katolíci, až príčasto čítali Jánove texty? Naozaj biblickému autorovi len vnucujeme stredoveké i novodobé učenie, o ktorom sa mu nikdy ani nesnívalo?

Sú to správne otázky. Začnime tým, že preskúmajme svedectvá prvých kresťanov počnúc tými, ktorí mali k apoštolovi Jánovi najbližšie. Zistíme, že najstarší cirkevní Otcovia naozaj hovorili o akejsi novej Eve. Kto to podľa nich je? V drvivej väčšine ju stotožňujú s Máriou.

Najstarším zachovaným svedectvom je dokument mučeníka svätého Justína *Dialógy s Tryfónom*. Napísal ho asi roku 160 a obsahuje jeho rozhovory s rabínom okolo roku 135 v Efeze - v meste, kde spoznal kresťanskú vieru. Podľa tradície v Efeze žil aj apoštol Ján s Pannou Máriou.

Justínovo učenie o novej Eve je v súlade s učením samotného Jána a môže slúžiť ako dôkaz, že mariológii rozvinul Ján ako efezský biskup a prevzali ju jeho učeníci za Justínových čias, čiže približne o generáciu po apoštolovej smrti.

Justínova výpoveď je stručná, ale obsažná:

„Kristus sa stal človekom z Panny, aby neposlušnosť zapríčinená hadom bola premožená rovnako, ako vznikla. Lebo Eva, ktorá bola čistá a nepoškvrnená panna, zrodila neposlušnosť a smrť, keď prijala slovo hada. Ale Pannu Máriu naplnila viera a radosť, keď jej anjel Gabriel zvestoval radostnú zvesť, že ju Duch Pána navštívi a moc Najvyššieho ju zatieni. Preto aj dieťa, ktoré porodí, bude sa volať svätým, bude to Boží Syn;

a Mária odpovedala: „Nech sa mi stane podľa tvojho slova“ (*Lk* 1, 38). A z nej sa zrodil ten, na ktorého sa vzťahujú Písma a skrze ktorého Boh zničí hada a tých anjelov a ľudí, ktorí sú hadovi podobní“ (*Dialógs Tryfónom* 100).

Justín pri hľadaní podobností a protikladov Evy a Márie pokračuje Pavlovou rozpravou o Kristovi a Adamovi. Pavol upozorňuje, že „všetci umierajú v Adamovi,“ ale „všetci ožijú v Kristovi“ (*1 Kor* 15, 22). „Prvý človek, Adam, sa stal živou bytosťou;“ posledný Adam oživujúcim Duchom“ (*1 Kor* 15, 45). Adam nám odovzdal smrteľný a pozemský obraz rodiny; ale Kristus nás urobil súčasťou nesmrteľnej, nebeskej rodiny (*7 Kor* 15, 49).

Justín poznamenáva, že obe - Eva aj Mária - sú panny; Eva počala „slovo hada“, kým Mária počala Božie Slovo. Uzatvára, že Božou prozreteľnosťou sa Máriina poslušnosť stala prostriedkom na odčinenie Evinej neposlušnosti a jej najničivejších následkov.

Z JAMY LEVOVEJ

Písomné zmienky o Márii vedú od Justína k svätému Irenejovi z Lyonu (pozn. prekl.: názov tejto časti je nárážkou na miesto pôsobenia svätého Ireneja - lion vo francúzštine znamená lev), ktorý ďalej tríbi cirkevné chápanie Márie ako novej Evy. Aj Irenej ako učeník odvodzuje svoj pôvod od apoštola Jána. Irenej prijal vieru od svätého Polykarpa zo Smyrny, ktorého vyučoval Ján. Možno práve Jánov vplyv viedol Ireneja k tomu, aby na viacerých miestach rozprával o Kristovi ako o novom Adamovi a o Márii ako o novej Eve.

Toto učenie bolo základom jednej z Irenejových hlavných myšlienok, ktorú nazýva *zhrnutie* stvorenia

v Kristovi. Vychádzajúc zo svätého Pavla napísal, že „keď sa Kristus vtelil a stal sa človekom, zhrnul v sebe dlhý vývoj ľudstva a v krátkom čase nám zaslúžil spásu, aby sme to, čo sme stratili v Adamovi, totiž že sme boli [stvorení] na Boží obraz a podobu, znovu dostali v Kristovi Ježišovi" (*Proti bludom* 3, 18, 1).

Irenej podobne ako Ján vidí v tomto zhrnutí dôležitú úlohu novej Evy. „Uzol Evinej neposlušnosti rozviazala Máriina poslušnosť; čo zviazala panna Eva neverou, to Panna Mária rozviazala vierou" (*Proti bludom* 3, 22, 4). V nasledujúcich odsekoch Irenej porovnáva Máriinu poslušnosť a Evinu neposlušnosť a skúma biblické texty.

V ďalšej časti túto myšlienku ešte rozvinul: „Ako sa tamtá dala naviesť, aby neposlúchla Boha, tak sa táto dala prehovoriť k poslušnosti voči Bohu. A tak sa Panna Mária stala zástankyňou panny Evy. Ako ľudské pokolenie upadlo do otroctva smrti skrze jednu pannu, tak sa zachránilo skrze druhú Pannu" (*Proti bludom* 5, 19, 1). Irenej ova rozprava o Márii ako zástankyni naznačuje, aspoň nášmu čitateľovi, aký mocný bol jej príhovor v Káne.

Irenej napokon rozširuje Máriino materstvo z Krista na všetkých kresťanov, keď o nej hovorí ako o predobrazu Cirkvi. Ježišovo narodenie opisuje ako „panenské, pri ktorom sa panensky otvorilo panenské lono, ktoré priviedlo ľudstvo späť k Bohu" (*Proti bludom* 4, 33, 2).

SPOMIENKY NA AFRIKU

Všetko nasvedčuje tomu, že Justín v Efeze aj Irenej vo Francúzsku mali svoj duchovný pôvod od apoštola Jána. Samotný Ján čerpal z vlastnej skúsenosti; nakoľko žil tri roky pri Ježišovi a ďalšie roky v jednom dome s Pannou Máriou. Kardinál John Henri Newman uvažoval takto:

„Ak by sme mali oči upriamiť na niektorého z apoštolov, aby nás učil o preblahoslavenej Panne, tak potom na svätého Jána, ktorému ju zveril náš Pán na kríži a s ktorým podľa tradície žila v Efeze až do nanebovzatia. Tento predpoklad sa potvrdzuje; nakoľko, ako som už povedal, Irenej, ktorý prišiel do Lyonu z Malej Ázie a učil sa od najbližších učeníkov svätého Jána, ako jeden z prvých najobsiahlejšie informoval o jej vznešenosti a nazval ju druhou Evou" (*Mystická ruža* 20).

Avšak aj iní, na ktorých Ján nemal priamy vplyv, poldadali Máriu za novú Evu. Tertulián v severnej Afrike sa na začiatku tretieho storočia o tom vyjadril takto precízne:

„Eva bola ešte pannou, keď sa jej do uší dostalo slovo pokušenia, ktoré malo vybudovať chrám smrti. Preto sa do duše panny muselo dostať Božie Slovo, ktoré malo vztýčiť budovu života; aby to, čo žena zničila, mohla žena obnoviť k spásu. Ako Eva uverila hadovi, tak Mária uverila anjelo-
vi. Zločin, ktorý vyvolala viera jednej, napravila viera druhej" (*O Kristovom tele* 17).

Jeho precíznosť je ešte pozoruhodnejšia, keď zoberieme do úvahy, že jeho mariológia je v iných oblastiach úplne zmätená, pomýlená a v rozpore so všetkými ostatnými prameňmi.

Idea novej Evy teda sotva je stredovekou alebo novodobou inováciou chápania evanjelia. Ide o starovekú a posvätnú tradíciu, možno už od čias samotného apoštola Jána cez mnohé ďalšie storočia, ktorú hlásali svätý Justín, svätý Irenej, Tertulián, svätý Augustín, svätý Ján Damascénsky, svätý Tomáš Akvinský a mnohí ďalší.

Všetci títo učítelia jasne spoznali posolstvo novej Evy: poslúchať Boha, ktorý je jej Synom, jej Manželom, jej Otcom. „Urobte všetko, čo vám povie.“ Stredovekí básnici to nádherne zdôraznili slovnou hračkou, že latinský pozdrav *Ave*, ktorým Máriu oslovil anjel Gabriel, je opakom mena *Eva*. Takisto je opakom nádonnosti k zlému, ktorú Eva uvalila na nás - svoje deti, a nahradila ju ochota poslúchať, ktorej nás chce naučiť Mária.

Ctitelia stratenej archy

IZRAEL A NOSITEĽ NOVEJ ZMLUVY

Čo v *Jánovom evanjeliu* zazrieme len ukryté v tieni, to v jeho *Apokalypse*, *Knihe zjavenia*, nájdeme „odeté slnkom“. Názov poslednej knihy Biblie nás vedie späť k štvrtému evanjeliu. Pojem „zjavenie“ totiž pochádza z gréckeho slova *apokalypsis*; no v gréčtine má širší význam. Presnejšie ho možno preložiť ako odhalenie. Po grécky hovoriaci Židia ho používali, aby opísali okamih, keď si nevesta krátko predtým, ako pár dovŕšil manželstvo, odhalila pred manželom závoj.

Ján nás teda opäť ako v Káne uvádza na svadbu. V *Zjavení píše*: „Blahoslavení sú tí, čo sú pozvaní na Baránkovu svadobnú hostinu!“ (19, 9). V celej *Apokalypse* používa na oslovenie Ježiša výraz „Baránok“. Kto je však nevesta? V závere *Knihy* anjel berie Jána a hovorí mu: „Pod', ukážem ti nevestu, Baránkovu manželku!“ Spoločne potom uvidia „sväté mesto Jeruzalem, ako zostupuje z neba od Boha“ (21, 9-10). Zdá sa, že Kristovou nevestou je Jeruzalem. Jánovo mesto však vôbec nevyzerá ako pozemský Jeruzalem. „Jeho jas bol podobný najdrahšiemu kameňu... Základné kameň hradieb mesta boli ozdobené všelijakými drahými kameňmi... Dvanásť brán je dvanásť perál; každá brána

bola z jednej perly. A námestie mesta bolo z rýdzeho zlata, takého ako priesračné sklo" (*Zjv* 21, 11. 19. 21).

Sú to krásne obrazy, no sotva opisujú skutočné mesto, nieto ešte nevestu. Čo alebo kto je teda toto sväté mesto, ktoré je zároveň nevestou? Väčšina súčasných i dávnych vykladačov Písma sa domnieva, že sväté mesto je Cirkev, ktorú Ján zobrazuje ako nový Jeruzalem; lebo aj svätý Peter hovorí o Cirkvi ako o Kristovej neveste (*Ef* 5, 31-32).

Ak by nám mal Ján zjaviť len toto, jeho *Apokalypsa* by bola oveľa kratšia. Má však dvadsaťdva kapitol a je plná obrazov, nad ktorými niekedy žasneme, inokedy v nás vyvolávajú strach a často nás mätú. Teraz síce nemáme priestor na rozsiahlu štúdiu *Knihy zjavenia*; no rád by som sa zameral na jeden z vrcholných výjavov; na prvé „odhalenie“, ktoré sa odohráva v jej strede.

ARCHA, KTORÚ OSPEVUJÚ ANJELI

Židov prvého storočia určite šokoval Jánov objav na konci jedenástej kapitoly *Knihy zjavenia*. Ján začul trúbenie siedmich poľníc a hneď potom videl, ako sa v nebi otvára Boží chrám (*Zjv* 11, 19) a v ňom - zázrak! - archa zmluvy.

Išlo o zvesť tisícročia. Archa zmluvy, najposvätnejší predmet v starovekom Izraeli, bola stratená *šesť storočí*. Okolo roku 587 pred Kristom, keď prišli babylonskí dobyvatelia zničiť chrám, prorok Jeremiáš ju skryl, aby ju uchránil pred znesvätením. V druhej kapitole *Druhej knihy Machabiejcov* čítame:

„Keď ta Jeremiáš prišiel, vyhľadal jaskynný príbytok a занiesol tam stánok, archu aj kadidlový oltár a vchod zatarasil. Potom prišli niektorí

z jeho sprievodcov, aby si poznačili cestu, ale nemohli ju nájsť. Keď sa to Jeremiáš dozvedel, pokarhal ich a riekol: „To miesto zostane neznáme, pokým Boh opäť nezhrmaždí ľud a nezmiluje sa (nad ním). Až potom Pán ukáže tie veci a zjaví sa Pánova sláva, ba aj oblak, ako sa ukazoval za Mojžiša, a ako prosil aj Šalamún, aby bolo miesto veľkolepo posvätené.“ (2 Mach 2, 5-8).

Keď Jeremiáš hovorí o oblaku, myslí tým *shekinah*, čiže oblak slávy, ktorý obklopoval archu zmluvy a bol znamením prítomnosti Boha. Archa sa nachádzala vnútri Šalamúnovho chrámu vo svätyni svätých. Práve ona posväcovala svätyňu. V arche totiž boli kamenné tabule, do ktorých Boh svojím prstom vryl desať prikázaní. Boli tam aj pozostatky manny, pokrmu, ktorým Boh sýtil svoj ľud počas putovania po púšti. A uchovávala sa v nej aj Áronova palica, symbol kňazského úradu.

Archa bola vyrobená z akáciového dreva, mala tvar kvádra, zdobili ju zlaté ornamenty a zatieňovali ju vyrezávaní cherubíni. Na nej bola zľutovnica (trón milosrdenstva), na ktorej nikto nesedel. (Red. pozn.: Pomenovanie zľutovnica súvisí s obradom zmierenia, ktorým v deň zmierenia veľkňaz vykonával očistenie ľudu a svätyne od hriechov.) Vo svätyni pred archou stál sedemramenný svietnik.

No prví židovskí čitatelia *Apokalypsy* poznali tieto podrobnosti len z dejín a tradície. Keďže sa nikdy ne našlo miesto, kde Jeremiáš archu ukryl, znovupostavený chrám nemal vo svätyni ani archu, ani *shekinah*, ani mannu, ani cherubínov, ani zľutovnicu.

A tu zrazu prichádza Ján a vyhlasuje, že videl *shekinah* („Božiu slávu“, Zjv 21, 10-11. 23), a čo je najpozoruhodnejšie zo všetkého, že videl archu zmluvy.

MÁRII SA NARODIL BARÁNOK

Ján pripravuje svojho čitateľa na zjavenie archy rôznymi spôsobmi. Napríklad objavuje sa potom, čo zaznie sedem poľníc siedmich anjelov pomsty. Pre Izrael Starej zmluvy ide o jasnú narážku. Počas prvej a najväčšej bitky, do ktorej sa Izrael dostal pri vstupe do zasľúbenej zeme, Boh prikázal vyvolenému ľudu, aby niesol archu pred sebou do boja. Najmä verš *Zjv* 11, 15 nápadne pripomína verš *Joz* 6, 13, v ktorom sa opisuje, ako šesť dní, ktoré predchádzali dobytíu Jericha, siedmi kňazi *Izraela* pochodovali okolo mesta pred archou zmluvy a trúbili na poľniciach. Na siedmy deň obišli mesto sedem ráz a keď zatrúbili na poľniciach, hradby mesta sa zrútili. Pre starovekých Izraelitov bola archa v istom zmysle najúčinnějšíou zbraňou, nakoľko predstavovala ochranu a moc všemohúceho Boha. Podobne *Zjavenie* uvádza, že aj nový a nebeský Izrael zvíťazil v bitke za prítomnosti archy.

Ako asi aj očakávame, archa sa objavuje veľkolepo: „A v nebi sa otvoril Boží chrám a v chráme bolo vidieť archu jeho zmluvy. A nastali blesky, burácanie, zemetrasenie a veľké krupobitie" (*Zjv* 11, 19).

Predstavte si, že ste čitateľom z prvého storočia, vychovaným ako žid. Archu ste nikdy nevideli, no celé vaše náboženstvo a kultúra vás učia, že máte túžiť po jej návrate do chrámu. Ján vyvoláva predtuchu. Akoby chcel čitateľa pripraviť na čosi výnimočné opisovaním zvuku a besnenia, ktoré zjavenie archy sprevádzajú. Vystupňované napätie je takmer neznesiteľné. Aj čitateľ chce vidieť archu tak, ako ju vidí Ján.

To, čo nasleduje, nás priam vyvedie z miery. V našej dnešnej Biblii po všetkom tom stupňovaní napätia prichádza zrazu skok a jedenásta kapitola sa končí. Ján nám prisľubuje archu, ale akoby na to náhle zabudol. Musíme mať však na pamäti, že rozdelenie *Zjavenia* ako

aj ostatných kníh Biblie do kapitol je umelé a vytvorili ho pisári v stredoveku. V Jánovej pôvodnej *Apokalypse* kapitoly neboli, išlo o ucelené rozprávanie.

Špeciálne efekty v závere jedenástej kapitoly slúžili teda ako *bezprostredný* úvod pre obraz, ktorý sa objavuje na začiatku dvanástej kapitoly. Keďže tieto verše opisujú jedinou udalosť, prečítajme si ich dokopy: „A v nebi sa otvoril Boží chrám a v chráme bolo vidieť archu jeho zmluvy... Potom sa na nebi ukázalo veľké znamenie: Žena odetá slnkom, pod jej nohami mesiac a na jej hlave veniec z dvanástich hviezd. Bola ťarchavá a kričala v bolestiach, lebo mala rodiť" (*Zjv* 11, 19 - 12, 2).

Ján nám ukázal archu zmluvy - a je to žena.

Možno nám *Apokalypsa* pripadá divná. Najskôr sme videli nevestu, ktorá sa objavila ako akési mesto; teraz zase archu, ktorá vyzerá ako akási žena.

BOJOVÉ LÍNIE

Co je to za ženu, ktorá je zároveň archou? Väčšina vykladačov sa zhoduje v tom, že táto žena podobne ako nevesta z devätnástej kapitoly *Zjavenia* v istom zmysle predstavuje Cirkev, ktorá znáša pôrodné bolesti, aby dala zrod veriacim v každom veku. Je však nepravdepodobné, aby mal Ján v úmysle, žeby Cirkev výlučne alebo prevažne predstavovala žena. Kardinál Newman podal presvedčivý argument, prečo personifikácia pri čítaní dvanástej kapitoly *Knihy zjavenia* nestačí:

„Obraz ženy, bežne používaný v Písme, je príliš smelý a nápadný, aby sme ho len čisto personifikovali. Písmo nie je postavené na alegóriách. Avšak obrazy sa v ňom objavujú často, napríklad keď posvätní pisatelia hovoria o Pánovej ruke

alebo o jeho meči. Rovnako aj vtedy, keď hovoria o Jeruzaleme či o Samárii v ženskom rode, alebo o Cirkvi ako o neveste či viniči. Nie sú tam však na to, aby do osobných vlastností zaodeli abstraktné pojmy alebo zovšeobecnenia. To je typické pre staroveký, ale nie biblický štýl. Xenofón umiestňuje Herkula medzi Čnosť a Nerest', ktoré predstavujú ženy" (*Mystická ruža* 21).

Vlastne v celom úryvku o žene už samotná personifikácia akoby sa vymykala Jánovmu štýlu. Uvádza totiž ďalšie fantastické bytosti, ktoré síce môžu stelesňovať isté idey, ale bezpochyby sú to skutočné postavy. Napríklad málo znalcov Písma si kladie otázku o totožnosti „dieťaťa“, ktoré žena privádza na svet (*Zjv* 12, 5). Keď vychádzame z kontextu *Knihy zjavenia*, dieťaťom nemôže byť nik iný, iba Ježiš Kristus. Ján nám hovorí, že dieťa „má železným žezlom panovať nad všetkými národmi“. Jasne tým naráža na *Žalm* 2, 9, ktorý opisuje Bohom prisľúbeného mesiášskeho kráľa. Ján zároveň dodáva, že toto dieťa „bolo uchvátené k Bohu a k jeho trónu“, čo sa môže vzťahovať jedine na Ježiša, ktorý vystúpil na nebesia.

Čo platí o dieťati, platí aj o jeho nepriateľovi, drakovi. Ján jasne hovorí, že drak nie je len alegória, ale konkrétna osoba: „Ten starý had, ktorý sa volá diabol a satan, čo zvädzal celý svet“ (*Zjv* 12, 9).

Rovnako diablov spojenec, šelma, ktorá vystupuje z mora (*Zjv* 13, 1), takisto zodpovedá skutočnému človeku. Pozrime sa teda na tú ohavnú šelmu a potom späť do dejín, aby sme videli to, čo Ján. Šelma má „desať rohov a sedem hláv; na rohoch desať diadémov a na hlavách rúhavé mená“. Zo siedmej kapitoly *Knihy proroka Daniela* vieme, že podľa proroctva šelma väčšinou symbolizuje dynastiu. Rohy sú bežným symbolom jej moci.

Mali by sme sa teda v duchu pýtať: ktorá dynastia v prvom storočí najväčšmi ohrozovala príchod mesiášskeho kráľa z Dávidovho rodu? Objasňuje to *Matúšovo evanjelium* (v druhej kapitole): bola to Herodesova dynastia, Herodesovci. Herodes nebol Žid a za vládcu Judey ho ustanovili Rimania. Aby upevnili jeho nezákonnú moc, vyvraždili všetkých potomkov židovskej dynastie Hasmoneoncov. Herodes si nárokoval právo byť kráľom v Jeruzaleme a dokonca zašiel až tak ďaleko, že do značnej miery prebudoval chrám. Šikovní vodca Herodes napriek tomu, že bol pohan, počas svojej krvavej vlády si striedavo vyslúžil aj strach aj vďačnosť, ba dokonca aj chválu svojich poddaných. Tento prvý z rodu Herodesovcov zavraždil vlastnú manželku, troch svojich synov, svokru, švagra a strýka, nehovoriac o nemluvňatách v Betleheme.

Jeho režimu sa podriadili dokonca aj chrámoví kňazi. Veď s kým sa Herodes radil, keď hľadal novonarodeného Mesiáša? Dynastia Herodesovcov bola teda diablovou napodobeninou Dávidovho domu. Herodes podobne ako Dávidov skutočný potomok Šalamún postavil chrám a mal veľa žien. Takisto - s pomocou Rimanov - zjednotil izraelskú krajinu tak, ako nebola už dlhé storočia.

Herodesovci boli najväčšou prekážkou skutočnej obnovy Dávidovho kráľovstva. Sedem Herodesov vládlo po zakladateľovi Antipasovi a od Júlia Gaia po Vespasiána bolo v Ríme desať cisárov. Šelma s desiatimi rohmi a siedmimi hlavami nápadne pripomína sedem korunovaných Herodesov, ktorí sa k moci dostali pomocou dynastie desiatich cisárov.

Tvrdenie, že dvanásť kapitola *Knihy zjavenia* je cvičením v personifikácii, bolo by veľkým zjednodušením. Jánova vízia, hoci bohatá na symboly, opisuje aj skutočné dejiny a skutočných ľudí, ale z nebeskej perspektívy.

VIAC AKO ŽENA

Ján opisuje útrapy súvisiace s narodením a poslaním Mesiáša. Pomocou symbolov zobrazuje úlohu, ktorú zohrali diabol, cisári a Herodesovci. Avšak stredobodom dvanástej kapitoly *Knihy zjavenia*, jej najvýznamnejším prvkom, je žena, ktorá je archou zmluvy.

Kto to potom je, ak nie je len stelesnenou ideou?

Tradícia nám hovorí, že ide o tú istú osobu, ktorú v Jánovom evanjeliu Ježiš nazýva „žena“, o osobu, ktorú Adam v Edene nazýva „žena“. Rovnako ako začiatok *Jánovho evanjelia* i táto epizóda *Apokalypsy* opakovane pripomína protoevanjelium *Knihy Genezis*. Za prvú stopu môžeme považovať fakt, že Ján - tu i v evanjeliu - nikdy neuviedol jej meno; nazýva ju len titulom, ktorý v záhrade Adam dal Eve: je „žena“. Neskôr sa v tej istej kapitole *Apokalypsy* dozvedáme, že podobne ako Eva, ktorá bola „matkou všetkých žijúcich“ (*Gn* 3, 20), táto žena z Jánovej vízie je matkou nielen „dieťaťa“, ale aj „ostatných z jej potomstva, ktorí zachovávajú Božie prikázania a majú Ježišovo svedectvo“ (*Zjv* 12, 17). Jej potomstvom sú teda všetci tí, ktorí majú nový život v Ježišovi Kristovi. Čiže nová Eva završuje prísľub prvej Evy, že bude matkou všetkých žijúcich, ale dokonalejšie.

Najjasnejšou narážkou na protoevanjelium v *Zjavení* je však postava draka, ktorého Ján jasne identifikuje ako „starého hada“ z *Genezis*, „čo zvädzal celý svet“ (*Zjv* 12, 9; pozri *Gn* 3, 13). Nasledujúci konflikt medzi drakom a dieťaťom tak zjavne spĺňa prísľúbenie z *Genezis* 3, 15, kde Boh prisahal, že ustanoví nepriateľstvo medzi hadom a „ženou, medzi tvojím potomstvom a jej potomstvom“. A zdá sa, že aj pôrodnými bolesťami ženy sa naplňajú Božie slová o Eve: „Rozmnožím tvoje trápenie a tvoju ťarchavosť: v bolesti budeš rodiť deti“ (*Gn* 3, 16).

Ján chce v žene z *Apokalypsy* úmyselne vyvolať predstavu Evy, matky všetkých žijúcich, a novej Evy, ktorú v evanjeliu nazýva „žena“.

MÁRIA AKO RELIKVIÁR?

Vyvstáva však otázka, ako môže byť táto žena zároveň posvätnou archou zmluvy.

Aby sme to pochopili, musíme najskôr pouvažovať, čím bola archa vzácna. Nebolo to akáciové drevo, ani zlaté ozdoby. A neposväcovali ju ani vyrezávané postavy anjelov. Archu posväcovala zmluva, ktorá sa v nej nachádzala. Vnútri tej zlatej skrine (nádoby) bolo desať prikázaní, Božie slovo napísané Božím prstom; manna, zázračný chlieb, ktorý zosiela Boh, aby nasýtil svoj ľud na púšti; a kňazská palica Árona.

Nech už archu posväcovalo čokoľvek, Máriu to posväcovalo ešte väčšmi. Ak sa v prvej arche ukrývalo Božie slovo na kameni, v Máriinom tele prebývalo vteľené Božie Slovo. Ak bol súčasťou prvej archy zázračný chlieb z neba, v Máriinom tele spočíval Chlieb života, ktorý navždy premohol smrť. Ak sa v prvej arche nachádzala zdedená palica dávneho kňaza, v Máriinom tele prebývala božská osoba večného kňaza Ježiša Krista.

Ján v nebeskom chráme nevidel len archu Starej zmluvy, ktorá bola v srdci chrámu starovekého Izraela obklopená oblakom slávy pred sedemramenným svetníkom. Ján videl archu Novej zmluvy, nádobu, ktorá bola vyvolená, aby raz a navždy priniesla na svet Božiu zmluvu.

EŠTE NEJAKÉ NÁMIETKY?

Otcovia prvej Cirkvi vydali o stotožnení Márie s archou zmluvy silné svedectvo. Avšak niektorí znalci vzniesli námietky, ktoré Otcovia vzápätí vyvrátili.

Napríklad namietali, že ženine pôrodné bolesti zdanlivo odporujú pretrvávajúcej tradícii, že Mária necítila pôrodnú bolesť. Mnohí kresťania totiž veria, že Mária bola oslobodená od kľatby z *Genezis* 3, 16, lebo bola počatá bez prvotného hriechu.

Bolesť ženy nemusí nevyhnutne znamenať fyzickú bolesť pri pôrode. Svätý Pavol na rôznych miestach v Novom zákone používa výraz pôrodné bolesti ako metaforu k duchovnému utrpeniu, k utrpeniu ako takému, alebo k túžbe sveta, ktorý očakáva konečné naplnenie (*Gal* 4, 19; *Rim* 8, 22). Bolesť ženy z *Apokalypsy* by mohla predstavovať túžbu priviesť Krista na tento svet; alebo duchovné utrpenie, ktoré bolo cenou za Máriino materstvo.

Iní interpretátori sa obávajú, že zmienka o ženiných „iných potomkoch“ je v rozpore s dogmou o Máriinom ustavičnom panenstve. Koniec koncov, ako by mohla porodiť ďalšie deti, ak zostala navždy pannou? (O tomto budeme hovoriť obšírnejšie v piatej kapitole.) Ale opäť: títo potomkovia nemusia byť jej fyzickými deťmi. Apoštoli často hovoria o sebe ako o „otcoch“ prvej generácie kresťanov (pozri *1 Kor* 4, 15). „Ostatné potomstvo“ z dvanástej kapitoly *Zjavenia* sú iste tí, ktorí vydávajú „svedectvo o Ježišovi“, a tak sa stávajú jeho bratmi a majú spoločného nebeského Otca - aj matku.

Niektorých však mätie, aké detaily Ján vyratúva - napríklad žena dostala „dve krídla veľkého orla, aby mohla odletieť na púšť na svoje miesto“ (*Zjv* 12, 14). Takéto texty poskytujú možnosť vysvetliť si ich rôznymi spôsobmi. Niektorí vykladači veria, že sa tu hovorí

o tom, ako Máriu Boh ochránil pred hriechom a pred pôsobením diabla. Iní v ňom zase vidia štylizované rozprávanie o úteku do Egypta (*Mt* 2, 13-15), kam Svätá rodina utiekla pred Herodesovou zlobou.

ZAMIERIŤ K HORÁM

Najväčšie ťažkosti však vykladačom spôsobuje zdanlivá jedinečnosť Jánovho typologického vnímania v *Zjavení*. Veď napokon kde inde sa Mária nazýva archou zmluvy? Podrobnejšie štúdium Nového zákona nám dokazuje, že Jánov pohľad nebol jedinečný - určite jasnejší ako u iných, ale určite nie jedinečný.

Popri Jánových knihách sú v Biblii ďalšou zlatou studňou učenia o Márii Lukášove spisy. Práve Lukáš nám rozpráva príbehy, ako sa anjel zjavil Márii, ako Mária navštívila Alžbetu, za akých zázračných okolností sa narodil Ježiš, ako sa Panna očisťovala v chráme, ako hľadala svojho Syna, keď mal dvanásť rokov, 1 o tom, že bola s apoštolmi počas prvých Turíc.

Lukáš ako pisateľ bol veľmi dôsledný a Duch Svätý ako spoluautor ho v tom len napomohol. Teológovia celé stáročia žasnú, ako *Lukášovo evanjelium* citlivo ide ruka v ruku s kľúčovými textami Starého zákona. Jedným z prvých príkladov jeho rozprávania je príbeh o tom, ako Mária navštívila Alžbetu. Lukášov jazyk akoby kopíroval opis Dávidových ciest v *Druhej knihe Samuelovej*, keď priniesol archu zmluvy do Jeruzalema. Príbeh sa začína tým, ako Dávid „vstal a odišiel“ (2 Sam 6, 2). Lukášovo rozprávanie o navštívení sa začína podobne: Mária sa „vydala na cestu a ponáhľala sa“ (1, 39). Oba na ceste došli do hornatého judejského kraja. Dávid svoju nehodnosť vyznáva slovami: „Ako príde Pánova archa ku mne?“ (2 Sam 6, 9) - slovami, ktoré ako ozvenu

opakuje Alžbeta, keď k nej prichádza Mária: „Čím som si zaslúžila, že matka môjho Pána prichádza ku mne?“ (Lk 1, 43). Všimnite si, že veta je takmer navlas rovnaká, len slovo „archa“ je nahradené slovom „matka“. Ďalej sa dočítame, že Dávid „tancoval“ od radosti, že je pri arche (2 Sam 6, 14. 16), a podobné vyjadrenie nachádzame pri opise, ako sa pohlo dieťa v Alžbetinom lone, keď tam prišla Mária (Lk 1, 44). Napokon archa zostala v hornatom kraji tri mesiace (2 Sam 6, 11), presne toľko, čo Mária strávila u Alžbety (Lk 1, 56).

Prečo je však Lukáš taký zdržanlivý? Prečo sa nevyjadrí priamo a nenazve preblahoslavenú Pannu naplnením predobrazu archy?

Kardinál Newman sa tejto otázky dotkol zaujímavým spôsobom: „Niekedy sa pýtame, prečo sa posvätní pisatelia nezmieňujú o veľkosti Panny Márie. Odpovedám, že v dobe, keď apoštoli a evanjelisti písali, ešte žila alebo pravdepodobne žila; iba jedna kniha Písma bola s určitosťou napísaná po jej smrti a táto kniha [*Kniha zjavenia*] ju kanonizovala a korunovala“ (*Mystická ruža* 23).

Chcel Lukáš hoci skryto naznačiť, že Mária je archou novej zmluvy? Dôkazy sú také rukolapné, že si to ťažko vysvetliť ináč.

PRIEKOPNÍCI

Žena z *Apokalypsy* je archou zmluvy v nebeskom chráme; a je ňou Panna Mária. To však nevylučuje, že dvadása kapitola *Zjavenia* sa nedá vysvetliť aj inak. Písmo napokon nie je šifra, ktorú treba rozlúštiť, ale tajomstvo, ktoré za pozemského života nevieme obsiahnuť.

Napríklad svätý Ambróz v štvrtom storočí spoznal v žene Pannu Máriu, „pretože je matkou Cirkvi, lebo porodila toho, ktorý je hlavou Cirkvi“. Aj on v nej však

vidí alegóriu samotnej Cirkvi. Svätý Efrém Sýrsky dopel k rovnakému záveru a neobával sa žiadnych protirečení: „Panna Mária predstavuje Cirkev... Volajme teda Cirkev menom Mária; pretože je hodna oboch mien." Aj svätý Augustín sa pridŕžal názoru, že žena z *Apokalypsy* „označuje Máriu, ktorá bola bez hriechu a priviedla na svet bezhriešnu Hlavu. Ona samotná predstavovala v sebe samu svätú Cirkev; keď priviedla na svet Syna, zostala pannou, aby aj Cirkev po všetky časy privádzala na svet svojich členov, a predsa nestratila svoje panenstvo".

Ako Mária porodila na svet Krista, tak Cirkev rodí veriacich, „ďalších Kristov", pre každé pokolenie. Ako sa Cirkev stáva pri krste matkou veriacich, tak sa aj Mária stáva matkou veriacich, lebo sú bratmi Krista. Cirkev slovami jedného z moderných učencov „opakuje tajomstvo Márie".

Všetky tieto interpretácie môžeme vnímať ako poznámky na okraj k pozoruhodnému úryvku Ireneja, s ktorým sme sa stretli v predchádzajúcej kapitole. Pretože dieťa, chlapec, je bezpochyby „čisté, ktoré panensky otvorilo panenské lono, ktoré priviedlo ľudí späť k Bohu". A „iné pokolenie", ktoré vidíme v *Zjavení*, to sú celkom iste tí, ktorí sú obnovení v Bohu; tí, ktorí sa zrodili z toho istého lona ako Ježiš Kristus.

Prečítajte si dvanástu kapitolu *Knihy zjavenia* z pohľadu Otcov. Potom budete všetky state Nového zákona, ktoré opisujú kresťanov ako Kristových bratov, vnímať v inom svetle. Grécke slovo *adelphos* (brat) doslovne znamená „z toho istého lona". Prví kresťania, počnúc Jánom a Irenej om až k Efrémovi a Augustínovi, verili, že to lono je Máriino.

Táto kapitola *Zjavenia* je pozoruhodne obsažná. Iní Otcovia videli v žene z *Apokalypsy* symbol Izraela, ktorý dal zrod Mesiášovi; alebo Boží ľud všetkých vekov;

alebo Dávidovu ríšu postavenú proti Herodesovcom a cisárom.

Ona je týmto všetkým, dokonca je archou zmluvy. Ani jedna z týchto interpretácií, hoci druhotne postačuje, nevystihuje však základný zmysel textu. Všetky tieto symbolické výklady vedú k prvotnému významu, ktorý je historicky prapôvodný. Alebo ako to povedal kardinál Newman: „Svätý apoštol by nehovoril o Cirkvi s použitím tohto konkrétneho obrazu, ak by neexistovala Panna Mária, ktorá dosiahla slávu neba a uctiejú ju všetci veriaci“ (*Mystická ruža* 20).

Žena z *Apokalypsy* je určite, slovami iného učenca, „konkrétne osoba, ktorá stelesňuje spoločenstvo“. Hlavný význam ženy i chlapca musí patriť konkrétnej, historickej osobe, preblahoslavenej Panne Márii, ktorá sa stala matkou Krista a zároveň aj údov jeho tela, Cirkvi.

Moc spoza trónu

KRÁĽOVNÁ MATKA A KRÁL Z DÁVIDOVHO RODU

V *Jánovom evanjeliu* i v *Knihe zjavenia* sme zistili, ako sa v Ježišovom vykupiteľskom diele naplňa veľa predobrazov alebo predpovedí z *Knihy Genezis*. Prvé stvorenie bolo predobrazom obnovy a vykúpenia tvorstva Ježišom Kristom (*Zjv* 21, 5). Záhrada Eden bola predobrazom Getsemanskej záhrady. Strom v Edene bol predobrazom dreva kríža. Adam bol predobrazom Ježiša Krista; Eva preblahoslavenej Panny Márie.

Pri skúmaní dvanástej kapitoly *Knihy zjavenia* sme si však všimli aj iné predobrazy. Jeden z nich, Mária ako archa zmluvy, nevyhnutne nás vedie k Mojžišovi, ktorý štyridsať rokov putoval s Izraelom po púšti. Izraeliti poslušní Mojžišovi „zvítazili pre Baránkovu krv“ (*Zjv* 12, 11), keď pri prvej Pasche zaplatili výkupné za prvorodených. Rovnako noví Izraeliti „zvítazili pre Baránkovu krv“ Ježiša Krista, ktorý je novým Mojžišom, novým zákonodarcom. Z tohto uhla pohľadu môžeme vnímať aj to, že Mojžišova sestra Miriam (Mária) podobne ako Eva zlyhala, lebo podľahla modlárstvu a vzoprela sa Bohom ustanovenej autorite. V Novej zmluve však nová Miriam bude bezchybným

naplnením predobrazu a vzorom dokonalej poslušnosti.

V Dávidovom kráľovstve nachádzame ešte oveľa pozoruhodnejší predobraz. Práve ono dalo starovekému Izraelu víziu mesiášskeho kráľovstva. Dávid, druhý hebrejský kráľ, zjednotil dvanásť kmeňov a ustanovil Jeruzalem za hlavné mesto a duchovné centrum národa. Ľud si ho ctil pre jeho spravodlivosť, česťnosť a vernosť Pánovi. Dávidovi následníci však nežili celkom podľa príkladu svojho predchodcu. Zatiaľ čo Dávid národ zjednotil, neskorší kráľi vniesli medzi kmene nevraživosť, čo viedlo k vzbure a rozpadu zjednoteného kráľovstva. Oslabený Izrael bol teda zraniteľnejší voči cudzím nepriateľom. Krajinu po čase dobyli Babylončania a ľud odviekli do zajatia. Dávidov rod zanikol - alebo takmer zanikol. Sedekiáša, posledného kráľa z Dávidovho rodu, prinútili pozeráť sa, ako nepriateľskí Chaldejci popravujú všetkých jeho synov. Potom mu vypíchli oči, aby posledné, čo mu zostalo v pamäti, boli telá jeho synov - a zdanlivý koniec Dávidovej dynastie (*pozri 2 Kr 25, 7*).

Ľud Izraela už počas exilu, ale aj počas všetkých úspechov a neúspechov v dejinách sa stále vracal k Dávidovmu kraľovaniu ako k ideálu a s nádejou čakal na príchod Mesiáša, Bohom pomazaného kráľa - kňaza. Ani za Ježišových čias farizeji neváhali nazvať Mesiáša „synom Dávidovým“ (*Mt 22,42*). Pretože Pán Dávidovi prisľúbil, že kráľ z jeho rodu jedného dňa zasadne na trón a bude naveky vládnuť všetkým národom: „Ustanovím po tebe potomka, ktorý bude pochádzať z tvojich útrobov, a upevním jeho kráľovstvo... Ja upevním jeho kráľovský trón naveky. Ja mu budem otcom a on mi bude synom“ (*2 Sam 7, 12-14*). Tento prisľub nachádzame aj v žalmoch: „Dávidovi sa Pán zaviazal prisahou; je pravdivá, nikdy ju neodvolá: ‚Potomka z tvojho

rodu posadím na tvoj trón... Aj ich synovia budú sedieť na tvojom tróne naveky.' Lebo Pán si vyvolil Sion, želal si mať ho za svoj príbytok: 'To je miesto môjho odpočinku naveky'" (Ž 132, 11-13).

Proroci vyjadrili clivotu a zároveň aj túžbu Izraela a s ohromujúcou presnosťou predpovedali Mesiášov príchod. Izaiáš dokonca ešte pred Sedekiášom predpovedal, že Dávidov rod (rodokmeň Dávidovho otca Jesseho) sa scvrkne na „kmeň", ale z toho kmeňa vzíde „ratolesť", vyženie „výhonok": Mesiáš (*Iz* 11, 1). „Počúvajte teda, Dávidov dom... A preto vám Pán sám dá znamenie: Hľa, panna počne a porodí syna a dá mu meno Emanuel" (*Iz* 7, 13-14).

SNÍVAM O RODOKMENI

Prísľub prorokov a túžbu Izraela naplňajú úplne prvé slová Nového zákona: „Rodokmeň Ježiša Krista, syna Dávidovho" (*Mt* 1, 1). Matúš od začiatku hovorí o Ježišovi ako o Dávidovom synovi, dlho očakávanom Mesiášovi. Opisuje to však zvláštnym, takmer neslýchaným spôsobom. Hoci rodokmeň bol tradične kronikou mužských úspechov, Matúš doň nezvyčajne vkladá mená štyroch žien. Všetky majú ďaleko od izraelského ideálu čistoty - či už morálnej alebo rasovej.

Prvou je Tamara (*Mt* 1,3), Kanaánčanka, ktorá mala pomer so svokrom (*Gn* 38,15-18). Druhou je Rachab, prostitútka a pohanská Kanaánčanka (*Mt* 1, 5;/oz 2, 1-24). Treťou je Rúť, ďalšia pohanka, Moabčanka (*Mt* 1, 5). A napokon poslednou je Betsabe, „Uriášova žena", Heťejka (*Mt* 1, 6); presne tá Betsabe, ktorá spáchala cudzoľožstvo s kráľom Dávidom.

Matúš akoby ignoroval zaužívané pravidlá, keď v Ježišovom rodokmeni spomína ženy. V skutočnosti ide

o niečo veľmi šikovné: predvídavý apologetický ťah. Tým, že medzi Ježišovými predkami spomína ženy, *pohanky* s pochybnou minulosťou, účinne podkopáva argumenty tých, ktorí by chceli napadnúť dôveryhodnosť Ježiša ako Mesiáša. Evanjelista celkom isto vedel, že tvrdenie o Ježišovom panenskom počatí vylúdi znechutený úsmev na tvárach skeptikov. (A určite vylúčil. V Talmude sa Ježiš na mnohých miestach spomína ako bastard a samotný titul „syn Márie“ bol pravdepodobne myslený urážlivo. Židia mali zvyk volať muža „synom“ svojho otca. Iba muža bez otca by nazvali „synom“ matky.) Matúš však takmer provokuje svojich židovských čitateľov, aby vzniesli námietky voči Ježišovým predkom. Ak sa totiž Židia vysmievali Ježišovi ako „synovi Márie“, potom kráľ Šalamún, ukázkový Dávidov syn, by nepochodil štyrikrát. Pretože Šalamún mal presne tých istých štyroch ženských predkov ako Ježiš - a Betsabe, posledná z nich, bola Šalamúnova vlastná matka.

Matúš bráni Ježiša ako Mesiáša a zároveň odhaľuje Božie dielo v panenskom počatí. Bez dávidovských súvislostí - kráľovstvo, prísľub a proroctvá - nik naozaj nepochopí Kristov príchod. Evanjelista pokračuje v tejto nepriamej línii argumentov tým, že cituje Izaiášovu predpoveď o panenskom počatí Emanuela, „Boha s nami“ (*Mt* 1, 23). Keď o pár riadkov ďalej spomína Ježišovo narodenie v Betleheme, Dávidovom meste, cituje *Micheáša* 5, 2: „A ty, Betlehem,... z teba mi vyjde ten, čo má vládnuť v Izraeli“ (*Mt* 2, 6). Napokon Matúš uzatvára rozprávanie o Ježišovom detstve opisom, ako sa Svätá rodina usadí „v meste, ktoré sa volá Nazaret“ (2, 23). Koreňom slova „Nazaret“ je *net-ser*, čiže výhonok - a práve výhonkom nazval Izaiáš Mesiáša, ktorý jedného dňa vyženie z koreňov Jesseho kmeňa (*Iz* 11, 1).

VIDIEŤ HVIEZDY

A tak od začiatku Nového zákona vidíme, že Dávidovo kráľovstvo podobne ako záhrada v Edene bolo jedinečným predobrazom príchodu Ježiša Krista. V tomto svetle naberajú podrobnosti o Dávidovej ríši podobne ako podrobnosti protoevanjelia obrovský význam. Štruktúra Dávidovej ríše nebola ani náhodná, ani nepodstatná; v Božom pláne bola predobrazom Božieho kráľovstva.

Na konci Nového zákona v *Knihe zjavenia* pokračuje dávidovská typológia tým, že v jedenástej a dvanástej kapitole sa cituje 2. *žalm*, žalm kráľa Dávida, ktorý sa začína slovami: „Prečo sa búria pohanía? Prečo národy snujú plány daromné?" *Zjavenie* zase opisuje, ako „sa národy rozhnevali" a pritiahli na seba Boží „hnev" (*Zjv* 11, 18; pozri *Z* 2, 5). V 2. *žalme* Boh hovorí kráľovi Dávidovi: „Ty si môj syn, ja som ťa dnes splodil" (v. 7). Podobnými slovami prehovoril k Ježišovi pri krste: „Ty si môj milovaný syn, v ktorom mám zaľúbenie" (*Mt* 3,17). Podľa *Žalmu* 2, 8-9 bude Dávidov syn panovať nad národmi „žezlom železným". V *Zjavení* sa tento prísľub završuje, keď „žena" privádza na svet „syna, chlapca", ktorý bude „železným žezlom panovať nad všetkými národmi" (*Zjv* 12, 5).

Keď sa teda pozrieme na *Knihu zjavenia* vo svetle dávidovskej typológie, ako by sme mali chápať „ženu", osobu z kráľovského rodu, „odetú slnkom" a korunovanú hviezdami?

Najskôr je zrejmé, že táto žena určite zaujímavo vzťahu k Izraelu významné miesto. Jeho dvanásť kmeňov reprezentuje dvanásť hviezd, ktoré korunujú jej hlavu. Jánova vízia pripomína aj sen patriarchu Jozefa v *Knihe Genezis*, v ktorom „slnko, mesiac a jedenásť hviezd sa mi klaňalo" (37, 9). Tých jedenásť hviezd symbolizuje jeho bratov, ktorí boli tak ako on praotcami ostatných kmeňov.

Žena zo *Zjavenia* však nie je len to. V najslávnejších dňoch Starej zmluvy sa dvanásť kmeňov zjednotilo a vzdávali úctu kráľovnej. A táto kráľovná bola určite predobrazom ženy, s ktorou sa stretávame v *Apokalypse*.

KRÁĽOVNÁ MATKA

Izraelská ríša vznikla v konkrétnom geografickom regióne za veľmi zvláštnych historických okolností. Národy starovekého Blízkeho východu boli zvyčajne monarchiami, v ktorých vládol kráľ. Okrem toho sa vo väčšine kultúr praktizovalo mnohoženstvo; takže daný kráľ mal často niekoľko žien. To spôsobovalo ťažkosti. Predovšetkým koho má ľud uctievať ako kráľovnú? Čo však bolo ešte dôležitejšie, ktorej syn zdedí právo byť následníkom trónu?

Vo väčšine kultúr Blízkeho východu sa oba tieto problémy riešili zaužívaným zvykom. Ako kráľovnú spravidla neuctievali kráľovu manželku, ale jeho matku. Bolo to nanajvýš spravodlivé, nakoľko často práve matka svojou schopnosťou presvedčiť (alebo zvodnosťou) vydobyla trón pre svojho syna. Tento zvyk slúžil aj ako stabilizujúci faktor v národných kultúrach. Kráľovná matka ako žena predošlého kráľa a matka súčasného kráľa stelesňovala kontinuitu následníka dynastie.

Úrad kráľovnej matky sa dobre ujal medzi pohanmi v čase, keď sa izraelský ľud začal dožadovať monarchie. V Božom pláne mal byť ich kráľom Boh (/ *Sam* 8, 7). Ľud však žiadal proroka Samuela, aby im dal kráľa: „Ustanov nám kráľa, aby vládol nad nami, ako je to u všetkých národov" (*1 Sam* 8,19-20). Boh teda dovolil, aby sa stalo ľudu po vôli. Ale na jeho slávu: izraelská ríša prozreteľnostne bola predobrazom kráľovstva samého

Božieho Syna. Izraelské kráľovstvo bolo predobrazom Božieho kráľovstva.

Toto sa historicky odohralo v čase, keď národ hľadal model vládnutia. Spomeňte si, že chceli kráľa, aby boli „ako iné národy“. Tak si podľa vzoru susedných krajín ustanovili dynastiu, zákonný systém, kráľovský dvor - a kráľovnú matku. V Izraeli sa s tým stretávame na začiatku dávidovskej dynastie. Dávidov prvý nástupca Šalamún vládne po pravici so svojou matkou Betsabe. Izraelova kráľovná matka alebo *gebirah* (vznešená pani) sa teda objavuje v celých dejinách tejto monarchie až do jej úplného konca. Dozvedáme sa, že keď Jeruzalem podľahne Babylonu, dobyvatelia berú kráľa Joachina i jeho matku Noéstú, ktorá má pri vymenúvaní prednosť pred kráľovými ženami (2 Kr 24, 15; pozri tiež Jer 13, 18).

Medzi Betsabe a Noéstou bolo veľa kráľovských matiek. Niektoré prispievali k dobru, niektoré naopak; ale ani jedna z nich nebola len nastrčenou bábkou. *Gebirah* nebol len titul; bol to úrad so skutočnou autoritou. Po-uvažujte nad nasledovnou udalosťou, ktorá sa odohrala počas prvých rokov Šalamúnovej vlády: „Potom Betsabe vošla ku kráľovi Šalamúnovi prihovoriť sa u neho za Adoniáša. Kráľ jej vstal v ústrety, uldonil sa jej a sadol si na trón. Pre kráľovu matku postavili trón, posadila sa mu po pravici“ (1 Kr 2, 19).

Tento krátky úryvok veľa napovedá o dvornom protokole a štruktúre moci v Izraeli. Predovšetkým si všimnime, že kráľovná matka pristúpila k svojmu synovi, aby sa prihovorila za niekoho iného. To potvrdzuje to, čo vieme o kráľovských matkách v iných kultúrach Blízkeho východu. V epose o Gilgamešovi napríklad zistíme, že v Mezopotámii pokladali kráľovnú matku za orodovníčku alebo advokátku ľudu.

Ďalej si všimnime, že Šalamún vstal zo svojho trónu, keď do miestnosti vstúpila jeho matka. Znamená

to, že kráľovná matka zaujímala medzi kráľovskými poddanými jedinečné miesto. Ktokoľvek iný by sa podľa protokolu musel v Šalamúnovej prítomnosti postaviť; dokonca aj od kráľových manželiek sa vyžadovalo, aby sa mu uklonili (*1 Kr 1, 16*). Šalamún však vstal, aby si Betsabe uctil. Ba čo viac, preukázal jej úctu tým, že sa pred ňou uklonil a posadil ju po svojej pravici, na miesto najväčšej cti. Nepochybne ide o dvorný rituál za Šalamúnových čias; všetky rituály však vyjadrujú skutočné vzťahy. Čo nám však Šalamúnovo počínanie hovorí o jeho postavení vo vzťahu k matke?

Predovšetkým to, že jeho moc a autoritu žiadnym spôsobom neohrozovala. Skláňa sa k nej, ale zostáva panovníkom. Ona sedí po jeho pravici, nie naopak.

Predsa však celkom očividne rešpektuje jej žiadosť - nie zo zákonnej poslušnosti voči nej, ale zo synovskej lásky. Šalamún už vopred vedel, o čo ho bude prosiť. Aj preto Adoniáš ide najskôr za Betsabe, aby si vyprosil jej príhovor: „Prihovor sa u kráľa Šalamúna - *ved' teba neodmietne.*“ Hoci po formálnej stránke Šalamún bol Betsabin nadriadený, od prirodzenosti i podľa protokolu zostával jej synom.

Takisto sa na ňu spoliehal ako na hlavného radcu, lebo mu vedela poradiť a usmerniť ho tak, ako si to dovolilo len málo poddaných. Tridsiata prvá kapitola *Knihy Prísloví* poskytuje pozoruhodný príklad, ako vážne kráľ bral radu kráľovnej matky. *Kniha* sa začína slovami: „Naučenia Lamuela, kráľa Massy, ktorým ho naučila jeho matka,“ a pokračuje základnými, praktickými pokynmi, ako vládnuť. Nehovoríme tu o ľudovej múdrosti. Kráľovná matka bola vo vzťahu ku kráľovi jedinečná ako politický aj strategický poradca, ako advokát ľudu a ako poddaná, na ktorej otvorenosť sa dá spoľahnúť.

DÁVIDOV KĽÚČ

Bez dávidovského pozadia nebudeme môcť pochopiť príchod Ježiša Krista. Bolo nevyhnutné, aby pochádzal z Dávidovho rodu nielen preto, aby pochopil sám seba, ale aj pre očakávania jeho súčasníkov a teologické úvahy jeho prvých nasledovníkov, akými boli svätý Pavol a svätý Ján. Mesiáš bude Dávidovým synom, ale aj Božím Synom (pozri 2 Sam 7, 12-14). Večný kráľ bude pochádzať z Dávidovho domu, z Dávidovho „tela“. Keď „chlapec“ príde, aby vládol národom, bude vládnuť ako Dávidov potomok železným žezlom, ako spieval sám Dávid.

Táto typologická podobnosť sa však nekončí kraľovaním; vyplýva z nej mnoho detailov monarchie. Ako Dávid ustanovil sväté mesto v Jeruzaleme, tak jeho posledný následník vytvorí nebeský Jeruzalem. Ako Dávid prvý následník vládol popri kráľovnej matke, tak bude vládnuť aj Dávidov posledný a večný následník. Dávidova ríša nachádza svoje dokonalé naplnenie vo vláde Ježiša Krista - kráľ z Dávidovho rodu *nikdy* nebol bez kráľovnej: kráľovej vlastnej matky, kráľovnej matky.

Tajomstvá môžeme odomknúť iba týmto Dávidovým kľúčom, napríklad tajomstvo svadobnej hostiny v Káne. Mária pristupuje k Synovi, aby orodovala za ľud - práve tak ako sa Betsabe prihovarila u Šalamúna za Adoniáša. Mária radí v tejto konkrétnej veci Synovi; ale ostatným povie, aby počúvali *jeho*, nie ju. Ježiš teda hovorí k svojej matke ako jej predstavený; ale rešpektuje, čo mu navrhuje, tak, ako sa od kráľa očakávalo, že vyhovie želaniu kráľovnej matky.

Rovnakým Dávidovým kľúčom možno odomknúť aj tajomstvo „ženy“ z *Knihy zjavenia*. Korunuje ju dvanásť hviezd, ktoré predstavujú dvanásť kmeňov Izraela, pretože porodí kráľa. Ohrozuje ju drak, pretože hadov

spojenec, Herodesov dom, postaví sa proti vláde Dávidovho domu a Dávidovho následníka.

Napokon Dávidova ríša završuje spojitosť medzi prvým Adamom a Evou, ktorí zlyhali, a novým Adamom a novou Evou, ktorí zvíťazili a priniesli ľudom vykúpenie.

V *Knihe Genezis* vidíme, že najskôr bol stvorený Adam a dostal moc - alebo kráľovstvo - nad zemou. Nikdy však nemal vládnuť sám: „Potom Pán, Boh, povedal: „Nie je dobre, že je človek sám“ (*Gn* 2, 18). A tak Boh stvoril Evu, Adamovu pomocníčku a kráľovnú. Majú sa na vládnutí spolupodieľať. Keď sa Adam zobudil a uvidel ju, zvolal: „Toto je konečne kosť z mojich kostí a telo z môjho tela“ (*Gn* 2, 23). Táto veta sa veľavravne objavuje na rôznych miestach v Biblii, napríklad keď izraelské kmene vyhlasujú Dávida za svojho kráľa. Mladíka ospevujú slovami: „Hľa, sme tvoja kosť a tvoje telo!“ (*2 Sam* 5, 1). Takto Adamove slová nadobúdajú veľký význam: znamenajú vyvolávanie na slávu kráľovi.

V *Knihe Genezis* po tom, čo sa Adam zaraduje, autor poznamenáva: „Preto muž opustí svojho otca i matku a pripúta sa k svojej manželke“ (*Gn* 2, 24). Starovekí komentátori si z mnohých príčin lámali hlavu nad týmto textom. Jednou z nich bola skutočnosť, že v starovekých kultúrach rodinu opúšťala kvôli manželstvu žena; a tu sa hovorí o mužovi. Najväčším hlavolamom je však poznámka o otcovi a matke v tomto kontexte, nakoľko Adam nemal ani otca, ani matku. Svätý Pavol cituje tento text z *Genezis* a uznáva, že ide o hlboké tajomstvo, ale jedným dychom ho hneď rieši: „Ja hovorím o Kristovi a Cirkvi“ (*E/5*, 32). Práve Ježiš opúšťa Otca i matku, aby sa zjednotil so svojou nevestou Cirkvou.

Prvotná ríša stvorenstva, ani Dávidova ríša by Boží cieľ nedosiahli. No neskôr ho ktosi dosiahne. Ježiš ako nový Adam bude vládnuť tak, ako bolo predobrazmi

naznačené v rajskej záhrade a na Šalamúnových nádvo-
riach. Nový Adam, nový panovník z Dávidovho
rodu, bude vládnuť so svojou nevestou, novou Evou,
a ona bude skutočnou historickou ženou, ktorú *Zjave-
nie* stotožní s Cirkvou. Bude matkou žijúcich. Bude sa
prihovárať za ľud. Bude kráľovnou matkou. A bude to
Mária.

Od predobrazov k náuke

IDE O MÁRIU

Štúdium biblickej typológie môže nadšeného čitateľa alebo amatérskeho detektíva ľahko uchvátiť. Priam fascinuje pátrať po tom, ako sa - slovami svätého Augustína - Nový zákon ukrýva v Starom a Starý sa zjavuje v Novom. Typológia na každej strane Písma odhaľuje jeho skrytý rozmer. Podrobným štúdiom zisťujeme, že Boh píše dejiny rovnako, ako človek píše slová. Je skutočným majstrom tohto umenia a svoje dielo prepracoval do takých detailov, že ich sotva postrehneme. Pri zjavovaní nemrhá slovami; v Božej prozreteľnosti nič nie je náhodné, ani nepredvídané.

Typológia oslobodzuje. Jej zásluhou prestávame chápať biblické texty otrocký bez kontextu s ostatnými časťami Biblie a s Tradíciou. Takisto objasňuje a odhaľuje, aké bohatstvo sa skrýva v úryvkoch, ktoré sa spočiatku zdali ťažko pochopiteľné alebo bezvýznamné.

Typológia má však aj viacero nástrah a jej zneužívanie priviedlo viacerých teológov do bludnej uličky a iných až k herézam. Ak sa chceme vyhnúť extrémom, je dôležité, aby nám bol jasný náš cieľ, aby sme v mysli začínali od konca. Keď čítame Písmo typologicky, nepokúšame sa rozlúštiť šifru, vyriešiť hádanku, či prispôbiť inšpirovaný text vlastným predstavám.

Usilujeme sa stretnúť s osobou. Chceme spoznať Boha, jeho cesty, jeho plán, jeho vyvolený ľud a jeho matku.

Chceme sa teda vyhnúť nebezpečenstvu, ktoré nazývame atomizmus, čiže sústredeniu sa výlučne na izolované biblické predobrazy akoby to boli navzájom nesúvisiace metafory alebo samostatné vzorky v laboratórnej miske. Ani nehovoríme o nejakom okultnom systéme symbolov, keď máme na mysli typológiu Evy, archy zmluvy a kráľovnej matky. Pozeráme sa na stvorenia, ktoré si prozreteľnosť vyvolila, aby sa plne realizovali v konkrétnej historickej osobe. Ako Izaiáš, Mojžiš a Dávid boli skutočnými ľuďmi, no zároveň boli predobrazmi Ježiša, Božieho Mesiáša, tak Eva a archa a kráľovná matka nám naznačujú významnú skutočnosť, akou je Mária.

Ona teda musí byť naším cieľom pri skúmaní jej predobrazov. Bola a zostáva skutočnou, živou bytosťou; a nijaká bytosť nie je súhrnom tých či oných symbolov, ale je tajomstvom, ktoré nemožno zjednodušiť. Pavla dojal predobraz Ježiša v Adamovi; ale Pavol už miloval Ježiša Krista. A pretože biblické predobrazy hovoria o Márii, musíme najskôr spoznať a milovať ju samotnú.

Mária nie je možnosť, ktorú si kresťania môžu vybrať. Ani niečo, čo okrášľuje evanjeliá. Mária je našou matkou v skutočnom, nezvratnom a duchovnom zmysle. Ak máme Ježiša pokladať za brata, musíme spoznať jeho a teda i našu matku. Bez nej by sme evanjelium chápali iba čiastočne. Bez nej by sme nemohli pochopiť svoju spásu v rozmere rodiny. Zastavila by sa niekde v Starej zmluve, kde sa Božie otcovstvo pokladalo za metaforické a ľudské synovstvo pripomínalo skôr otroctvo.

Kto je potom táto žena, táto matka, táto vyvolená nádoba Boha a všetkých veriacich? Je to historická osoba a Cirkev v Biblii a vo forme dogiem starostlivo chráni neomylné historické fakty o nej.

ZACHOVAŤ SI VIERU

Čo je to dogma? Vhodne ju definoval kardinál Jozef Ratzinger (pápež Benedikt XVI.): „Dogma nie je podľa definície nič iné ako vysvetlenie Písma“ (*Kríza v katechéze*).

Jeho chápanie potvrdila cirkevná Medzinárodná teologická komisia v dokumente *O interpretácii dogiem* z roku 1989: „V cirkevnej dogme ide teda o správne vysvetlenie Píšem.“ Čiže dogma je neomylný cirkevný výklad Písma.

Biblia výslovne učí určité fakty o Máriinom živote. Napríklad panenské počatie Ježiša sa jasne a jednoznačne predkladá v *Lukášovom evanjeliu* (1, 34-35). Ostatné skutočnosti, ako napríklad Máriino nanebovzatie a jej nepoškvrnené počatie, sú v biblickom texte *skryté (implicitne)*, ale Cirkev ich učila odjakživa. Pre pochopenie evanjelia je ich existencia rovnako podstatná. Vlastne často sú v danom príbehu *dôležitejšie*, pretože nám ukazujú, čo rozprávač pokladal za samozrejmé. Hoci tieto detaily - predpoklady, ak chcete - zostávajú nevyslovené, tvoria osnovu, do ktorej je rozprávanie votkané. Bez ich tichej prítomnosti by sa rozprávanie rozpadlo.

A tak po celé stáročia Cirkev starostlivo uchováva, chráni a bráni svoje mariánske učenie, pretože vzdať sa ho by znamenalo vzdať sa evanjelia. Keby sa ho zriekla, ochudobnila by Božiu rodinu o matku. Mária bez dogiem sa stáva neskutočnou: náhodnou ženou z Nazareta, bezvýznamnou vo svojej osobitosti, v evanjeliu spomenutou iba okrajovo. A keď sa Mária stane neskutočnou, rovnako neskutočné bude vtelenie Boha, ktoré záviselo od jej súhlasu; ako aj Kristovo trpiace telo, ktoré si vzal od svojej matky; ako aj postavenie kresťana ako Božieho dieťaťa, ktoré závisí od toho, či máme účasť na spoločnej domácnosti a rodine Ježiša, Syna Dávidovho, Syna Márie.

Mariánske dogmy Cirkvi spolu s biblickými záznamami nás približujú ku vtelenej skutočnosti Božej rodiny. Pre veriaceho kresťana by ani dogmy, ani predobrazy nemali byť len pojmom či metaforou. Sú rozličnými pohľadmi na našu matku, živú osobu.

Pouvažujme nad kresťanským príkladom svätého Jána Damascénskeho, cirkevného Otca, ktorý natoľko miloval Písmo, že sa presťahoval do Jeruzalema, aby žil v tamom prostredí. Do hĺbky poznal starozákonné predobrazy Márie a Ježiša, ako aj udalosti z Máriinho života, vrátane tých, ktoré vtedy neboli oficiálne vyhlásené za dogmy. Okolo roku 740 po Kristovi predniesol tri homílie o Máriinom nanebovzatí a spomenul v nich mnohé z cirkevných dogiem a predobrazov, o ktorých hovoríme v tejto knihe: nová Eva, archa zmluvy, kráľovná matka. Ján však nikdy nehlásal idey; hovoril o osobe, o tej, ktorú Boh vzal do neba; a pritom vysvetľoval Písma.

Jeho predstava Máriinho nanebovzatia hovorí sama osebe. „Dávid, jej praotec a otec v Bohu, tancoval od radosti spolu s anjelmi a archanjeli ju chválili.“ V Járovej predstave kráľ Dávid netancoval okolo dogmy či okolo metafory na archu zmluvy (2 Sam 6, 14), ale z lásky k osobe, ktorá bola jeho dcérou a zároveň matkou.

Práve dogma - neomylná cirkevná interpretácia Písma - nám umožňuje vidieť túto opravdivú matku tak jasne, ako ju videl Dávid. Dogmy sú totiž fakty viery, ktoré zachovávajú konkrétnu víziu Božej rodiny.

BOŽÍ PLÁN SPÁSY: NEPOŠKVRNENÉ POČATÁ

Učenie o nepoškvrnenom počatí hovorí, že Boh uchránil Máriu od každej škvrny dedičného hriechu. Od prvého okamihu, keď sa počala v tele matky, žila v stave

posväcujúcej milosti, ktorú získala zásluhou Syna Ježiša. Anjel použil pozdrav „Zdravas', milosti plná" roky predtým, ako Ježiš získal milosť pre ľudstvo. No Mária už vtedy bola „plná milosti".

Kardinál John Henry Newman učil, že Máriino nepoškvrnené počatie je dôležitý dôsledok jej úlohy ako novej Evy. Pýtal sa: „Ak Eva bola povýšená nad ľudskú prirodzenosť tým, že v nej prebýval morálny dar, ktorý nazývame milosť, je azda neuvážené tvrdiť, že Mária mala ešte väčšiu milosť?... A ak Eva dostala tento nadprirodzený vnútorný dar od prvej chvíle osobnej existencie, je možné popierať, že aj Mária mala tento dar od úplne prvého okamihu svojho ľudského jestvovania?" (*Mystická ruža* 11).

Newman sa zároveň domnieva, že bolo správne, aby sa Kristus narodil z bezhriešnej matky.

„Mária nebola len nástrojom v Božom diele. Božie Slovo... ňou nielen prechádzalo, ako možno prechádza cez nás vo svätom prijímaní. Večný Syn na seba nevezal nebeské telo... Nie. Máriinu krv a jej podstatu nasal, vpil do svojej božskej osoby. Z nej sa stal človekom a prijal jej charakteristické črty a jej vlastnosti, ako aj vzťah a povahu, s ktorými sa zjavil svetu. Istotne bolo o ňom známe, že sa na ňu ponáša, že je jej syn... Nebolo teda vhodné,... aby ju večný Otec pripravil na túto službu mimoriadnym posvätením?" (*Mystická ruža* 58).

V prvotnej Cirkvi pokladali nepoškvrnené počatie za samozrejmosť. V štvrtom storočí to dosvedčil svätý Efrém Sýrsky a v piatom aj svätý Augustín. Augustín dal toto učenie do správnej rodinnej súvislosti slovami, že by sme urazili Ježiša, keby sme tvrdili, že jeho matka

bola hriešna. Všetci zhrešili, povedal Augustín, „okrem svätej Panny Márie. Kiežby z úcty k Pánovi žiadna takáto námietka ohľadom nej a hriechu nevznikla. Veď napokon, ako vieme, o koľko viac milostí dostala k úplnému víťazstvu nad hriechom tá, čo si zasluhovala počať a porodiť toho, ktorý, ako všetci uznávajú, bol bez hriechu!" (*De natura et gratia* 42).

Kým na Západe teológovia podávali toto učenie akosi negatívne, pričom zdôrazňovali Máriinu bezhriešnosť, východné cirkvi radšej vždy kládli dôraz na jej prehojnú svätosť. Láskeyplne ju oslovovali *Panagia*, čiže Celá svätá; pretože všetko v nej je sväté.

Cirkev však vyhlásila dogmu o jej nepoškvrnenom počatí až roku 1854. Medzitým niektorí kresťania - dokonca i svätci - vyjadrovali obavy, že ak by Mária bola bez hriechu od chvíle počatia, tým by sa nejakým spôsobom anulovala jej ľudská prirodzenosť alebo Kristovo dielo spásy. Pápež Pius IX. však tieto obavy úplne odmietol, keď formálne definoval dogmu, „že preblahoslavená Panna Mária bola v prvej chvíli svojho počatia osobitnou milosťou a výsadou všemohúceho Boha, vzhľadom na zásluhy Ježiša Krista, Spasiteľa ľudského pokolenia, uchránená nedotknutá od akejkoľvek škvrny dedičného hriechu" (*Ineffabilis Deus*).

Ide o jednoduchú vetu, ale veľmi obsažnú. Pápež Pius objasňuje, že nepoškvrnené počatie je „jedinečná" Božia milosť, práve tak ako vtelenie Ježiša je jedinečná udalosť v dejinách. Ďalej jednoznačne tvrdí, že túto jedinečnú milosť získal pre Máriu Ježiš Kristus, jej Spasiteľ. A napokon zdôrazňuje, že nepoškvrneným počatím ju Boh ochránil - ide teda o Božie dielo, nie o dielo samotnej Márie.

Nepoškvrnené počatie tak bolo ovocím vykúpenia, ktoré sa Márii dostalo anticipáciou; večný Boh, ktorého čas nezväzuje tak ako nás, mal totiž vždy na zreteli

vykúpenie. Kristus rovnako vykúpil mňa i vás, hoci sme nemohli byť na Kalvárii. A tak vykúpil aj Máriu vo chvíli jej stvorenia, hoci jeho spásonosná smrť sa odohrala až po rokoch. Jej vykúpenie bolo prejavom ochrany, zatiaľ čo pre všetkých ostatných je prejavom oslobodenia.

Dokonca aj dnes môžeme analogicky vidieť, že Kristus zachraňuje niektorých hriešnikov oslobodením a iných ochranou. Mnohí ľudia sa odvracajú od svojich hriešnych návykov, napríklad od kradnutia, drogovej závislosti alebo cudzoložstva potom, čo prijmú milosť obrátenia. Iní však odmietajú hriech zvyčajne od útleho veku, pretože Boh im dal milosť dobrej výchovy v kresťanskej rodine. Či už tak alebo onak vykúpenie je Božie dielo. Jeho prozreteľnostnému plánu zodpovedalo, aby Mária bola uchránená od hriechu úplne, po všetky dni života.

Ak bola Mária bez hriechu, naozaj ju musel Ježiš vykúpiť? Áno, musel. Nemohla byť výnimočne ochránená bez vykúpenia, ktoré pre všetkých ľudí vydobyl Ježiš. Ježiš je Boh, a tak je aj Stvoriteľ, aj Vykupiteľ. Máriu v jej samotnom stvorení vykúpil od každého ľudského obmedzenia alebo náchylnosti k hriechu. Je stvorením, ale je aj jeho matkou a on dokonale vyplnil prikázanie, že si ju má ctiť. Uctil si ju spôsobom, ktorý je neobvyčajne krásny.

PÔVABNÝ PLOD

Keď sa modlíme *Zdravas', Mária*, používame jeden z najstarších titulov, ktorý kresťania dali Márii: Božia Matka (v gréčtine *Theotokos*, Bohorodička). Už v treťom storočí (a možno aj skôr) sa Cirkev v Egypte modlila: „K tebe sa utiekame, svätá Božia Rodička..." Prví

Otcovia, ako svätý Klement Alexandrijský, Origenes a svätý Alexander, volali Máriu „Božia Matka“ alebo obdobne „Matka Pána“. Táto kresťanská modlitba nadväzuje na inšpirovaný pozdrav Alžbety, Máriinej príbuznej: „Čím som si zaslúžila, že matka môjho Pána prichádza ku mne?“ (Lk 1, 43).

V prvých storočiach Cirkvi voči titulu „Božia Matka“ nikto nenamietal, pretože má veľkú oporu v Písme. Navyše toto vyhlásenie logicky vyplývalo z nevyhnutného faktu, ktorý kresťania uznali; a síce že Kristus je Boh. Ak je Boh a Mária je jeho matkou, potom je Božou Matkou.

Tradičné používanie spojenia „Božia Matka“ súviselo s teologickým princípom nazývaným *zámena vlastností* (*communicatio idiomatum*). Podľa tohto princípu čokoľvek sa povie o ktorejkoľvek Kristovej prirodzenosti, dá sa pravdivo povedať o Kristovi samotnom; pretože dve prirodzenosti, božská a ľudská, zjednotili sa v ňom jedinom. Tak napríklad kresťania môžu s istotou povedať, že Boh Syn zomrel na kríži na Kalvárii, aj keď Boh je naisto nesmrteľný. Práve tak kresťania vždy trvali na tom, že Boh sa narodil v Betleheme, aj keď Boh je nepochybne večný.

V piatom storočí však niektorí teológovia začali titul „Božia Matka“ spochybňovať. Obávali sa totiž, že to naznačuje, akoby Mária bola „pôvodcom“ Boha. Boli ochotní prijať titul „Kristova matka“, ale nie „Božia Matka“. Ďalej argumentovali proti jednote Kristových prirodzeností tým, že Panna porodila Kristovu *ľudskú* prirodzenosť, ale nie *božskú*.

Cirkev nesúhlasila a Máriin titul rázne obhajoval pápež Celestín I., ktorý sa opieral o silnú podporu svätého Cyrila Alexandrijského, najvýznamnejšieho teológa tej doby. Cyril zdôraznil, že matka nedáva zrod prirodzenosti, ale osobe. Mária porodila Ježiša Krista, ktorý bol

a je božskou osobou. Hoci Mária nebola pôvodcom Boha, určite ho porodila. Stala sa mu matkou.

Nám môže tento spor pripadať teoretický a akademický, ale v piatom storočí pritiahol pozornosť aj obyčajných kresťanov a strhol ich k ešte väčšej vrúcnosti. Dejiny nám hovoria, že keď pápež Celestín zvolal Efezský koncil (roku 431), aby vyriešil spor o „Božej Matke“, kresťania zaplavili mesto a očakávali rozhodnutie biskupov. Keď biskupi prečítali vyhlásenie koncilu, že Mária je skutočne Božia Matka, ľudia sa začali radovať a oslavovať a v sprievode so sviecami ich všetkých (asi dvesto) niesli na rukách ulicami mesta.

Pouvažujte chvíľu nad intenzitou citov, ktoré títo veriaci k preblahoslavenej Panne Márii prechovávali - dočasne sa presťahovali do mesta, kde sa konal koncil, vonku očakávali rozhodnutie biskupov, potom celú noc oslavovali; a to všetko preto, aby sa tejto žene dostalo patričnej úcty. Nesprávali by sa takto z lásky k akademickej polemike. Ani by neoslavovali víťazstvo metafory. Dovolím si tvrdiť, že nebezpečnú cestu do Efezu by nepodnikli kvôli nijakej inej matke: jedine kvôli vlastnej. Pretože Božiu Matku pokladali za vlastnú mamu.

Keď Máriu voláme „Božia Matka“, máme účasť na tej dávnej radosti. Pretože v tomto oslovení sa skrýva ohromujúci fakt, že sme Božie deti. Sme bratia a sestry Máriinho Syna, Bohočloveka, a nielen jeho ľudskej prirodzenosti!

RAZ PANNOU NAVŽDY PANNOU

Matúšovo a Lukášovo evanjelium neposkytujú nijaký priestor pre pochybnosti, či Mária bola pannou v čase, keď počala Božieho Syna (*Mt* 1, 18; *Lk* 1, 34-35; 3,23).

Prví Otcovia i vyznanie viery túto pravdu o panenskom počatí výslovne potvrdzujú. Prečo Cirkev vždy trvala na tom, aby kresťania verili, že Ježiš „sa narodil z Panny"? Pretože Máriino panenské materstvo je zárukou Ježišovej božskosti i ľudskosti. Svätý Tomáš Akvinský to zhrnul takto: „Aby sa mohlo Kristovo telo zjaviť ako skutočné telo, narodil sa zo ženy. Aby sa zjavilo jeho božstvo, narodil sa z panny" (*Summa Theologica* 3, 28, a. 2). Ako sme už v predošlých kapitolách zistili, Máriino panenstvo je kľúčové aj pre pochopenie Tradície, že Mária je nová Eva.

Od začiatku Cirkvi sa tak Máriino meno takmer vždy objavovalo s prívlastkom „panna". V apoštolskom vyznaní viery, v nicejsko-carhradskom vyznaní viery, v prvom krstnom vyznaní viery rímskom a africkom veriaci dôsledne vyznávali vieru v Ježiša „narodeného z Panny Márie". Pre prvých kresťanov veriť v Ježiša znamenalo veriť v Máriino panenstvo.

Samozrejme, že Máriina identita bez slova „panna" je neúplná. Ona je „Panna Mária". Panenstvo nielenže charakterizuje jej osobnosť či opisuje jej biologický stav, ale natoľko tvorí jej súčasť, že sa jej dostalo do mena. Keď sa v literatúre alebo v piesňach spomína „Panna" alebo „preblahoslavená Panna", znamená to len jedinú: Máriu.

„Panna" je teda raz a navždy tým, kým je. Cirkev ustavične učila, že Mária si zachovala svoje panenstvo nielen pred počatím Ježiša, ale aj po ňom. Hoci bola vydatá za Jozefa, títo dvaja nikdy nedovŕšili svoje manželstvo pohlavným stykom. Toto učenie je známe ako Máriino *ustavičné panenstvo*.

Heretici v ranej Cirkvi občas toto učenie napadli, ale ich názory sa nikdy veľmi neujali. Ich údajne Písmom podložené argumenty ľahko vyvrátili takí ľudia ako napríklad svätý Hieronym, významný biblický učenec

prvotnej Cirkvi. (Hieronym vedel aj veľmi dobre hrom-
žiť a tie najšťavnotejšie výrazy si nechával pre tých, ktorí
sa odvážili spochybniť Máriino ustavičné panenstvo.)
A čím heretici argumentovali?

Veľké množstvo ich argumentov sa opieralo o no-
vozákonné texty, ktoré spomínajú Ježišových „bratov”.
Nachádzame ich napríklad v *Evanjeliu svätého Marka*:
„Vari to nie je tesár, syn Márie a brat Jakuba a Jozе-
sa, Júdu a Šimona? A nie sú tu s nami aj jeho sestry?”
(6, 3). V *Matúšovi* 12, 46 čítame: „Kým ešte hovoril
zástupom, vonku stála jeho matka a bratia a chceli sa
s ním rozprávať.” A v *Lukášovi* 2, 7 je napísané, že Ježiš
bol Máriin „prvorodený”.

Tomu, kto aspoň trochu pozná hebrejské zvyky, to
ani nestojí za zmienku. Hebrejské slovo „brat” zahŕňa
nielen bratov, ale aj bratrancov. V starodávnej hebrejči-
ne pojem bratranec v skutočnosti ani neexistuje. U Ži-
dov za Ježišových čias bratranec znamenal brat. Tento
rodinný princíp sa uplatňoval aj v iných semitských
jazykoch, napríklad v aramejčine, v jazyku, ktorým ho-
voril Ježiš. Navyše *práve preto*, že Ježiš bol jediné dieťa,
jeho bratranci ako najbližší príbuzní prevzali na seba
zákonný status súrodencov. A napokon ani slovo „pr-
vorodený” nepredstavuje nijaký skutočný problém, pre-
tože v starovekom Izraeli označoval tento termín dieťa,
ktoré „otváralo lono matky”, či už matka mala, alebo
nemala po ňom ďalšie deti.

Heretici citujú aj iné úryvky, ktoré človekovi nezna-
lému židovských zvykov a výrazov akoby potvrdzovali,
že Mária a Jozef neskôr sexuálny vzťah mali, napríklad
Matúš 1, 18: „S narodením Ježiša Krista to bolo takto:
Jeho matka Mária bola zasnúbená s Jozefom. Ale skôr,
ako by boli začali spolu bývať, ukázalo sa, že počala
z Ducha Svätého.” Helvidius, odporca svätého Hiero-
nyma, chytil sa priamo slovíčka „skôr” v uvedenej vete,

pričom tvrdil, že Matúš by sa nikdy nevyjadril „skôr, ako by boli začali spolu bývať" o páre, ktorý napokon nezačal spolu žiť. Helvidius citoval aj ďalší úryvok z prvej kapitoly Matúša: „Ale nepoznal ju, kým neporodila syna" (1, 25), čím chcel opäť dokázať, že Matúšovo „kým" znamená, že Jozef potom Máriu „poznal".

Ide o klasický prípad amatérskej exegézy. Biblisti sa s ňou definitívne a ľahko vyrovnali. Hieronym v odpovedi Helvidiovi uvádza, že v Písme sa „často používa fixný čas,... čím sa znázorňuje čas bez obmedzení, ako keď Boh ústami proroka hovorí o konkrétnych osobách: „Až do vašej staroby ostanem ten istý" (Iz 46, 4)". Hieronym zaburácal: „Prestane byť Boh Bohom, keď zostarneme?" Odpoveď samozrejme znie, že nie. Hieronym ďalej pokračuje a cituje Ježiša, ktorý povedal: „A hľa, ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta" (Mt 28, 20). Hieronym sa Helvidia jedovato opýtal, či si myslí, že Pán potom *po* skončení sveta opustí svojich apoštolov. Použil viacero takýchto príkladov, ale my ich tu nemusíme opakovať. Stačí povedať, že tí, ktorí spochybňujú Máriino panenstvo, nemôžu podložiť svoje tvrdenie ani jedinou stránkou z Písma - a jednoznačne proti nim je aj kresťanská tradícia.

Ak chceli v Písme nájsť implicitný odkaz na túto tému, mali preskúmať prvú kapitolu *Lukášovho evanjelia*. V nej sa anjel Gabriel zjavuje Márii, ktorá bola v tom čase zasnúbená s Jozefom, a hovorí jej, že počne syna. Mária odpovedá: „Ako sa to stane, keď ja muža nepoznám?" (Lk 1, 27-34).

Nebola by to čudná otázka, ak by Mária plánovala mať normálny manželský vzťah? Veď anjel jej len povedal, že počne syna, čo je v manželstve úplne bežné. Ak mal Helvidius pravdu, potom by Mária mala presne vedieť, „ako sa to stane". Úplne prirodzenou cestou.

Pre ňu to však bolo zjavne nemožné. Za jej otázkou sa skrýva nevyslovené presvedčenie, že aj keď bola zasnúbená, nebude mať možnosť počať. Ako je to možné? Niektorí komentátori sa domnievajú, že Mária zložila už v útlom veku sľub panenstva a Jozef o tom vedel, prijal to a napokon zložil sľub aj on. Odporcovia odpovedajú, že o sľube panenstva v starovekom Izraeli ani nechyrovali. Jeho príklady z Ježišových čias však predsa len nachádzame. Medziiným sa o nich v Novom zákone zmienil aj samotný Ježiš a svätý Pavol. Zvitky od Mŕtveho mora dosvedčujú, že celibát bol bežným zvykom u niektorých izraelských siekt. Nie je teda nemožné, že by Mária mala sľub panenstva.

V každom prípade z Písma a z Tradície (pozri *KKC* 499, 510) je jasné, že Mária svoje panenstvo žila až natoľko, že pre všetky budúce generácie sa stala jeho zosobnením. Svätý Epifánus zamietol všetky argumenty proti Máriinmu panenstvu svedectvom jej mena. Aj za jeho čias (štvrté storočie) ju veľmi dobre poznali ako „Pannu“. Dobrý syn obzvlášť bráni česť svojej matky - hoci poväčšine na to vôbec nepotrebuje siahodlhé argumenty. Priestor na dôkazy tu stále je; a ak to bude potrebné, môžu synovia Márie vziať do rúk Písmo na jej obranu tak, ako to urobil Hieronym.

NANEBOVZATIE Z NEKONEČNEJ LÁSKY

Už sme sa zmienili o tom, že Kristus si uctil matku tak, že ju od prvého okamihu života uchránil od hriechu. Je to veľmi chvályhodné, tým to však pre neho neskončilo. Ako prijala vykúpenie ako prvé ovocie Kristovho diela, takisto prijala aj vzkriesenie tela a nebeskú slávu. Dozvedáme sa to z Písma: „Potom sa na nebi ukázalo veľké znamenie: Žena odetá slnkom, pod jej nohami

mesiac a na jej hlave veniec z dvanástich hviezd" (Zjv 12, 1). Kristus vyzdvihol archu novej zmluvy, aby prebývala vo svätyni svätých v chráme nebeského Jeruzalema. Túto skutočnosť nazývame nanebovzatie preblahoslavenej Panny Márie. Mária bola na konci svojho pozemského života vzatá s telom i dušou do neba.

Písomné dôkazy o nanebovzatí siahajú do štvrtého storočia. Koncom šiesteho storočia sa toto učenie a sviatok rozšírili do celej Cirkvi.

Neexistuje nijaký doklad, žeby toto učenie počas obdobia cirkevných Otcov niekto závažne napadol alebo o ňom vyvolal polemiku; takisto to neurobila ani jedna cirkev či mesto, ktoré tvrdili, že vlastní nejaké pozostatky po preblahoslavenej Panne. To je samo osebe veľmi pozoruhodné. V prvotnej Cirkvi mestá a cirkvi medzi sebou súperili o to, v čom vlastníctve budú pozostatky veľkých apoštolov a mučeníkov. Ak by Máriine pozostatky zostali na zemi, určite by mali obrovskú cenu. Pátranie po jej relikviách a ich prenášanie z mesta do mesta by bolo veľmi dobre zmapované. Historické záznamy však opäť neposkytujú ani náznak existencie Máriinho relikviára - okrem prázdneho hrobu. (A o ten sa sporia dve mestá!)

Najspoľahlivejšie svedectvá o nanebovzatí pochádzajú zo šiesteho storočia od svätého Gregora z Tours. Existujú aj skoršie dokumenty, ako napríklad *Skon Márie* zo štvrtého storočia, ich opisy sú však príliš fantastické a prehnané, aby sa im dalo veriť. Môžeme ich prijať ako svedectvo o učení bez toho, aby sme ich prijali ako detailne vierohodné.

Najhodnovernejšie a trvalé dedičstvo o nanebovzatí nám zanechal významný teológ a biblista svätý Ján Damascénsky. Už sme spomínali, že v jeho troch homíliách sú do jedného obrazu Matky v nebi votkané všetky biblické predobrazy, o ktorých sme sa zmienili v tejto knihe. Ján sa zaoberá hlavne liturgickými čítaniami

zo sviatku Nanebovzatia a z jeho vigílie. Rovnaké čítania Cirkev používa aj v dnešnej dobe.

Čo nám dokazujú? Že kresťania si Máriu vždy ctili ako archu zmluvy. Ján Damascénsky do veľkej miery vychádza z pätnástej kapitoly *Prvej knihy Kroník*. Kráľ Dávid v nej zhromažďuje celý Izrael, aby priniesol Pánovu archu tam, kam patrí, čiže do Jeruzalema. Hoci Ján nikdy necitoval *Zjavenie* 11, 19 - 12, 17, Máriu opakovane nazýva archou a opisuje, ako Dávid okolo nej tancoval pri jej príchode do neba. Toto spojenie pokračuje v responzóriovom žalme na vigíliu Nanebovzatia: „Zaujmi, Pane, miesto svojho odpočinku, ty a archa tvojej všemoci“ (Z 132, 8). Existuje verš, ktorý by dokonalejšie zhrnul presun archy kráľa Dávida, čiže nanebovzatie novej Archy Dávidovho Syna?

Ján Damascénsky tiež dokazuje, že nanebovzatie predstavovalo primeraný koniec Máriinho života, pričom vychádza z typológie o Eve a Edene:

„V tento deň Eden nového Adama víta svoj živý Raj, v ktorom sa zrušil náš trest... Eva počúvala hada... a spolu s Adamom bola odsúdená na smrť a uvrhnutá do sveta temnoty. Ale akože mohla smrť pohltiť túto skutočne požehnanú dušu, ktorá pokorne počúvala Božie slovo?... Akože by sa porušenie mohlo opovážiť dotknúť tela, ktoré v sebe nosilo Život? Takto myslieť by bolo bezochybné a je to úplne nezlučiteľné s telom a dušou Božej Matky“ (*Nedel'né homílie* IV, 427).

A tak tento posledný z cirkevných Otcov explicitne vyjadruje, čo implicitne bolo obsiahnuté v učení jeho predchodcov z druhého storočia: Máriino postavenie novej Evy si vyžaduje našu vieru v jej telesné nanebovzatie.

Z čítaní z tohto sviatku sa dozvedáme aj to, ako sa Mária nanebovzatím navždy stala kráľovnou matkou. Responzóriový žalm opisuje svadbu kráľa z Dávidovho rodu: „Po tvojej pravici stojí kráľovná ozdobená zlatom" (Ž 45, 10). Tento verš veľmi jasne opisuje nebeský dvor Ježiša Krista, posledného kráľa z Dávidovho rodu, ktorý vládne s kráľovnou matkou po svojej pravici - priam tak ako Šalamún vládol popri Betsabe. „Tak to bolo správne," hovorí Ján Damascénsky potom, čo Krista nazve novým Šalamúnom, „aby táto Matka zaujala miesto v kráľovskom meste svojho Syna" (*Nedel'né homílie* IV, 434).

Načože je Bohu v nebi taká kráľovná? Lebo ju nepotrebuje len ako predobraz. Je to jeho matka. Damascénsky uzatvára celú záležitosť slovami: „Kofku úctu k nej prechovával ten, ktorý nám prikázal, aby sme si ctili svojich rodičov!" (*Nedel'néhomílie* IV, 429).

REČI O MODLE?

Niektorí nekatolíci namietajú, že všetky mariánske dogmy vedú len k zvelebovaniu Márie, čiže k modlárstvu. Istý čas som si to myslel aj ja. Ako mladý evanjelik som dokonca napísal prácu, v ktorej som Máriu stotožnil s babylonskou bohyňou Aštartou, uctievanie ktorej opisuje prorok Jeremiáš (7, 18; 44, 15-17). Bol som presvedčený, že mariánska úcta nie je nič iné ako uctievanie bohyne, ktoré do kresťanstva preniklo cez dávnych pohanov, čo predstierali obrátenie.

Mýlil som sa, samozrejme, predovšetkým v presvedčení, že katolíci sa Márii klaňajú. Cirkev jej v skutočnosti vzdáva úctu (pozri *KKC* 971, *Lumen gentium* 66) ako najväčšej zo svätých, ale klaňanie a chválu vyhradzuje len Bohu. Prví kresťania, ktorí

boli v mariánskej úcte najhorlivejší, rovnako horlivo verejne pranierovali akékoľvek miestne pozostatky pohanského uctievania.

A nesprávne som odsudzoval aj titul „kráľovná neba" len preto, že ho už použili pre pohanskú bohyňu. Práve tento argument používajú antikresťania, aby vyvrátili tvrdenia Ježiša Krista. Volajú to metóda komparatívnych náboženstiev. Funguje to takto: viaceré staroveké pohanské mýty hovoria o „synovi boha" narodeného z panny, ktorý prišiel na zem, zomrel a vstal z mŕtvych; preto „Ježišov mýtus" nie je nič iné, len neskoršia a veľmi úspešná repríza.

Apropo: od významných kresťanov, akými bol aj C. S. Lewis, som sa dozvedel, že také paralely medzi kresťanstvom a pohanstvom treba chápať ako najlepšiu prípravu na evanjelium. Boh dáva takto aj pohanom nahliadnuť (Lewis tieto predtuchy nazval „čudné sny") do slávnej budúcnosti, na ktorej raz budú mať účasť.

A čo deti?

KRÁĽOVNÁ MATKA A KRÁĽOVSKÁ RODINA

Určite nás poteší, keď sa dozvieme, kto Mária naozaj je. Zároveň to však niektorých môže úplne vyvieť z miery, dokonca odradiť. Ak predstavuje novú archu zmluvy, potom si rovnako ako stará archa vyžaduje našu hlbokú úctu. Pouvažujte nad modlitbou svätého Metoda k preblahoslavenej Panne z tretieho storočia:

„Boh si natoľko vážil archu, ktorá bola obrazom a predobrazom tvojej svätosti, že okrem kňazov nikto k nej nemohol pristúpiť a otvoriť ju, ani ju uzrieť. Závoj ju oddeľoval, čím vytváral komnatu ani čoby pre kráľovnú. Akú úctu máme my, zo stvorení najmenší, preukazovať tebe, Kráľovná; tebe, živá archa Boha, Zákonodarcu; tebe, nebeská, ktorá nosíš toho, ktorého nikto obsiahnuť nemôže?" (*Reč o Simeonovi a Anne* 5).

Mária ako člen kráľovskej rodiny nám možno pripadá vzdialená. Veď mnohí sme len obyčajní zamestnanci bez honosných titulov, ktorých ťažko rozoznať

v zástupe kráľovských poddaných. Ako môžeme my, odetí do handier hriechov, pristúpiť k Márii, ktorá je bez hriechu a sedí na tróne v sláve?

Aby sme našli odpoveď na túto otázku, musíme sa najskôr pozrieť na vážny duchovný a teologický problém, ktorý sa za ňou skrýva. Nejde ani tak o to, žeby sme si o Márii vytvorili zlý obraz: veď napokon ona naozaj je bez hriechu a je kráľovná. Máriofóbia, úplne bežná aj medzi katolíkmi, vypovedá skoro tom, že máme falošný obraz *o sebe*. Popritom upozorňuje na hlbší problém, a to s akým postojom pristupujeme k evanjeliu Ježiša Krista. Pretože radostná zvesť spočíva v tom, že hoci sa obliekame ako bedári, v našich žilách koluje kráľovská krv.

Z KRÁĽOVSKÉJ KRVÍ

Áká pravda sa skrýva v jadre evanjelia? Pápež Lev Veľký to zhrnul takto: „Ide o dar, ktorý presahuje všetko ostatné: Boh nazýva človeka svojím synom a človek oslovuje Boha ‚Otče[†]‘ (*Sermo 6 in Nativitate Domini*).

Sme Božie deti. Nejde o metaforu, ani o slogan. Ide o pravdu, ktorá je skutočnejšia ako stolička, na ktorej práve sedíte. Keď sme prijali sviatosť krstu, zmluvou Kristovej krvi sme sa pričlenili do Božej rodiny. Od tej chvíle sme boli povýšení, aby sme mali účasť na večnom živote Trojice. Vypočujte si svätého Jána, ako o tomto tajomstve hovorí v Novom zákone: „Pozrite, akú veľkú lásku nám daroval Otec: voláme sa Božími deťmi a nimi aj sme“ (*1 Jn 3, 1*). *A nimi aj sme!* Jána akoby aj po toľkých desaťročiach ohlasovania evanjelia stále udivovalo, čo sám hovorí: „Voláme sa Božími deťmi.“ Ako asi musel evanjelista užasnúť, keď Ježiš po svojom zmŕtvychvstaní povedal: „Vystupujem k môjmu Otcovi a vášmu Otcovi, k môjmu Bohu a vášmu Bohu“ (*Jn 20, 17*).

Krstom sme sa stali „synmi v Synovi“. Starovekí kresťania sa odvažovali nazvať túto skutočnosť naše *zbožstvenie*. „Boží Syn sa stal synom človeka,“ povedal svätý Atanáz, „aby sa človek spojil s Božím Slovom a dostal adoptívne synovstvo, a tak sa stal Božím synom!“ (*Oratio de incarnatione Verbi* 8). Je potrebné, aby sme po dvoch tisícročiach opäť obnovili ducha bázne, údivu a vďačnosti prvotnej Cirkvi za tento dar, ktorý je jadrom nášho vykúpenia.

Pretože my sme Božími deťmi. Ide o ústrednú a najhlbšiu skutočnosť nášho vykúpenia. Nezískali sme len *odpustenie*, ale Boh si nás *adoptoval* za synov a dcéry. Medzi vykúpením a ospravedlnením je priepastný rozdiel. Uvažujte nad tým prakticky: ak vám automechanik naučtuje viac, môžete mu odpustiť; je však nepravdepodobné, že by ste ho potom prijali do svojej rodiny. No presne to urobil Boh. Odpustil nám hriechy, aby sme mohli nájsť večný domov v rodine, ktorú voláme Najsvätejšia Trojica.

Sme deťmi Boha; milosťou nás adoptoval do svojej rodiny. Táto pravda, teológovia ju nazývajú *Božie synovstvo*, nachádza sa v celom Novom zákone, vo všetkých dogmách Cirkvi a v každom zväzku systematickej teológie. Božie synovstvo je známkou autenticky katolíckeho chápania evanjelia. Väčšina kresťanov si však význam tohto termínu stále neuvedomuje, aj keď ide o pravdu, bez ktorej sa nedá žiť.

Spása teda neznamená len spasenie *od* hriechu, ale aj spasenie *pre* synovstvo - pre Božie synovstvo v Kristovi. Božou milosťou nám bolo nielen odpustené, ale boli sme aj adoptovaní a zbožstvení. To znamená, že sme „sa stali účastnými na božskej prirodzenosti“ (2 *Ptl*, 4). Boh od počiatku stvoril človeka práve k takémuto životu. Hriech prvého Adama a Evy nespočíval v tom, že túžili po božskom živote, ale v tom, že túžili byť zbožstvení bez Boha.

Božia vôľa sa však napokon vyplnila. Podľa Tridentského koncilu ospravedlnenie hriešnika je „premena zo stavu, v ktorom sa človek narodí ako dieťa prvého Adama, do stavu milosti a adoptívneho Božieho synovstva skrze druhého Adama, Ježiša Krista, nášho Spasiteľa" (pozri *Rim* 8,15). Ospravedlnenie podľa *Katechizmu* „je víťazstvom nad smrťou pre hriech a novou účasťou na milosti. Uskutočňuje adopciu za synov, lebo ľudia sa stávajú Kristovými bratmi... Sú jeho bratmi nie podľa prirodzenosti, ale darom milosti, lebo toto adoptívne synovstvo zaručuje skutočnú účasť na živote jednorodeného Syna. Tento život sa naplno zjavil v jeho zmŕtvychvstaní" (654).

HODNÍ KRÁĽA

Základ nášho kráľovského rodu spočíva v tom, že sme Božími deťmi, pretože sme veľmi blízki Ježišovi Kristovi. Naozaj, najväčšmi sa mu približujeme krstom. Pápež Ján Pavol II. to povedal takto: „Každý kresťan, keď vystupuje z krstnej vody, počúva hlas, ktorý zaznel pri brehu Jordána: ‚Ty si môj milovaný Syn, v tebe nám zaľúbenie‘ (*Lk* 3, 22)" (*Christifideles laici* 11, 3). S Ježišom sme tak úzko prepojení, že svätý Augustín mohol povedať: „Všetci ľudia sú v Kristovi jedným človekom a aj jednota kresťanov tvorí len jedného človeka" (*Z Výkladu žalmov* 39, 2). Augustín ďalej vysvetľuje, že zjednotení s Kristom máme podiel aj na jeho trojitom poslaní kňaza, proroka a *kráľa* (pozri *1 Pt* 2, 9).

Keďže máme podiel na jeho kraľovaní, rovnako nám patrí aj všetko ostatné, vrátane jeho matky. Pozorne si prečítajte, čo o tom hovorí pápež Pius X.:

„Vari Mária nie je Kristovou matkou? Potom je aj našou matkou. A musíme mať na pamäti, že

Kristus, Slovo, ktoré sa telom stalo, je aj Spasiteľom ľudstva. Ako každý iný človek má fyzické telo; a ako Spasiteľ ľudskej rodiny má telo duchovné a mystické, spoločenstvo tých, ktorí uverili v neho. „Tak aj my mnohí sme jedno telo v Kristovi“ (*Rim* 12, 5). Preblahoslavená Panna teda nepočala večného Božieho Syna len preto, aby sa mohol stať človekom a mohol na seba vziať ľudskú podobu, ale aj preto, aby sa skrze prirodzenosť, ktorú nadobudol od nej, stal Vykupiteľom ľudstva. Preto anjel povedal pastierom: „Dnes sa vám v Dávidovom meste narodil Spasiteľ, Kristus Pán“ (*Lk* 2, 11). Nato v tom istom svätom náručí najčistejšej Kristovej matky na seba vzal ľudské telo a spojil sa s telom duchovným, vytvoreným z tých, ktorí mali uveriť v neho. Od tejto chvíle možno teda o Márii, ktorá nosila Spasiteľa, povedať, že nosila aj všetkých tých, ktorých život bol pojatý v živote Spasiteľa. Preto všetci, ktorí sme zjednotení s Kristom, a ako hovorí Apoštol, sme údmi jeho tela, z jeho mäsa a z jeho kostí (*Ef* 5, 30), zrodili sme sa z toho istého lona Márie ako telo spojené s hlavou. Tak sme všetci, hoci duchovne a mysticky, deťmi Márie a ona je matkou nás všetkých“ (*Ad diem illum* 10).

Tu pápež Pius opakuje učenie, ktoré siaha až k svätému Irenejovi (o ktorom sme hovorili v druhej kapitole) a až k samému apoštolovi Jánovi. Spomeňte si, že Irenej opísal Ježišovo narodenie ako „panenské, ktoré panensky otvorilo panenské lono, ktoré priviedlo ľudstvo späť k Bohu“.

Sme bratmi a sestrami Krista - *adelphos*, „z toho istého lona“. Môžeme teda s dôverou pristúpiť k nebeskej kráľovnej matke nielen preto, že sa k nám vo svojom

veľkom milosrdenstve skláňa, ale aj preto, že sme jej deti, kráľovského rodu, modrej krvi. Môžeme k nej ísť nielen preto, že je kráľovnou matkou Krista, ale aj preto, že je našou kráľovnou matkou.

PÔRODNÉ BOLESTI A RADOSTI

Ako sa teda my, ktorí sme práve objavili svoju kráľovskú dôstojnosť, máme správať k tejto kráľovnej matke? Mariánske dogmy nám povedia len niečo, no vo svojej podstate naznačujú čosi, čo je za nimi. Aj naposledy vyhlásená dogma o nanebovstúpení ani čo by hovorila „to ešte nie je všetko”: Mária je už v nebi, ale čo tam robí? Vieme, čo robí Ježiš; v *Knihe zjavenia* sa dočítame, že vládne (Zjv 22, 3). Vieme, čo v nebi robia mučeníci; z rovnakého zdroja sa dozvedáme, že sa modlia za vyriešenie problémov na zemi (Zjv 6, 9-10).

Nemalo by nás teda prekvapovať, že v *Knihe zjavenia* sa hovorí aj to, akú úlohu má v nebi Mária. Ako nová Eva, „matka všetkých žijúcich“, materinsky sa stará o Cirkev, „o ostatných z jej potomstva“ (Zjv 12, 17). Pápež Pius X. sa k otázke, prečo žena zo *Zjavenia* stále prežíva pôrodné bolesti, hoci už je v nebi, vyjadril takto: „Kto sa to rodí? Celkom isto my, ktorí sme stále vo vyhnanstve a máme sa ešte len splodiť do dokonalého Božieho milosrdenstva a k večnému šťastiu. A pôrodné bolesti odhaľujú lásku a túžbu, s ktorými Panna z neba pozerá na nás a neprestajnou modlitbou usiluje sa prispieť k naplneniu počtu vyvolených.”

Mária, vždy matka, si nás všíma, modlí sa za nás a vedie nás k plnosti života. Druhý vatikánsky koncil učí:

„A toto Máriino materstvo v poriadku milosti trvá neprestajne od súhlasu, ktorý s vierou dala

pri zvestovaní a bez zaváhania zachovala pod krížom, až kým sa definitívne nezavŕši počet všetkých vyvolených. Lebo ani po svojom nanebovzatí neprestala v tomto spasiteľnom poslaní, ale svojím ustavičným orodovaním nám aj naďalej sprostredkúva dary večnej spásy... Preto sa preblahoslavená Panna vzyva v Cirkvi pod titulmi Orodovnica, Ochrankyňa, Pomocnica, Prostrednica" (*Lumen gentium* 62, cit. podľa KKC 969).

JE PROSTREDNICA

Nekatolíci občas namietajú voči Máriinmu titulu „Prostrednica“. Ako evanjelik by som vyrukoval s jedným z biblických veršov, ktorý akoby ho zmietol zo stola: svätý Pavol kategoricky vyhlásil, že Kristus je „jeden prostredník medzi Bohom a ľuďmi“ (1 Tim 2, 5). Ako vyriešiť tieto dve tvrdenia - Kristus ako jediný prostredník a Mária ako prostrednica?

Na toto tajomstvo narážal apoštol Pavol, keď vyhlásil: „My sme Boží spolupracovníci“ (1 Kor 3, 9). Ak je Kristus jeden prostredník, prečo by nemohol mať spolupracovníkov? A potrebuje ich Boh vôbec? Nedokáže to urobiť sám? Samozrejme, že dokáže. Ale keďže je Otec, má vychovávať synov a dcéry k zrelosti; a najlepšie sa to naučíme, keď z nás urobí spolupracovníkov.

Božie dielo spočíva v našom vykúpení, na ktorom dal Márii jedinečný podiel: zveril jej úlohu, aby vlastným mliekom kŕmila jeho Syna, spievala mu uspávanky a sprevádzala ho na ceste na kríž, kde s bolesťou súhlasila s jeho sebaobetovaním. Slovom, Otec si želal, aby celá ľudská existencia jeho Syna bola takpovediac pevne zakotvená do ustavičného Máriinho súhlasu. Môže tu byť ešte bližší spolupracovník?

Byť Ježišovým učeníkom, spolupracovníkom si vyžaduje isté úsilie. Niekedy treba trpieť. Keď som bol evanjelik, jeden úryvok akoby unikol mojej pozornosti. Išlo o takmer kuriózný verš svätého Pavla: „Teraz sa radujem v utrpeniach pre vás a na vlastnom tele dopĺňam to, čo chýba Kristovmu utrpeniu pre jeho telo, ktorým je Cirkev" (*Kol* 1, 24). Katolíci od narodenia si možno s úľubou spomenú, ako sa im hovorilo (keď prehrali zápas, rozbili si koleno alebo mali zlomené srdce): „Obetuj to." V tejto jednoduchej vete sa skrýva kľúč k odhaleniu tajomstva Máriinho i nášho podielu na vykúpení. Keď vedome zjednotíme svoje utrpenie s vykupiteľským utrpením nášho Pána, stávame sa spolupracovníkmi. Preblahoslavená Matka naozaj zjednotila svoje srdce s jeho, najmä na Kalvárii, a tak sa stala spolupracovníčkou par excellence.

Kristovo veľkňazstvo sa v *Liste Hebrejom* okrem iného vysvetľuje tým, že bol prvorodeným Božím Synom (1,1—2,17), čo je základom nášho vlastného Božieho synovstva (2, 10-17), ako aj našej kňazskej svätosti a služby (13, 10-16; pozri tiež *1 Ptl*, 5). Medzi Vykupiteľom a vykúpenými neprebíha konkurenčný boj.

Kým Ježiš, prvorodený Syn v Božej rodine, robí prostredníka medzi Otcom a deťmi ako najvyšší Veľkňaz, Mária robí prostrednicu ako kráľovná matka a orodovnica (pozri *1 Kr* 2, 19). Pápež Ján Pavol II. to nazval „materské prostredníctvo". Mária sa materinsky stará o Syna kvôli Otcovi. Kvôli nám hriešnikom chráni Spasiteľa. A kvôli Synovi ochraňuje jeho súrodencov. Keď je reč o Máriinej úlohe v Božom pláne spásy, slovo „matka" neznamená len pomenovanie, ale aj úlohu.

Mária ako Matka Boha a jeho detí nás učí, ako máme oslavovať Otca: nie tým, že sa mu budeme podlizovať, ale tým, že prijmeme dar jeho Syna v plnosti Ducha.

Čiže ak chcete posúdiť, do akej miery ľudia pochopili podstatu evanjelia, zistíte, do akej miery pokladajú Boha za svojho Otca a Máriu za svoju matku.

ABBA, NIE ALAH

Veď práve tým sa kresťanstvo odlišuje od ostatných náboženstiev. Nejde o to, že kresťania veria v jediného Boha; na svete sú tri hlavné monoteistické náboženstvá. Rozdiel je v tom, že kresťania sa odvažujú nazývať Boha „Otče“. Ľud Starej zmluvy v starovekom Izraeli o Božom otcovstve síce hovoril, ale prevažne v metaforickom zmysle - Boh sa o nich otcovsky staral, živil ich a vyvádzal z nebezpečenstva.

Len kresťan môže Boha nazývať „Otče“, lebo iba skrze Novú zmluvu sa Boh sám zjavil ako večný Otec. Učenie o Bohu Otcovi si vyžaduje zjavenie Trojice, pretože Boh môže byť večný Otec iba vtedy, ak je s ním večný Syn.

Židovstvo je ušľachtilé, nakoľko vychováva veriacich, aby boli dobrými *služobníkmi* Boha. Samotné slovo „islam“ doslovne znamená „podriadenie sa“ Alahovi. Avšak kresťanstvo nespočíva ani v služobnej poslušnosti, ani v čírej podriadenosti, ale v láske synovstva, v láske večného Syna k Otcovi, v Božej láske, na ktorej všetci máme účasť. A milujúci syn slúži lepšie ako ten najochotnejší a najvernejší sluha.

A dovoľm si tvrdiť, že toto láskyplné synovstvo je možné len vtedy, keď sa veriaci držia autentického katolíckeho chápania evanjelia. Pápež Ján Pavol II. v rozsiahlom rozhovore *Prekročiť prah nádeje* hovorí, čo sa stane, keď kresťania zhrešia alebo iným spôsobom stratia zmysel pre Božie synovstvo: „Prvotný hriech sa teda snaží odstrániť otcovstvo tým, že ničí ľúče prenikajúce stvorený

svet, spochybňuje pravdu o Bohu, ktorý je Láska, a ponechá iba vedomie o pánovi a sluhovi" (str. 201).

Som presvedčený, že dnes do kresťanstva preniká takýto vzťah pán verzus otrok, alebo ako o ňom radšej uvažujem, vzťah šéf verzus zamestnanec. Aké sú jeho varovné znaky u veriacich? Ukazujú Bohu najlepšiu tvár, ale nikdy mu nepovedia, čo si skutočne myslia. Majú s ním takzvaný vzťah, ale považujú za bezbožné položiť mu ťažké otázky. Hovoria o Božej suverinite, pričom sopia od zúrivosti nad tým, čo vyžaduje. Úzkostlivo plnia jeho prikázania, ale nemajú ani predstavu o tom, čo znamená mať rodinný vzťah s ním, s jeho Cirkvou a s jeho matkou. Ako by ho potom mohli začať nazývať tak ako Ježiš „Abba“, čiže „Otecko“?

NEUVAŽUJTE AKO OBCHODNÍCI

Keďže som sa takýmto chápaním Boha, spásy a spravodlivosti veľa rokov zaoberal, vždy, keď počujem tieto slová, v srdci prežívam známu túžbu. Ako protestantský duchovný a profesor v seminári som podľa učenia Kalvína a Luthera vnímal *Listy svätého Pavla Rimanom* a *Galatanom*, akoby Boh sedel ako sudca na rímskej súdnej stoličnici a zbavoval nás viny napriek tomu, že o našej vine vedel. A robil tak preto, lebo Kristus zaplatil za nás výkupné.

Čím hlbšie som sa zaoberal *Rimanmi* a *Galat'anmi*, tým väčší som si uvedomoval, že starovekí pisatelia boli predovšetkým Židia. Ich kategórie, jazyk i zmysľovanie neovplyvňoval právny systém rímskeho impéria, ale zmluvy. Dlhé roky som predpokladal, že zmluva (zákon) bola právnym nástrojom - obchodným kontraktom. Postupne som však začal vnímať to, čo Katolícka cirkev učila od začiatku: že zmluva je niečo úplne iné

ako obchodný kontrakt. Je v tom takmer taký rozdiel ako medzi manželstvom a prostitúciou. Pri kontrakte ide o vlastníctvo, tovar a služby, práva a povinnosti; pri zmluve ide o osoby. V kontrakte je toto tvoje a ono moje; no v zmluve ja som tvoj a ty si moja. Takto zmluva, ktorú uzatvára Boh, vždy hovorí to isté: ja budem vaším Bohom a vy budete mojim ľudom, mojou rodinou, mojimi príbuznými. Pretože prostredníctvom zmluvy sa vytvára pokrvné príbuzenstvo.

Zmluva utvára rodinné vzťahy, ktoré sú silnejšie ako biologické rodinné puto. Vedel o tom každý staroveký Žid. Vedel to Pavol, Ján i Jakub. A tak keď sa dozvedeli, že Boh s nimi uzavrel zmluvu, znamenalo to, že prestal byť len zákonodarcom alebo sudcom. Stal sa predovšetkým a navždy Otcom.

SMEROM K SLÁVE

Silný synovský cit, ktorý sprevádza hlboké obrátenie, robí nás schopnými milovať svoju matku. Pretože ak budeme lipnúť na vzťahu sluha - pán, preblahoslavenú Pannu Máriu nikdy nepochopíme. Pokiaľ sa budeme pokladať za Božích sluhov alebo len väzňov, ktorých Boh oslobodil, tak Máriu budeme vnímať ako hrozbu jeho slávy. Pána totiž chváli úslužnosť jeho otroka. Pán je vládár len dovtedy, kým mu poklonkuje jeho služobníctvo. Ale nie tak otec, ktorý túži len po láske svojich detí.

A oveľa väčšmi to platí o nestarnúcom Bohu Otcovi. Boh si nezískava slávu z nášho poklonkovania; ani ju nestráca, keď si ctíme jeho stvorenia. Boh Syn žil, zomrel a vstal z mŕtvych ako človek, no pre seba nezískal ani štipku slávy, ktorá by mu predtým nepatrila. Ani Boh nemôže zväčšiť to, čo je nekonečné. Prišiel a zomrel a vstal a vládne, aby sme mali účasť na jeho sláve.

Ako tí, čo nadobúdajú túto slávu, ako spoluredičia s Kristom, ako spoluvládari s ním, ako Božie deti máme právo pýtať sa: Koľko slávy je ochotný nám dať? A ako sa mu to podarí?

Keďže Boh je dokonalá láska, chce nám dať všetko. Ako však môžeme mať podiel na plnosti Božej slávy, keď sme len konečné stvorenia a on je nekonečný Stvoriteľ? Vlastnými silami to nejde. Ale dokonalá láska iste môže urobiť všetko. A keďže je všemohúci, určite sa mu to podarí. Veď pri pohľade na Máriu si uvedomujeme, že už sa tak stalo. *Všetku* svoju slávu dal, jedinej, ktorá sa s nami o ňu podelí: svojej matke.

Ak k nám pridete na návštevu a podarujete niečo našim malým deťom, povedzme nejaké cukríky, môžem vám zaručiť, že sa u nás strhne boj, koľko sa komu ujde. Keby ste však priniesli bonboniéru pre moju manželku, s rovnakou istotou vám môžem zaručiť, že každé dieťa z nej dostane rovnaký diel. Boh vie, že takto sa prejavuje materstvo.

Boh nestvoril a nevykúpil svet, aby získal väčšiu slávu, ale aby sa o ňu spravodlivo podelil s nami všetkými. Medzi Bohom a jeho stvoreniami neprebíha urputný boj. Otec nás stvoril a vykúpil skrze Syna a Ducha, ale kvôli nám - počnúc Máriou, v ktorej sa vykúpenie zavŕšilo nielen ako u prvej, ale aj najdokonalejšie.

Uberáme niečo z Kristovho hotového diela, ak tvrdíme, že sa dokonale zavŕšilo v Márii? Nie. Naopak, oslavujeme jeho dielo, keď sústreďujeme pozornosť na ľudskú bytosť, ktorá je toho najdokonalejším dôkazom.

Mária nie je Boh, ale je Božia Matka. Je len stvorenie, ale je najúžasnejšie Božie stvorenie. Nie je kráľ, ale je jeho vyvolená kráľovná matka. Tak ako umelci túžia, aby sa medzi ich mnohými dielami objavilo majstrovské dielo, tak Ježiš stvoril svoju matku, aby bola jeho

najúžasnejším majstrovským dielom. Ježiša neukracujeme vtedy, keď túto pravdu o Márii vyznávame, ale práve vtedy, keď ju odmietame prijať.

ZÁSLUHY PREBLAHOSLAVENEJ PANNY

Problém nastáva, keď ľudia premýšľajú o Božej prozreteľnosti z hľadiska ľudskej ekonomiky. Veď napokon čo také Mária urobila, aby si zaslúžila toľkú úctu od Boha? Celé jej dobré dielo pramení z jeho milostí. Všetka úcta a sláva teda patria Bohu. On nám nie je dlžen nijaké milosti.

Ak sa „zásluha“ chápe v čisto ekonomickom poňímaní, potom povedať o komkoľvek, že si zasluhuje poctu od Boha, je nepravdivé a urážlivé. Ale ak zásluhu chápeme v rodinnom zmysle, potom je taká prirodzená ako dedičstvo alebo vreckové. Inými slovami, deti z Božej rodiny si zasluhujú milosť rovnako, ako si dieťa zaslúži zákusok: stačí, že zje všetko, čo mu naložia na obed na tanier. Ktorý otec ľutuje, čo dáva svojim deťom? Alebo kto neznáša tých, ktorých odmeňuje? Ako napísal svätý Augustín: „Keď Boh odmieňa naše zásluhy, korunuje svoje dary“ (pórov. KKC 2006).

Podľa *Katechizmu* práve Boží „otcovský čin“ nám umožňuje zásluhy: „Adoptovanie za synov nám dáva účasť na Božej prirodzenosti, a preto nám môže na základe nezaslúženého daru Božej spravodlivosti udeliť skutočnú zásluhu. Je to právo vyplývajúce z milosti, plné právo lásky, ktorá nás robí Kristovými „spoludedičmi“ (2009).

Kristus má zásluhu na tom, že máme možnosť získať zásluhy. Udelil nám ju spolu s milosťou svojho Božieho synovstva a života svojho Ducha. Samozrejme, že Ježiš si nezaslúžil nič pre seba, pretože to nepotreboval. Zaslúžil to, čo sme potrebovali my.

Kde Boh Otec ukazuje svetu, ako veľa jeho Syn nazaj zaslúžil? Môžeme si byť istí, že v každom jednom z nás, ale predovšetkým v Márii. Zatiaľ čo v nás je často priepasť medzi tým, čo chceme my, a tým, čo chce Boh, u Márie nič také neexistuje. Cirkev Márii pripisuje neobmedzenú možnosť získať zásluhy. Ona niežeby umenšovala Kristovo dielo spásy, ona ho stelesňuje. Darom nekonečnej milosti dosiahla cieľ zmluvy: dokonalú jednotu božskej a ľudskej vôle. Pre Máriu je ideálne a reálne jedno a to isté.

OTESTUJME SA

Postoj k Márii je testom, nakoľko kresťan správne prijíma evanjelium. Nejde o to, žeby bola hlavnou postavou v dejinách spásy. Nie; ňou je Ježiš. Avšak postoj k Márii odhaľuje, ako chápeme Ježiša a jeho dielo spásy.

Svoje synovstvo najlepšie prežívame, ak počúvame Máriu a milujeme ako ona. Počúvať znamená konať, keď hovorí: „Urobte všetko, čo vám povie.“ Milovať znamená stať pri Kristovi. Aj pod krížom. Milovať znamená za každých okolností si vyvoliť Krista, a nie hriech.

V božskom materstve sa v nebi a vo vašom domove napĺňa predobraz Evy a archy. V ňom sa cirkevné dogmy stávajú materským mliekom pre tých, ktorí túžia rásť v múdrosti. V božskom materstve sa mystika stretáva s teológiou - v hĺbke nášho srdca.

V božskom materstve sa majú kresťania stretnúť s Kristom, svojím bratom. Opäť to poviem: *adelphos* znamená „z toho istého lona“. Bratstvo prichádza práve skrze materstvo. Je pozoruhodné, že Mária nám dala svojho Syna. Nášmu chápaniu sa však vymyká, že Ježiš dal svoju matku nám, ľudu, ktorý ho ukrižoval a hrešil proti jeho Otcovi! Môžeme si byť teda istí, že nám už neodoprie vôbec nič.

Dovršená Cirkev

KTO ROBÍ Z CIRKVI MATKU?

O Matke sa dozvedáme skrze Sväté písmo, tradíciu a cirkevnú vierouku. Spoznáваме preblahoslavenú Pannu Máriu. Avšak musíme si dať pozor. Totiž nie Cirkev nám dáva Máriu, skôr naopak, Mária nám dáva Cirkev. Presnejšie *skrze* Cirkev nám Mária ako Matka Cirkvi dáva svojho božského Syna a privádza k nemu nových bratov a sestry.

Biblická typológia nás vedie k tomu, aby sme v Márii videli novú Evu, matku všetkých žijúcich, matku zmluvy v Božej rodine. Typológia nám predstavuje Máriu aj ako Nevestu Cirkev. Rovnako sa táto nevesta a matka objavuje v *Knihe zjavenia*, ktorou sa Biblia završuje.

Zjavenie nám znázorňuje mystickú jednotu medzi ženou, ktorá sa zmieta v pôrodných bolestiach, aby zrodila Krista (a jeho súrodencov), a Baránkovou nevestou, ktorá na vrchole dejín odhaľuje svoj závoj. Tou matkou, nevestou a ženou je Mária. Ňou je nový Jeruzalem: Cirkev.

NAŠA MATKA DOBREJ RADY (I DOBRÉHO KONCILU)

Povedal som, že stotožnenie Márie s Cirkvou je niečo mystické, to však neznamená, že ide o metaforu. Biblická typológia nie je len literárnou metódou, pretože Biblia je viac ako literatúra; opisuje dejiny. Typológia však nie je len historická, je prorocká. Avšak nejde len o proroctvo, ide o skutočnosť. A nielen o skutočnosť, ale o večnosť. Keď teda hovoríme o Márii ako o matke a predobrazu Cirkvi, hovoríme o večnej pravde, o bytosti živo reálnej, a o pravde, ktorá je v Božom pláne s vesmírom nevyhnutná.

Cirkev sa na túto tému veľmi pôsobivo vyjadrila v dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu (1962-1965). Hoci na ňom nevznikol ani jediný dokument zameraný výlučne na Máriu, celkovo sa v nich objavilo viac mariánskeho učenia ako na ktoromkoľvek inom ekumenickom koncile v cirkevných dejinách. O mariánskom učení Druhého vatikánskeho koncilu možno povedať, že prevýšilo učenie všetkých predošlých koncilov dohromady.

Niektorí učitelia za najdôležitejší koncilový dokument pokladajú vieroučnú konštitúciu o Cirkvi *Lumen gentium*. Cirkevní otcovia uverejnili najnutnejšie mariánske učenie v jej kľúčovej pasáži, ktorá nesie názov *Blahoslavená Bohorodička Panna Mária v tajomstve Krista a Cirkvi*.

Píše sa v nej: „Svätý cirkevný snem, vykladajúc učenie o Cirkvi, v ktorej božský Vykupiteľ uskutočňuje spasenie, má v úmysle pozorne vysvetliť jednak zástoj Panny Márie v tajomstve vteleného Slova a mystického Tela, jednak povinnosti vykúpeného ľudstva voči Bohorodičke, Matke Kristovej a Matke ľudí, najmä veriacich“ (*Lumen gentium* 54).

Dokument sa potom zaoberá podobnými otázkami ako my, pričom Máriu skúma vo svetle teológie, typológie, vierouky a napokon ekleziológie, teologickej náuky o Cirkvi. Koncil uznáva, že v Starom zákone sa objavujú typologické predobrazy Márie, ako aj to, že v Novom zákone zohráva jedinečnú a nevyhnutnú úlohu (55). A diskusia vrcholí skúmaním, aké poslanie Mária plní v živote Cirkvi teraz.

MATKA A ÚDY

Aký vzťah má Mária k Cirkvi?

„Je priam ‚matkou údov (Kristových)‘..., pretože s láskou spolupracovala na zrode veriacich v Cirkvi, ktorí sú údmi tej Hlavy“ (*Lumen gentium* 53, citácia svätého Augustína).

„Blahoslavená Panna... je veľmi úzko spojená aj s Cirkvou“ (63).

„Preto sa aj uctieva ako najvynikajúcejší, celkom jedinečný úd Cirkvi“ (53).

Pre Cirkev je „predobraz a najosvedčenejší vzor vo viere a láske“ (53).

„Katolícka cirkev, poučená Duchom Svätým, preukazuje jej detinskú oddanosť a lásku ako vrelo milovanej matke“ (53).

Mária je teda matkou v Božej rodine. Je pre ňu vzorom a aktívne spolupracuje na „zrode a výchove“ detí (63). Ako matka je súčasťou rodiny a spolu s Otcom jej dáva špecifickú identitu.

Aj Cirkev je matkou, avšak vo vzťahu ku Kristovi a Márii. Je závislá na svojom dôvernom vzťahu s Máriou a naplňa svoje vlastné materstvo iba natoľko, nakoľko napodobňuje a ctí si Máriino panenské materstvo.

„Nuž aj Cirkev, ktorá kontempluje jej tajomnú svätosť, nasleduje jej lásku a verne plní vôľu Otcovu, stáva sa matkou tým, že verne prijíma Božie slovo." S Máriou je aj Cirkev Pannou, čo chráni a uchováva vieru, ktorú jej dal Ježiš, jej ženích. „Nasledujúc Matku svojho Pána mocou Ducha Svätého zotráva v panensky neporušenej viere, pevnej nádeji a úprimnej láske" (64).

ODBLESK SLÁVY

Čo tým teológovia myslia, keď hovoria o Márii ako o obraze? Znamená to, jednoducho povedané, že je uskutočneným obrazom Cirkvi (pozri *Katechizmus* 967, 972).

Ako sme už v tejto knihe naznačili, starozákonné predobrazy boli znamením novozákonných skutočností. Tie zase boli znakom nebeskej slávy. Práve preto je *Kniha zjavenia* taká dôležitá a predstavuje vrchol Biblie. Zaoberá sa posledným naplnením všetkých pozemských predobrazov. Predkladá nám slávu, ku ktorej Boh vedie celé dejiny a všetko stvorenie.

Mária je ústrednou postavou *Apokalypsy*. Keďže bola vzatá do neba, kde vládne, naplňa teraz realitu, ktorej predobrazom je samotná Cirkev. Je Pannou a Matkou, Nevestou Krista, nebeským Jeruzalemom, je Božím mestom. Je predobrazom neba. Cirkev čiže my počas všetkých dní na zemi sa musí s námahou dopracovať k týmto mystickým skutočnostiam.

Koncil hovorí:

„Zatiaľ čo v preblahoslavenej Panne Cirkev už dosiahla dokonalosť, ktorá je bez škvrny a vrásky (pórov. Ef5, 27), veriaci sa ešte usilujú vzrastať vo svätosti, bojujú proti hriechu. A preto upierajú svoje oči k Márii, ktorá žiari celej pospolitosti vyvolených ako vzor čností... Cirkev tým, že hľadá Kristovu slávu, stáva sa podobnejšou svojmu vznešenému predobrazu, neprestajne rastúc vo viere, nádeji a láske a hľadajúc i plniac vo všetkom Božiu vôľu" (*Lumen gentium* 65).

Všetci sa namáhame jednotlivo, no zároveň aj ako spoločenstvo. Ako údy Božej rodiny máme starosť o seba navzájom, a zároveň i o to, aby sme aj iných priviedli do tejto rodiny. Druhý vatikánsky koncil nám opäť dáva Máriu za vzor apoštolátu; za vzor, ako sa má aktívny kresťan správať.

Aj v každom našom evanjelizačnom úsilí by teda mal byť mariánsky prvok. Evanjelizáciu by sme mali začať mariánskou modlitbou a určite by sme v nej mali obsiahnuť mariánsku vierouku a zbožnosť. Pretože evanjelizovať znamená budovať rodinu, a do rodiny nemožno patriť bez toho, aby sme si ctili jej matku. Okrem toho, ako to zdôraznil Druhý vatikánsky koncil, Mária hrá nenahraditeľnú úlohu pri raste svojich detí k svätosti.

Koľkí však, dokonca aj medzi Kristovými bratmi, nevedia, že sú Máriinými deťmi?

ŠKODÍ EKUMENIZMU?

To nás vedie k veľmi chúlостivej otázke, či totiž katolícka náuka o Márii neprekáža jednote kresťanov. Niektorí, dokonca aj katolícki teológovia tvrdia, že by sme svojej mariánskej úcte nemali prikladať taký význam v záujme

priblíženia sa k protestantským cirkvám, ktoré ho odmietajú.

Ak by sme to urobili, dosiahli by sme skôr opak. Teológia je skutočná veda; jej predmetom sú božsky zjavené tajomstvá. Mnohé z vieroučných semien, ktoré zasadil Kristus a apoštoli, stáročiami dozreli v dogmy, ktoré vyhlásil učiteľský úrad Cirkvi. Takto sa teológia podobne ako iné vedy časom rozvinula.

Vedci formulujú a testujú rôzne teórie. Z niektorých vznikne zákon, nakoľko jeho platnosť sa dá preukázateľne dokázať, napríklad Newtonov gravitačný zákon. Iné sa vyradia ako nepoužiteľné hypotézy. Tak sa zákony stávajú znakom vedeckého pokroku. Podobne vyhlásenie dogiem slúži ako znak teologického pokroku.

Dogma je vrcholom učenia a učenie nie je nič iné ako cirkevná náuka a kázanie o evanjeliovej pravde, ktorým Ježiš poveril Cirkev a dal jej na to potrebné schopnosti. Keď sa pápež rozhodne vyhlásiť mariánsku dogmu, neprednáša svetu len hodnotnú lekciu z teológie. Používa Bohom darovanú charizmu, aby naplnil apoštolské poslanie kázať evanjelium všetkým národom (pozri *Mt* 28, 18-20).

Vyhlásenie dogiem v celých dejinách Cirkvi podnecovalo apoštolskú a teologickú činnosť jej najlepších mysliteľov, najmä vtedy, keď sa definícia stala predmetom sporu. V päťdesiatych rokoch minulého storočia mnohí protestanti, vrátane nebohého Maxa Thuriana z francúzskeho Taizé, dôrazne protestovali, keď sa dopočuli, že pápež Pius XII. sa chystá vyhlásiť dogmu o Máriinom nanebovzatí. „Kde je to v Písme?“ pýtali sa, pričom vyriekli strašné predpovede o zániku katolíckeho ekumenizmu.

Napriek tomu súčasne s vyhlásením dogmy o nanebovzatí prežíval katolícky ekumenizmus úsvit zlatého veku. Teraz po takmer päťdesiatich rokoch možno o Katolíckej cirkvi povedať, že je motorom ekumenického

hnutia v čase, keď mnohé inštitúcie jeho predošlých ochrancov stratili paru.

A mimochodom, Max Thurian zomrel ako katolícky kňaz na slávnosť Nanebovzatia roku 1996.

Autentický ekumenický pokrok jednoducho nie je výsledkom našich vlastných ľudských námah. Dokonca k nemu neprispeje ani vzájomný kompromis. „Nejde v tejto súvislosti o úpravy pokladu viery, zmeny významu dogiem, vypúšťanie podstatných slov alebo prispôsobenie pravdy dobovému vkusu... Jednotu, ktorú chce Boh, možno uskutočniť len spoločným prijatím neporušiteľnosti obsahu zjavenej viery" (*Ut unum sint* 18).

Ekumenická jednota si teda vyžaduje výnimočnú milosť a Božie Slovo, ktoré koná v záujme svojej rodiny. Podobne by sme nemali očakávať, že bude konať bez Matky, ale naopak skrze ňu, veď nám ju dal, aby slúžila ako symbol a zdroj, predobraz rodinnej jednoty.

A NAPOKON

Nech sú naše názory akékoľvek, nejde ani tak o politický problém, ako skôr o rodinnú záležitosť. Každý z nás by mal odmietnuť pokušenie zúžiť tieto problémy na cirkevnú politiku alebo apologetické debaty, alebo reagovať na skutočné rozdiely medzi nami útočením a napádaním. Aké nerozumné je dožadovať sa Máriinej úcty spôsobom, ktorý by ju zhanobil!

Nie som síce naivný v oblasti problémov ekumenizmu, ale predsa som plný nádeje, pretože Otec túži vyliať nadprirodzenú moc a zjednotiť všetky svoje deti okolo svojho Syna a Matky všetkých veriacich (pozri *Redemptoris Mater* 19, 47).

Veď napokon práve toto sa dozvedáme z biblickej typológie, ktorú objasňuje cirkevná vierouka. Večná

realita, ktorú predpovedali proroci, spoločenstvo, ku ktorému viedli ľudské dejiny ako k dramatickému vyvrcholeniu, sú kozmickým, spoločným, ľudským vyjadrením toho, čo Boh vykonal v Márii, keď ju povýšil na nevestu, matku a predobraz Cirkvi, v ktorej sme všetci určite zahrnutí.

Neapologetické postscriptum

Teraz, keď ste si prečítali už takmer celú knihu o blahoslavennej Panne Márii, možno sa tešíte na to, ako si o nej pohovoríte s priateľmi, rodinou, či s kresťanskými kolegami z práce, alebo možno aj so skeptikmi, ktorí pochybujú, keď príde reč na náuku o Márii. Ak túžite evanjelizovať, som veľmi rád. Túto knihu som napísal, aby sa moji priatelia katolíci nikdy nehanbili za svoju nadprirodzenú matku, ako som sa ja hanbil za svoju prirodzenú, keď po mňa prišla do školy.

Predsa by som vás však rád varoval a poprosil, aby ste neboli príliš nedočkaví, a to z jedného dôvodu. Prosím vás, aby ste nezabúdali, že keď bránite preblahoslavenú Pannu, bránite vlastnú matku, a nie bránkovú čiaru v hokeji. Mali by ste ju hájiť iba tak, ako by si to ona sama želala. Ani jedna matka, ktorá si zasluhuje takéto oslovenie, nechce, aby sa jej deti hrubo správali, keď sa jej zastávajú. Ani aby jej deti boli pri jej obrane bezočivé. A ani jedna nechce byť príčinou pouličnej ruvačky.

Hovorím to preto, lebo niekedy sa stretávam s ľuďmi, pre ktorých je apologetika niečo ako zápasnícky šport alebo ako vojna bez zajatcov. Cieľom takýchto

apologétov je mať pravdu aj za cenu, že svojich „nepriateľov“ celkom ponížia.

Takto sa však učenie o Márii nedokazuje. Máriine deti nemajú nepriateľov. Poznáme len bratov a sestry v Ježišovi Kristovi, našich *adelphos*, z toho istého lona. Keď ich chceme priviesť na správnu cestu, nemusíme sa s nimi ani tak hádať (hoci argumenty sú niekedy nevyhnutné), ako ich skôr milovať (hoci milovať je občas veľmi ťažké).

Okrem toho nikdy nesmieme byť priveľmi pyšní na to, že sme deťmi kráľovnej matky. Nikdy nesmieme dôjsť k presvedčeniu, že poznáme odpoveď na každú otázku. Hoci všetky odpovede máme k dispozícii, nikto ich v plnosti nevlastní. Boh nás bude neustále pokorovať; pripomínať nám, že sme deti; dopustí, aby sme padli a v pravý čas sa ocitli bez správnych odpovedí. Dokonca to dopustí aj vtedy, keď budeme zdanlivo pracovať pre neho.

Môžem vám to zaručiť, pretože presne toto mi dal Boh zakúsiť krátko po mojom obrátení.

Až po dlhom období som sa v Katolíckej cirkvi začal cítiť ako doma. Naplňalo ma optimizmom, ako nadšene katolíci prijímajú moje svedectvo o obrátení, kdekoľvek som prišiel. Občas sa na mojich prednáškach zúčastnili fundamentalisti a evanjelici, aby ma napadli. Aj ja som však túžil rozdať si to s nimi. Poznal som ich argumenty skôr, ako otvorili ústa, nakoľko som ich predtým sám obraňoval, a presne som vedel, ako mám správne biblicky reagovať. Dokonca som sa začal na tieto námietky tešiť, ako sa strelec teší na ďalšieho hlineného holuba. Cítil som sa ako chlapecký apologét.

V ošiali toľkých úspechov som sa raz cez víkend ocitol neďaleko môjho starého protestantského seminára Gordon-Conwell. Rozhodol som sa ta zájsť a stráviť nejaký čas s profesorom, ktorému som robil asistenta. Bol rád, že ma vidí, dokonca ma pozval, aby som u nich býval, kým som v meste. Už vedel, že som vstúpil do Katolíckej cirkvi, a bol, mierne povedané, sklamaný. Povedal, že sa teší na obsiahlu diskusiu.

Uvedomoval som si, že mi chce povedať svoje námietky, a veľmi som po tom túžil.

Zvítali sme sa srdečne, no tušenie ma nesklamalo. Netrvalo dlho a môj hostiteľ i jeho manželka ma začali prevetrávať všetkými možnými otázkami o pápežovi, očistci, Eucharistii, kňazstve, spovedi... Bez problémov som ich zvládol; celý deň až do noci som sa cítil ako špičkový bejzbalový páľkár na tréningu a na tribúny som páľil jednu loptičku za druhou.

Potom okolo polnoci, práve keď som sa začal tešiť na zaslúžený odpočinok, priateľ sa ma opýtal: „A čo nanebovstúpenie?“

Vedel som, na čo naráža - že v Písme o ňom nie je nijaký dôkaz. Bol som unavený a namrzený, že vyťahuje nanebovzatie v takú neskorú nočnú hodinu. Ale nebol som ani pripravený. Odpovedal som: „Nuž, pozri sa na dvanástu kapitolu *Zjavenia* a tam ju máš, telo a duša v nebi.“

„To je síce pekné, Scott," reagoval, „ale povedz mi, kto tomu v Cirkvi veril pred šiestym storočím.“

Odvetil som, že Cirkev si počas celých dejín nikdy neuctievala Máriin hrob ako posledné miesto jej odpočinku.

Správne podotkol, že tento argument mlčania vôbec neobstojí.

Uznan som, že má pravdu, no zároveň som odporoval, že z obdobia prenasledovania sa zriedkavo nájdú

dôkazy o dogmách či učení. Najvyššie priority Cirkvi boli a sú prežiť a vytrvať.

Môj hostiteľ bol znechutený.

A chlapecký apologet začal pociťovať účinky jednodňových športových argumentov a ročnej intelektuálnej pýchy.

Chcel som sa z toho vyhrabať a zdôraznil som, že áno, o nanebovzatí sa začalo verejne hovoriť v zdokumentovanej histórii až v šiestom storočí, ale vtedy sa s ním stretávame už ako s ustanoveným a rozvinutým faktom, má vlastný sviatok, hymny a literatúru. Keď ho cisár vyhlásil za všeobecný sviatok, nikto proti nemu nič nenamietal, ani nevznikol nijaký spor.

Môj hostiteľ sa usmial. „To všetko je v poriadku, Scott. Ale pravda je taká, že nemáš čím vysvetliť päť storočí ticha, však?”

Až do tejto chvíle bola naša debata príjemná. Teraz som však nadobudol dojem, že sa to nejako vyhrotilo, takmer sme sa začali hádať.

No musel som odpovedať: „Nie, nič mi neprichádza na um.”

„Vieš mi odporučiť nejakú knihu? Hocičo, čo by som si mohol prečítať?”

Zakrútil som hlavou.

„Nevieš mi vysvetliť prvých päť storočí? Ty, čo máš knihu na všetko, nevieš mi dať knihu o nanebovzatí?” Vychutnával si to, tešil sa z víťazstva.

Odsekol som: „Nie.”

„Dovoľ, Scott, aby som ti pripomenul, že toto je neomylné vyhlásená dogma. A ty mi nevieš vysvetliť, prečo sa o tom päť storočí nikto nezmienil?”

„Neviem,” povedal som.

Takto sa skončila naša niekoľkohodinová napínavá výmena názorov. Všetky moje predošlé víťazstvá sa

zdali byť ničím. Do izby som sa dovliekol s pocitom, že som zradil svoju matku.

Sadol som si na posteľ, potom som klesol na kolenná a prosil som Ježiša o odpustenie. Mal som pocit, že s matkou som zradil aj jeho samého. Cítil som, akoby som s loptou utekal na jedenástku a potom ju nešikovne odkopol do autu. Povedal som: „Odpusť mi, Pane, moju slabosť a neúspech.“ Pomodlil som sa Zdravas'. Potom som vyčerpaný zaspal.

Nechali ma vyspať sa. Zobudil som sa o deviatej a v kuchyni ma čakal tanier praženice.

Keď som si sadol a začal jesť, v kalendári som si všimol, že je pondelok 8. decembra. Ten dátum mi čosi hovoril. Nie je dnes náhodou sviatok? Potom som si spomenul, že je sviatok Nepoškvrneného počatia. Ako katolík som ho prežíval prvý raz - a takmer som ho premeškal v protestantských končinách.

Zarazene som svojej hostiteľke povedal: „Hm, dnes je prikázaný sviatok. Dá sa tu niekde blízko dostať na, uhm, omšu?“

Odpovedala: „Och, to máte šťastie. Kostol svätého Pavla je hneď za rohom.“ Dokonca zavolala, aby zistila, o koľkej sú tam omše, no posledná v ten deň sa práve skončila. A tak obvolala asi desať blízkyh kostolov, ale nenašla ani jeden, ktorý by mi vyhovoval, keďže popoludní som odlietal z mesta. Napokon v zozname objavila karmelitánsku kaplnku pri jednom nákupnom stredisku, asi dvadsaťpäť kilometrov odtiaľ.

Ešte jeden telefonát a vedel som, že v kaplnke určite bude omša na pravé poludnie. To bude akurát, aby som sa dostal ta a späť. Potom ma moji hostitelia odvezú na letisko. Zbalil som si teda veci a vydal som sa smerom k stredisku, kde som dorazil krátko pred dvanástou. Opýtal som sa, kadiaľ sa ide do kaplnky, a krátko nato som bol v zástupe vianočných kupujúcich, ktorí

sa tlačili úzkym schodiskom do suterénu. Dole som sa ocitol uprostred zhromaždenia, kde bolo miesto len na státie. Postavil som sa teda dozadu.

Zvonček zazvonil a zo sakristie pomalým krokom vyšiel staručký kňaz. Určite mal vyše sedemdesiat rokov. A ja som si pomyslel: Ach nie, tak toto potrvá!

V prvej časti omše som sa ustavične pozeral na hodinky a s obavami premýšľal, či stihnem let.

Pri homílii sa všetko zmenilo. Starček vystúpil na katedru a zahľadel sa na nás. Každý si mohol všimnúť jas v jeho očiach. Akoby sa prihovárал priamo mne, keď riekol: „Dnes oslavujeme sviatok našej matky!"

A vtom sa rozbehol, kázal hromy-blesky. Billy Graham je oproti tomu mužovi nič. Zahrmel: „Ak by sa vás ktokoľvek opýtal: ‚Prečo veríš, že Mária bola počatá bez hriechu?‘, čo by ste mu povedali?" Na chvíľu zmĺkol.

„Čo by ste mu povedali?" Opäť zmĺkol.

A potom s ohníkmi v očiach vyhlásil: „Povedzte mu toto: Ak by si mal stvoriť vlastnú mamu a uchrániť ju od dedičného hriechu, urobil by si to? Urobili by ste to?... Jasne, že áno! Ale mohli by ste to urobiť? Nie, nemohli! Ale Ježiš mohol a naozaj tak urobil!"

Potom som sa mohol len ťažko sústrediť na omšu, ale už vôbec som nepremýšľal o svojom odlete z mesta. Chcel som sa s týmto kňazom rozprávať.

Keď sa omša skončila, zástup sa vybral opäť nakupovať a ja som zamieril do sakristie. „Otče, máte minútku?" opýtal som sa.

„Nie," odvetil bez toho, žeby sa na mňa pozrel.

Povedal som: „A pol minútky?"

Napokon sa na mňa pozrel. „Čo chcete?"

Povedal som: „Vyštudoval som na Gordon-Conwell, bol som najlepší z triedy, ale tento rok som konvertoval."

Usmial sa na mňa a povedal: „Gordon-Conwell v South Hamiltone, kedysi som tam učieval. Prednášal som teológiu.”

Odvetil som: „Nie, asi mi nerozumiete. Ide o evanjelický protestantský seminár.”

Zdvihol obočie. „Nie, mladý muž, vy mi asi nerozumiete. Kedysi to bol karmelitánsky seminár a ja som tam učil niekoľko desaťročí... Kedy ste skončili?”

„V osemdesiatom druhom,” odpovedal som. „Najlepší z triedy, pravý kalvín. Konvertoval som. Teraz som sa tam bol pozrieť a bolo to veľmi pokorujúce.”

„Cha!” povedal. „My sme im dali náš seminár a oni nám dávajú svojich absolventov. Dobrá výmena, nie?”

Potom si spomenul, ako sa tento rozhovor začal. „Takže čo sa ma chcete opýtať?”

Vyrozprával som mu, čo sa mi deň predtým prihodilo a s akou porážkou sa to o polnoci skončilo. „Mali ste skvelú kázeň, preto som si povedal, že možno budete vedieť o knihe, ktorú by som mohol odporučiť.”

„Poznám dobrý dôvod, prečo nepoznáte nijakú knihu,” poznamenal. „Nijaká totiž nie je. Okrem jednej, ale tú vypredali minulý týždeň.”

Bol som ohromený. „Otče, ste naozaj znalec mariánskej bibliografie.”

Odvetil: „No, asi by som mal byť. Sám som ju totiž napísal.”

Padla mi sánka. Mal som pocit, akoby som sa dostal na tenký ľad.

„Áno, napísal som ju. Volá sa *Máriino nanebovzatie* a akurát minulý týždeň mi oznámili, že už sa minul celý náklad... Ale mám dva výtlačky.” Otvoril skrinku. „Ako sa volá ten profesor?”

Povedal som mu.

„A vy, vy ste ženatý? Ako sa volá vaša manželka?”

„Kimberly.”

Do kníh napísal venovania pre moju manželku a pre mojich priateľov a podpísal ich: páter Kilian Healy, O. Carm.

Potom rýchlo odišiel a ja som zostal ohromený. V úžase nad Božím milosrdenstvom som sa vrátil do domu svojich priateľov.

Mal som akurát dosť času, aby som naložil veci do auta a vydal sa na loganské letisko. Môj bývalý profesor ma zaviesť nemohol, lebo to popoludnie mal prednášku. A tak sme stáli pri dverách a lúčili sa.

Povedal som mu: „Ešte jednu vec. Pýtali ste sa na knihu o nanebovzatí Márie." Siahol som do vrecka po knihu otca Healyho a za pol minúty som mu vyrozprával príhodu z kaplnky. Jedným dychom som mu vysvetlil, že na túto tému je len jedna a akurát sa vypredala a ja som v to popoludnie náhodou stretol jej autora.

Nemal slov. Jeho manželka sa celou cestou na letisko smiala.

Keď som nasadol do lietadla, cítil som sa ako malý chlapec. Predstavil som si, ako mi Mária ťuká na čelo a hovorí: „Nerob si také veľké starosti o moju ochranu. Maj ma rád a maj rád môjho Syna. A keď ti dôjdu slová, postaráme sa o to, čo ti chýba."

Keď zlyhalo všetko moje skúmanie a výrečnosť, keď som bol úplne pokorený podľa svojich vlastných ľudských meradiel, keď som už nemohol urobiť viac, vtedy som urobil to, čo som mal robiť už na začiatku. Pomodlil som sa Zdravas'.

Tá modlitba na konci dňa vo chvíli úplnej slabosti a pokorenia bola rozhodujúcim okamihom tohto úseku môjho života. Uviedla do pohybu sled udalostí, ktoré

by som nevedel zvládnuť ani s tými najlepšie pripravenými prednáškami.

Keď ide o obranu preblahoslavenej Panny Márie, mať veľa lásky je oveľa dôležitejšie ako mať veľa odpovedí. Keď už my nestačíme, ona obráti naše nedostatky k dobru, čo môže urobiť iba matka. Kedykoľvek sme pokorení a slabí, mali by sme sa pripraviť na niečo lepšie, než by sme si sami naplánovali a pripravili.

Evanjelizujte teda s radosťou a s dôverou. Od začiatku vedzte, že nemusíte mať odpoveď na všetko - váš Spasiteľ ju má a on svoju matku miluje. Dá vám všetko, čo potrebujete, aj keď niekedy musíte zlyhať.

POSVÄTNÝ RUŽENEC

Ak máme príležitosť pochváliť svoje matky, napríklad pri oslavách narodenín, pri výročí svadby, či pri pohrebnom prejave, my, synovia, možno rozprávame prídlho, pretože nás to neúprosne ťahá späť do detstva. Cítíme, že potrebujeme znovu prežiť tie dni s mamou. Tým, že si na ne nahlas spomíname, chceme vynahradiť chvíle, keď sme boli za jej starostlivosť nevďační, keď sme ju nemilovali natoľko, ako ona nás.

Keď som začal písať túto knihu, dlho som premýšľal, či mám do nej vložiť spomienky, ktoré sú pre mňa bolestivé, vrátane chvíle, keď som z nevedomosti a mylnej horlivosti zničil ruženec svojej nebohej babky. Možno sa to týmto dodatkom pokúšam napraviť. Ruženec, ktorý patril mojej babke Hahnovej, už neopravím. Vyhodili ho spolu s odpadkami pred takmer tridsiatimi rokmi. Niečo však napraviť môžem. Môžem jej ho nahradiť rovnako, ako to vynahrádzam Kráľovnej matke, ktorú moja starká tak milovala.

DOVOLTE MI SPOČÍTAŤ MODLITBY

Cez tisícročia kresťania rozličnými spôsobmi vyjadrovali svoju lásku k preblahoslavenej Panne. Prví kresťania putovali na miesta, ktoré sa spájali s jej životom. Východné cirkvi ovplyvnené Byzanciou vytvorili dlhé „akatisty“, hymny k jej úcte. Etiópčania rozvinuli bohatú tradíciu liturgických modlitieb k Márii. Egypťania sa podľa zdokumentovaných záznamov ako prví modlili *Sub tuum praesidium* (*Pod tvoju ochranu*). Na Západe zase vytvorili antifónu *Zdravas'*, *Kráľovná*, modlitbu *Rozpamätaj sa* a veľa litánií. Východ i Západ zanechali ohromujúce dedičstvo mariánskeho umenia, na Východe predovšetkým ikony a na Západe sochy a obrazy.

Avšak bezpochyby najpopulárnejším a najmilším vyjadrením mariánskej úcty v Cirkvi je ruženec. Aj ja ho mám najradšej.

Pozostáva zo série modlitieb, ktoré nahlas odriekame, a pritom premýšľame o udalostiach (alebo o tajomstvách) z Ježišovho a Máriinho života. Celkovo existuje pätnásť tajomstiev. (Pozn. red.: Kniha bola napísaná ešte pred rozšírením ruženca o tajomstvá svetla Jánom Pavlom II. roku 2002.)

RADOSTNÝ RUŽENEC

Zvestovanie (Lk 1, 26-38): Anjel Gabriel oznamuje Márii, že počne Mesiáša.

Navštívenie (Lk 1, 39-56): Mária navštevuje svoju príbuznú Alžbetu.

Narodenie (Mt 1, 18-25, Lk 2, 1-20): Narodí sa Ježiš.

Obetovanie v chráme (Lk 2, 22-38): Mária a Jozef idú do chrámu obetovať Ježiša Bohu.

Nájdenie Ježiša v chráme (Lk 2, 41-51): Počas púte do chrámu sa Ježiš stratí Márii a Jozefovi.

Potenie krvi v záhrade (Mt 26, 36-46): Ježiš sa modlí, aby bol zbavený utrpenia.

Bičovanie (Mt 27, 26): Rimania bičujú Ježiša.

Tŕním korunovanie (Mt 27, 29): Rimania sa posmie-
vajú Ježišovej vláde.

Nesenie kríža (Jn 19, 17).

Ukrižovanie (Mk 15, 22-38): Ježiš zomiera na kríži.

SLÁVNOSTNÝ RUŽENEC

Zmŕtvychvstanie (Mt 28, 1-10): Ježiš vstáva z mŕtvych.

Vystúpenie do neba (Lk 24, 50-51): Ježiš sa vracia
k Otcovi.

Zoslanie Ducha Svätého (Sk 2): Prvé Turice kresťanov.

Nanebovzatie Panny Márie (Zjv 11, 19-12, 1): Mária
je vzatá s telom i dušou do neba.

Korunovanie (Zjv 12, 1): Mária je korunovaná ako
kráľovná neba i zeme.

Kým rozjímame nad týmito tajomstvami, na zrn-
kách ruženca počítame odriekané modlitby. Slovo ru-
ženec znamená „veniec ruží“.

Pri každom tajomstve sa modlíme jeden Otče náš
a desať Zdravasov, po ktorých nasleduje Sláva Otcu.
Tieto modlitby spolu tvoria jeden *desiatok* ruženca. Ce-
lý ruženec síce pozostáva z pätnástich desiatkov, kres-
ťania sa však zvyčajne naraz modlia päťicu tajomstiev.
Cirkev v oficiálnych dokumentoch definuje ruženec
ako modlitbu piatich desiatkov.

SRDCE, RUKY A HLASY

Nekatolíci niekedy zavrhujú ruženec ako nezmyselné, mechanické mrmľanie formúl. Niektorí ho dokonca odsudzujú, citujúc Ježiša, ktorý odmietol „mnohovravnosť“ pri modlitbe (*Mt* 6, 7). Tu však ide o niečo celkom iné.

Po prvé, ruženec nie je nezmyselný. Naopak, jeho rozjímavá technika sa cibila počas stáročí, aby čo najlepšie upútal myseľ. Ruženec zvyčajne zamestnáva najmenej tri z našich zmyslov: počujeme hlas, cítime v rukách zrnká a vidíme sväté obrázky, čiže tieto zmysly sa už samy osebe modlia. Takto nás, telom i dušou oddaných modlitbe, len tak ľahko niečo nerozpútyli.

Okrem toho samotné formuly sú bohaté na biblické učenie a zbožnosť. Modlitbu Otče náš sa učíme z úst samotného Ježiša. Zdravas' pochádza zo slov anjela Gabriela a Alžbety v *Lukášovom evanjeliu*. A kto by spochybňoval slová Sláva Otcu, ktoré vzdávajú chválu večnej a Najsvätejšej Trojici?

V jadre kritiky katolíckych modlitieb sa zvyčajne skrýva veľmi jednoduchá chyba. Mnohým kresťanom dajako napadlo, že formálne modlitby sú zlé a že modlitba, aby bola pravá, musí byť spontánna, tvorivá a citová. Ježiš to však neučil. On sám používal formálnu modlitbu starovekého Izraela (pozri *Mk* 12, 29; 15, 34; *Jn* 7, 10-14).

Ježiš odsúdil mnohovravnosť, avšak nie každé opakovanie je plané. Raz som sledoval, ako kresťanský rockový hudobník odpovedal na otázky ľudí, ktorí nevedeli pochopiť, ako sa mohol obrátiť na katolícku vieru. Istá žena sa ho opýtala: „Ako vnímate všetky tie nezmyselné opakovačky?“

Veľmi milo sa na ňu usmial a odvetil: „Opakovačky mi neprekážajú. Hrám na basovej gitare. Živím sa nimi.“

Opakovanie a zvyk nám môžu niekedy veľmi pomôcť vo vzťahoch. Moju manželku zatiaľ neunavilo počúvať, keď jej hovorím: „Lúbim ťa.“ Ani mame nie je nepríjemné, keď jej ďakujem za to, že ma vychovala. Moji protivníci trpezlivo počúvajú, keď sa im ospravedlňujem za chyby. Ani Boh sa neunaví, keď mu budeme opakovať vety, ktoré Písmo a kresťanská tradícia povýšili na modlitbu. Vedia o tom aj nekatolíci, a tak počujeme všetky druhy kresťanských zvolaní: „Amen!“, „Aleluja!“ a „Chvála ti, Pane!“

Tradícia chráni zaužívané modlitby, pretože v sebe obsahujú určitú myšlienku alebo cit. Okrem toho túto myšlienku väčšinou objasňujú a pocit zintenzívňujú nielen u toho, kto počúva, ale aj u toho, kto rozpráva. Čím častejšie manželke hovorím, že ju ľúbim, tým viac lásky k nej pociťujem. Čím častejšie mame ďakujem, tým väčšmi musím uvažovať, za čo všetko jej vďačím.

Čím viac budeme svoj hlas, ruky a srdce používať na vyjadrenie lásky k našej kráľovnej, k našej matke a k jej Synovi, tým väčšmi budeme rásť v oddanosti a svätosti.

ZAČIATKY RUŽENCA

Ani jednu oblasť kresťanského života neovplyvňuje móda natoľko ako techniku modlitby. A neplatí to len o katolíkoch. Videl som to aj v čase, keď som bol presbyteriánom. Populárne metódy prichádzajú a za desaťročie sa ich vystrieda niekoľko. Ruženec však pretrváva cez stáročia, pričom zniesol aj frontálny útok v rokoch Reformácie. Z generácie na generáciu si získava súhlas všetkých pápežov a najváženejších z veriacich: svätého Tomáša Akvinského, svätého Alfonza de Liguori,

Louisa Pasteura, Fultona Sheena, Matky Terézie z Kal-katy. A to som spomenul len niekoľkých.

Kde sa to všetko začalo? Veľmi ťažko povedať. Podľa legendy sa Panna Mária sama zjavila svätému Domini-kovi Guzmanovi, zakladateľovi dominikánov, dala mu do ruky ruženec a naučila ho, ako sa ho má modliť. A na-ozaj, Dominik a jeho rád si zasluhujú uznanie za rozšíre-nie tejto formy modlitby vo vrcholnom stredoveku.

Dejiny však naznačujú, že kresťania sa modlili ruže-nec ešte predtým, ako sa Dominik narodil. Táto mod-litba sa možno rozvinula postupne cez stáročia. Veriaci na Východe mali zvyk počítať modlitby na povrázkoch s korálkami alebo uzlíkmi. Mnísi povrázky používali, aby sa nepomýlili, keď sa modlili všetkých 150 žalmov z Biblie.

Jednoduchí kresťania, z ktorých mnohí nevedeli čí-tať, si tento zvyk prispôbobi a nahradili 150 žalmov inými modlitbami. Niekedy ho nazývali žaltár chudob-ných. Najčastejšie sa modlili Zdravas', ktorý opakovali v pätnástich kolách po desať.

Protestantská historička Anna Winstonová Allenová uvádza, že ružencom sa vyjadrovala hlboká úcta ku Kristovi a najväčšmi prispel „k duchovnej obnove a re-forme v predvečer Reformácie“.

Prečo vieme o pôvode ruženca tak málo? Pretože vznikol z lásky.

Keď sa vo filmoch opakujú zábery nežnej lásky, všim-nite si, že obraz sa mierne rozmazáva. Dejiny fungujú podobne. Ľudstvo do najväčších detailov zaznamenáva hrôzy, ale láska sa má často zvečniť sama skrze lásku. Kresťanské dejiny sú presné napríklad v počte mŕtvych a umučených; ale len málo údajov máme o láske kres-ťanských matiek. Dá sa však pochybovať o tom, či mat-ky v každej generácii zrodili rovnaký počet kresťanov ako mučeníci?

Hoci korene ruženca sa strácajú kdesi hlboko v podzemí dejín, jeho ovocie je zrejmé vo všetkých kresťanských storočiach, vrátane toho nášho.

A jeho rozmanitosť je nekonečná. Väčšina ľudí ho začína znakom kríža, potom sa pomodlia apoštolské vyznanie viery, pričom držia krížik na konci ruženca. Ďalej sa modlia Otče náš, tri Zdravasy a Sláva Otcu za posilnenie viery, nádeje a lásky. Potom sa modlia tajomstvá. Niektorí ľudia sa zvyknú za každým Sláva Otcu modliť tzv. fatimskú modlitbu, pretože Panna Mária ju zjavila trom deťom v portugalskej Fatime roku 1917. Po poslednom tajomstve sa veľa ľudí modlí *Zdravas'*, *Kráľovná*, litánie loretánske alebo nejakú inú mariánsku modlitbu.

K VÝŠINÁM MEDITÁCIE

Nie je ťažké naučiť sa modliť ruženec, preberať ho v prstoch, opakovať slová. Práve pre svoju jednoduchosť stal sa populárnym pre obrovské množstvo ľudí.

Najviac ľudí pritiahlo práve rozjímanie. Ruženec tvoria tajomstvá. Keď opakujeme formálne modlitby, pokúšame sa sústrediť myseľ a srdce na dané udalosti z Ježišovho života. Usilujeme sa do nich vcítiť; predstavujeme si, aké by to asi bolo, keby sme sa ich osobne zúčastnili.

A práve to je úlohou ruženca. Práve tu však narazíme na to, ako ľahko sa vieme rozptýliť. Keď dáme predstavivosti krídla, buď nám uletí nevedno kam, alebo sa dostaneme veľmi ďaleko.

Z tohto dôvodu vždy odporúčam zobrať si za základ každej ružencovej meditácie Sväté písmo. Biblické meditácie nad tajomstvami ruženca možno nájsť v mnohých veľmi dobrých publikáciách. Tieto knihy

sú úžasné a vplyvom nich nám Duch Svätý otvára myseľ na hlbšiu múdrosť a obracia naše srdce k pokániu. Niektoré menšie brožúry obsahujú verše, ktoré jednoducho a výstižne upriamia naše myšlienky pri každom Zdravase. Iné nám ponúkajú celé kapitoly o danom tajomstve, ktoré si môžeme prečítať na začiatku desiatku.

Vždy, keď rozprávam o biblickom ruženci, nemám na mysli len brožúrku či knihu, a dokonca ani knižnicu plnú kníh. Zameriavam sa na to, že katolíci by sa mali pohrúžiť do Svätého písma, aby každé tajomstvo ruženca vyvolávalo nespočetné biblické asociácie zo Starého i z Nového zákona. Pretože tieto tajomstvá, udalosti z Ježišovho života, nevznikli len tak z ničoho. Boh každé z nich pripravoval od večnosti. Usiloval som sa to objasniť v celej tejto knihe a upozorniť napríklad na to, že posledné z tajomstiev, korunovanie, a takisto aj tajomstvo zvestovania boli obsiahnuté v záhrade Eden na počiatku časov. V tretej kapitole sme sa dozvedeli, že v Máriinej návšteve Alžbety sa naplnila starozákonná odysea archy zmluvy.

Ak sa zahĺbime do Svätého písma, načrieme do veľkého bohatstva. Rozjímajme napríklad o treťom tajomstve slávnostného ruženca, o prvých Turícach. Najskôr samozrejme popremýšľame o udalostiach opísaných v *Skutkoch apoštolov*, ktoré sa vtedy diali. Ale takisto pouvažujeme o Turícach starovekého Izraela, pri ktorých ľud dostal Zákon. Spomenieme si na čas, keď Duch Svätý na púšti zostúpil na starších z ľudu (pozri *Nm* 11, 24-29). Pri predstave ohnivých jazykov si pripomenieme, že Eliáš privolal oheň z neba, aby strávil jeho obeť (/ *Kr* 18, 24-38). Akú novozákonnú obeť teda stravuje oheň Ducha Svätého? Mohli by sme to byť my? Potom, keď apoštoli hovorili v jazykoch, prirodzene sa nám v mysli vybaví príbeh o babylonskej

veži (*Gn* 11) a úryvok z *Izaiáša* (28, 11), keď Boh opäť zmiatol reč ľudu. Čo to teda znamená, keď na Turíce to urobil naopak?

V *Katechizme* sa hovorí: „Hľadajte čítaním a nájdete rozjímaním; klopte modlitbou a otvorí sa vám kontempláciou" (2654, Guigo Cartusienensis).

Celá táto kniha je len slabým odvarom toho, kam sa môžeme v meditácii dostať, keď sa dobre pripravujeme sústavným, disciplinovaným a zbožným štúdiom Biblie. Jednoducho povedané: musíme každý deň čítať Písmo; musíme ho často prijímať v liturgii; musíme čítať meditácie a vysvetlenia Otcov a svätých; a musíme sa modliť so Svätým písmom v Duchu.

Uprostred takéhoto života sa náš každodenný ruženec stane biblickým ružencom, ktorý nám vychádza zo srdca k srdcu Márie a srdcu Krista - a naopak. Čítajte teda Bibliu; modlite sa ruženec; a nájdete vlastné miesto v živých dejinách Božieho ľudu, ktoré siahajú od Adama k Izraelu, cez Krista k Cirkvi, k vám.

NEPRERUŠUJME KRUH!

Láska plodí lásku - to sú dejiny ruženca a v tom je jeho tajomstvo.

Modlite sa ruženec! K tomuto vyzývam katolíkov a všetkých kresťanov dobrej vôle. Modlite sa ruženec a uvedomte si, že každé opakovanie vás napája na niečo trvalé; vyvádza vás z pomínuteľného a prchavého; z vecí, na ktorých najväčšmi záleží tým, čo nevedia, čo je naozaj dôležité.

Vyhradte si čas na sústredenú a oddanú modlitbu ruženca. Ale modlite sa ho aj vtedy, keď máte čas, ktorý by ste inak premrhali - keď sedíte v čakárni u lekára alebo ste uviazli v dopravnej zápche. Zápcha je nereálna

v porovnaní s realitou vašej modlitby; s tajomstvami večnej reality. Váš ruženec a vaše modlitby sú skutočnejšie než autá a ich húkajúce klaksóny pred vami.

Kedysi som sa s odporom pozeral na ruženec. Videl som v ňom slučku, ktorá v mnohých rímskokatolíkoch dusí pravú zbožnosť. Keď som držal ruženec starkej Hahnovej, nemohol som tú slučku ani rýchlo, ani silou roztrhnúť.

Keď sa dnes pozerám na vlastný ruženec, vidím rovnaký kruh, teraz je však iný. V mysli sa mi vynára kráľovská koruna a matkino objímajúce náručie.

OBSAH

PREDSLOV	5
ÚVOD	
SYN KAŽDEJ MATKY: VYZNANIE	
MÁRNOTRATNÉHO SYNA	9
1. KAPITOLA	
MÔJ PREDOBRAZ MATKY	15
2. KAPITOLA	
ŠTEDRÝ VEČER	25
3. KAPITOLA	
CTITELIA STRATENEJ ARCHY	37
4. KAPITOLA	
M O C S P O Z A T R Ó N U	51
5. KAPITOLA	
O D P R E D O B R A Z O V K N Á U K E	63
6. KAPITOLA	
A Č O D E T I ?	63
7. KAPITOLA	
D O V Ŕ Š E N Á C I R K E V	95
8. KAPITOLA	
N E A P O L O G E T I C K É	
P O S T S C R I P T U M	103
DODATOK	
P O S V Ä T N Ý R U Ž E N E C	113

SCOTT HAHN

KTO SI, MÁRIA?

Vydali Redemptoristi - Slovo medzi nami,
Puškinova 1, 811 04 Bratislava
v roku 2006 ako svoju 18. publikáciu.

Z anglického originálu *Hail, Holy Queen*
preložila Antónia Drobcová.

Zodpovedný redaktor Marián Kováčik.

Grafická úprava a návrh obálky Ľudmila Králikova.

Jazyková úprava Felix Kostolanský.

Tlač LÚČ, vydavateľské družstvo Bratislava.

Prvé vydanie. 128 strán.

ISBN 80-968638-6-X